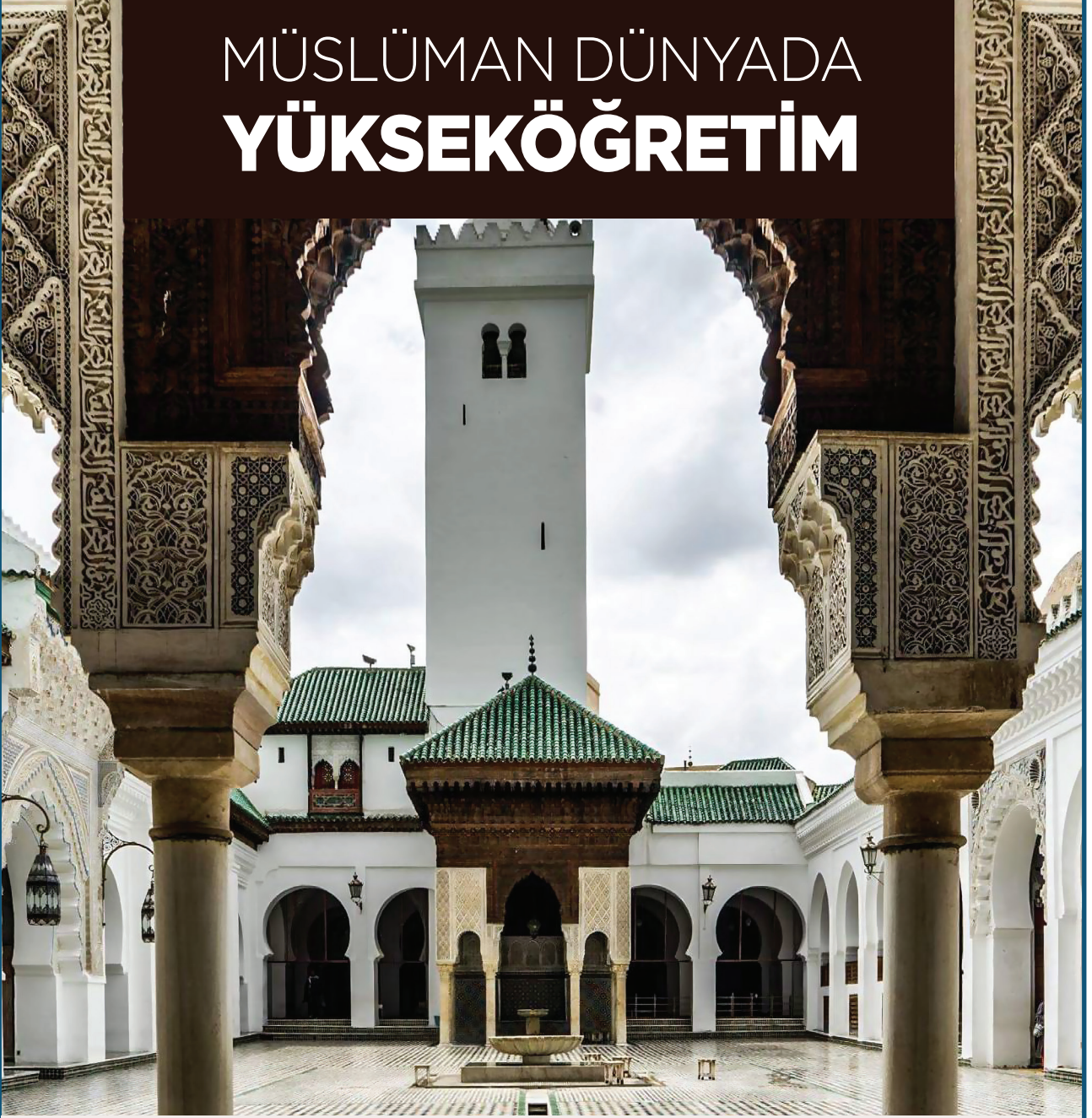

PLATFORM

MÜSLÜMAN DÜNYANIN GÜNDEMİ

MÜSLÜMAN DÜNYADA YÜKSEKÖĞRETİM

ANALİZ

**İslam Ülkelerinde
Yükseköğretim,
Bilimsel Üretim ve
AR-GE**

Nihat Erdoğan

SÖYLEŞİ

**“Akademisyenlerin 7
Ekim’den bu yana maruz
kaldığı türden epistemik
şiddet daha önce de vardı.”**

Samer Abdelnour

İNOGRAFIK

**Verilerle
Yükseköğretim**

ANALİZ

**Keşmir’de Korku,
Siyaset ve Öğrenciler**

Iymon Majid

İLKE Vakfı Toplumsal Düşünce ve Araştırmalar Merkezi (TODAM), Türkiye’den başlayarak Müslüman toplumların gündemini oluşturan meseleleri analitik şekilde incelemeyi ve bu sorunlara toplumun birikimi ve İLKE tecrübesiyle somut çözüm önerileri getirmeyi hedefliyor.

Merkezden çevreye yayılan bir yöntemle ürettiği araştırma ve yayınlarla; Türkiye ve Müslüman toplumların önde gelen işsizlik, gelir eşitsizliği, beyin göçü, sığınmacı, kentleşme, insan hakları ihlalleri, aile içi şiddet, emeklilik sistemi ve konut gibi sorunlarını ele alıp nicel veriler ışığında çözüm önerileri sunmayı hedefliyor. TODAM; bilhassa 2000 sonrası Türkiye’de ve Müslüman toplumlarda hukuk, eğitim, ekonomi ve sosyal hizmet alanlarında yürütülen çalışmaların istatistikî verilerini ve katkılarını araştırmacıların, politika yapımcıların ve sivil toplumun istifadesine sunuyor.

PLATFORM

Platform Dergisi, Müslüman toplumların fikrî, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel gündemlerine dair güncel ve özgün perspektifler sunmak amacıyla İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı TODAM bünyesinde yayımlanmaktadır.

Müslüman Toplumlarında Düşünce ve Hareketler Projesi’nin bir çıktısı olan Platform, Müslüman toplumlarında aktif ve etkili olan düşünce kuruluşlarını, araştırma merkezlerini ve enstitülerini, üniversiteleri, siyasi, dinî ve toplumsal hareketleri odağına alarak Müslüman dünyanın gündeminin takip ve tahlil edildiği bir platform olmayı hedefliyor. Müslüman dünyanın küresel meselelere sunduğu katkıları ve süregelen fikrî birikimi Platform üzerinden güncel olarak Türkiye’ye ve dünyaya sunuluyor. İnternet sitesiyle ve güncel kurumlar, hareketler, faaliyetler ve şahsiyetleri içeren veritabanıyla Müslüman dünyanın nabzını tutuyor.

Proje Yürütücüsü	: Ahmet Sait Öner
Editör	: Selvanur Demircan
Danışma Kurulu	: Elyesa Koytak
Son Okuma	: Mehtap Nur Öksüz
Katkıda Bulunanlar	: Ceyda Bostancı, Elif Sağır, Büşra İslam
Tasarım	: Seyfullah Bayram

İLKE Yayın No : 221

E-ISSN : 2980-1249

Editörün Takdimi

Eğitimin ve bilgi üretiminin en üst düzeyde temsilcisi olan yükseköğretim kurumları toplumların dünya görüşünü şekillendiren, kültürel birikimini yönlendiren ve bilimsel üretimin ve teknik becerilerin kazanıldığı yerlerdir. Dolayısıyla yükseköğretim bir toplumun gelişmişlik ve refah düzeyine katkı sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Platform'un 31. sayısında Müslüman dünyada yükseköğretim konusuna odaklandık.

Prof. Dr. Nihat Erdoğan, İslam ülkelerindeki bilimsel üretkenliği sayısal göstergelerle ele aldığı yazısında Müslüman dünyadaki yükseköğretim manzarasını ortaya koyuyor. Uluslararası eğitim ve beyin göçü ise yükseköğretim konusunun vazgeçilmez unsurlarından. Gökhan Kavak "Afrika'nın Beyin Göçü" başlıklı yazısında Afrikalı gençlerin önemli bir kısmının eğitim için neden kıta dışını tercih ettiğini irdeliyor. Hacer Atabaş uluslararası öğrenci hareketliliğini ele aldığı yazısında Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının serencamını ele alıyor. Muhammed Karayağlı, uluslararası hukukun ve kurumlarının Batı-merkezliliğini eleştiren TWAIL sisteminden bahsediyor. Eğitimde dijitalleşme günümüz dünyasının en başat gerçekliklerinden biri. Maan Habib yazısında çatışmadan etkilenen toplumlarda yükseköğretimin dijitalleşmesinin fırsatlarını ve zorluklarını; Aisha Ammar Almansuri ise Libya'da yükseköğretimin dijitalleşmesini ele alıyor.

Derginin "Güncel" bölümünde ise odağımız yine Filistin. Doç. Dr. Hakkı Hakan Erkiner, Uluslararası Adalet Divanında İsrail aleyhine açılan soykırım davasının çıktılarını değerlendiriyor.

Müslüman dünyada yükseköğretimi ele aldığımız bu sayının okurlarına istifadeli olmasını diliyoruz.

DOSYA: MÜSLÜMAN DÜNYADA YÜKSEKÖĞRETİM

10

İslam Ülkelerinde Yükseköğretim,
Bilimsel Üretim ve AR-GE

Nihat Erdoğan

Afrika'nın Beyin Göçü

Gökhan Kavak

18

22

Uluslararası Eğitimin Ulusal
Motivasyonları, Küresel Sonuçları
ve Türkiye Bağlamı

Hacer Atabaş

Ya Uluslararası Hukuk
Öğretiminin Kendisi
Kolonyalistse?

Muhammed Karayağlı

26

Al-Shabaka Kurucusu Samer Abdelnour'la Söyleşi

30

Müslüman Toplumlarda Yükseköğretimdeki Kadın Liderliğini Güçlendirmek

Abdulgaffar Olawale Fahm

32

36

Çatışmalardan Etkilenen Toplumlarda Yükseköğretimin Dijitalleşmesi

Maan Habib

Libya Yükseköğretiminde E-Öğrenme

Aisha Ammar Almansuri

40

43

Keşmir’de Korku, Siyaset ve Öğrenciler

Iymon Majid

Zaytuna College Öğretim Üyesi Maşuk Yamaç’la Söyleşi

46

İstanbul’daki Uluslararası Öğrencilerle Söyleşi

49

55

İsrail’in Yargılanması ve Mevcut Uluslararası Hukuki Vaziyet

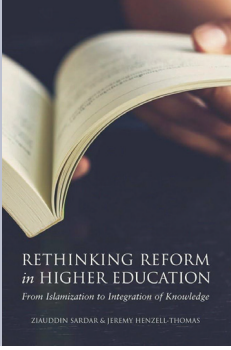
Hakkı Hakan Erkiner

İsrail'in Uluslararası Adalet Divanında Yargılanmasının Hukuki ve Siyasi Çerçevesi

İlke Agenda

58

62

Kitap Değerlendirmesi: Yükseköğretimde Reformu Yeniden Düşünmek

Ayşe Nur Höcük

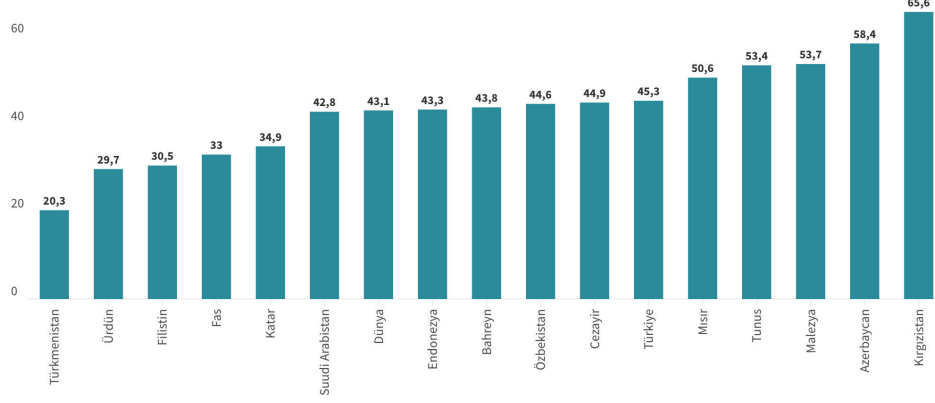

KİTAPLIK

66

VERİLERLE YÜKSEKÖĞRETİM

Grafik 1. Yükseköğretimdeki Kadın Akademik Personel Oranı (2022)

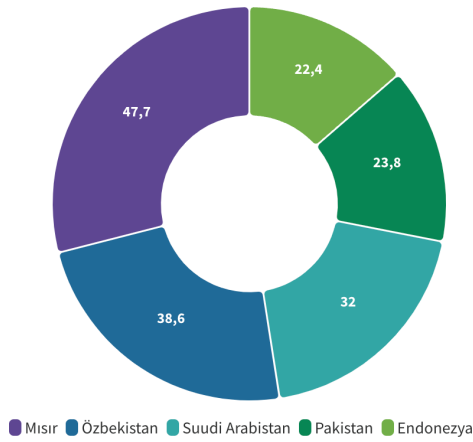

Kaynak: Our World in Data

Suudi Arabistan ve Katar üniversite sıralamalarında yüksek konumlarda yer almasına rağmen; yükseköğretimdeki kadın akademik personel açısından dünya ortalamasının altında kalması dikkat çekiyor. Suudi Arabistan ve Katar'ın üniversiteleri uluslararasılaştırma çabasının kadın akademik personel niteliği ve niceliği açısından desteklenmelidir. Kırgızistan'da ise kadın akademik personelin beklenenin aksine yüksek olması zihnimizdeki bazı tabuların yıkılmasına yol açıyor.

Grafik 2. Ülke Başına ISR'ye Ayrılan Araştırma Gelirinin Oranı (2023)

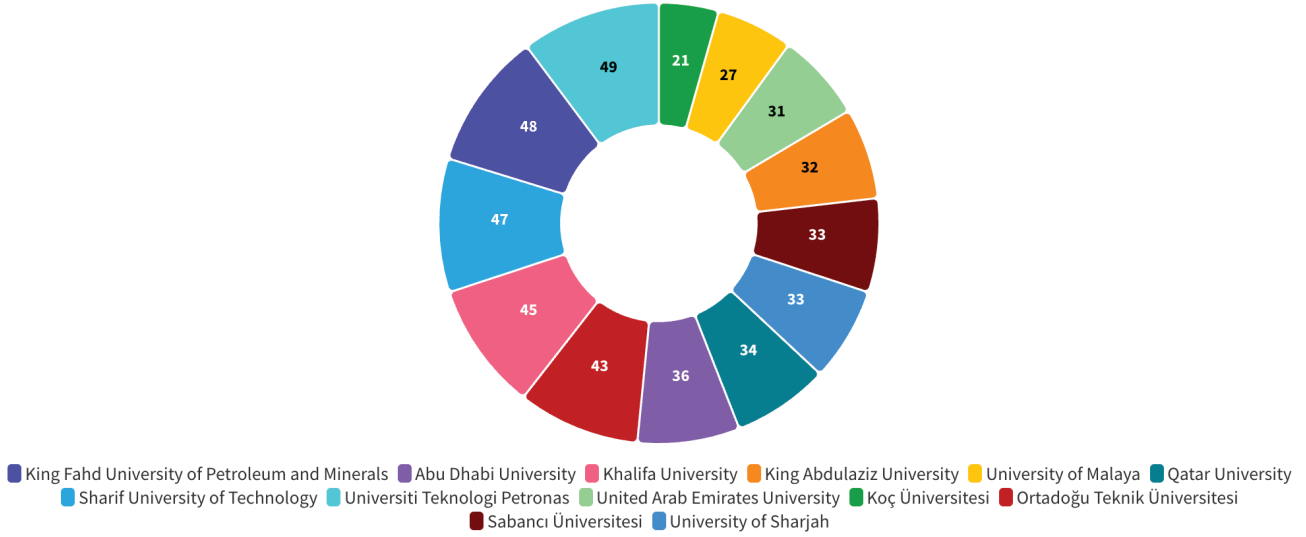
(Interdisciplinary Science Ranking-ISR, Disiplinlerarası Bilim Sıralaması)

Times Higher Education ve Schmidt Science Fellows'un (2023) yayımladığı rapora göre disiplinler arası alanda yapılan araştırmalara ayrılan bütçe açısından ilk 10'da Mısır, Özbekistan, Suudi Arabistan, Pakistan ve Endonezya üniversiteleri yer almaktadır. Bu da bize, bu ülkelerin tek disiplinli yaklaşımdan çıktığını disiplinlerin sentezine doğru bir yaklaşım izlediğine gösteriyor. Dolayısıyla Müslüman toplumların bilgi anlayışının da dönüştüğünü gözler önüne seriyor.

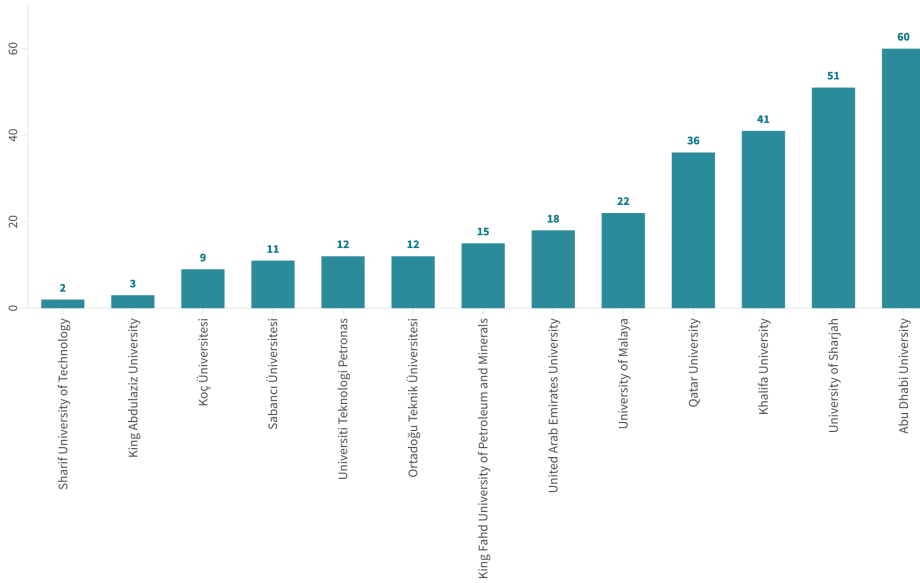
Kaynak: Times Higher Education ve Schmidt Science Fellows (2023, Ekim). Product Development Report Interdisciplinary Science Rankings: preliminary analysis.

Grafik 3. İlk 400'deki Üniversitelerin ISR Yayın Oranı (2024)

Disiplinlerarası Bilim Sıralaması (ISR) yayın oranı açısından ilk 400'de yer alan üniversiteler incelendiğinde teknoloji ve fen bilimleri ağırlıkta eğitim veren üniversiteler ön plana çıkıyor. Dolayısıyla disiplinler arası yaklaşım fen bilimleri alanında başvuru alan ve ilgi gören bir yaklaşım olarak karşımıza çıkıyor.

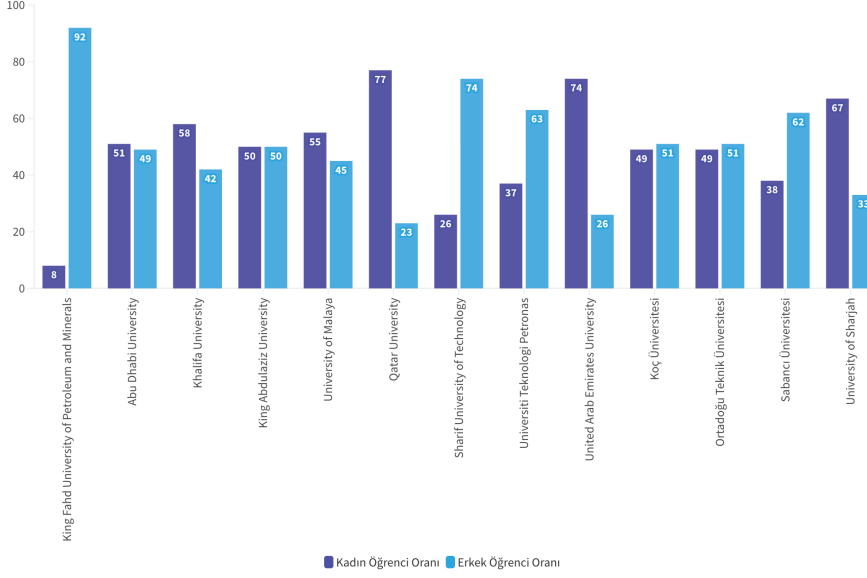
Grafik 4. Yükseköğretimde Uluslararası Öğrenci Oranı (2024)

Uluslararası öğrencilerin öncelikle BAE'yi ve ardından Katar'da bulunan üniversiteleri tercih ettiği anlaşılıyor. Bu da bize göstermektedir ki BAE uluslararası öğrenci ağını güçlü kurmuş ve tercih edilebilir üniversitelere sahiptir. Suudi Arabistan ve İran'ın özellikle uluslararası öğrenci oranı açısından düşük oranlara sahip olmasında ülkenin siyasal koşulları ve uluslararası öğrenci politikaları etkili olabilir.

Kaynak: Times Higher Education

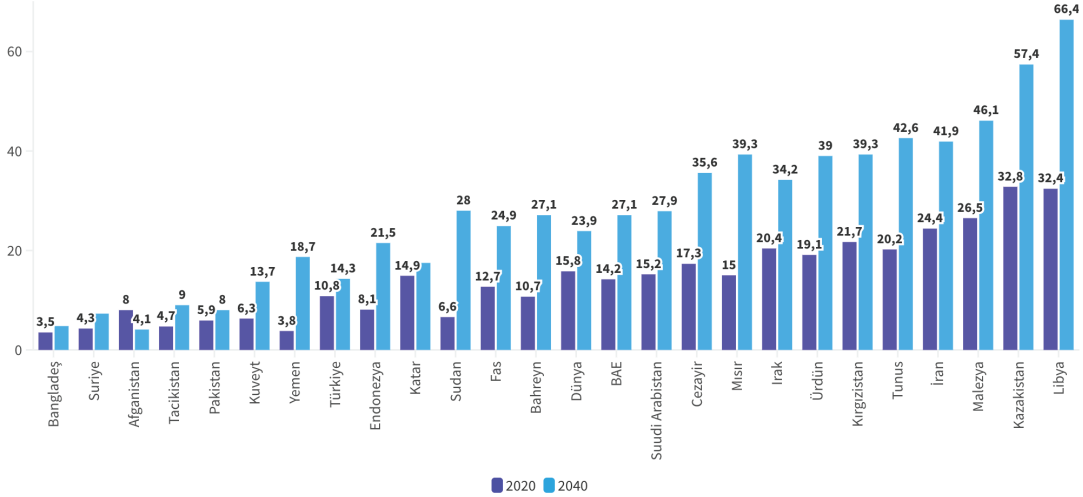
Grafik 5. İlk 400'deki Üniversitelerde Kadın/Erkek Öğrenci Oranı (2024)

Kaynak: Times Higher Education

Türkiye'den Sabancı Üniversitesi, Suudi Arabistan merkezli Saudi Arabia King Fahd University of Petroleum and Minerals ve İran merkezli Sharif University of Technology üniversitelerinde teknoloji, mühendislik, yönetim bilimleri ve mimarlık bölümleri ağırlıktadır ve aynı zamanda bu üniversitelerde erkek öğrenci oranı daha yüksektir. Bu veriler bize göstermektedir ki cinsiyetin bölüm tercihlerinde merkezi bir rol oynamasının yanı sıra üniversitenin bölüm çeşitliliğine sahip olmasının da etkili bir bileşen olarak karşımıza çıkıyor.

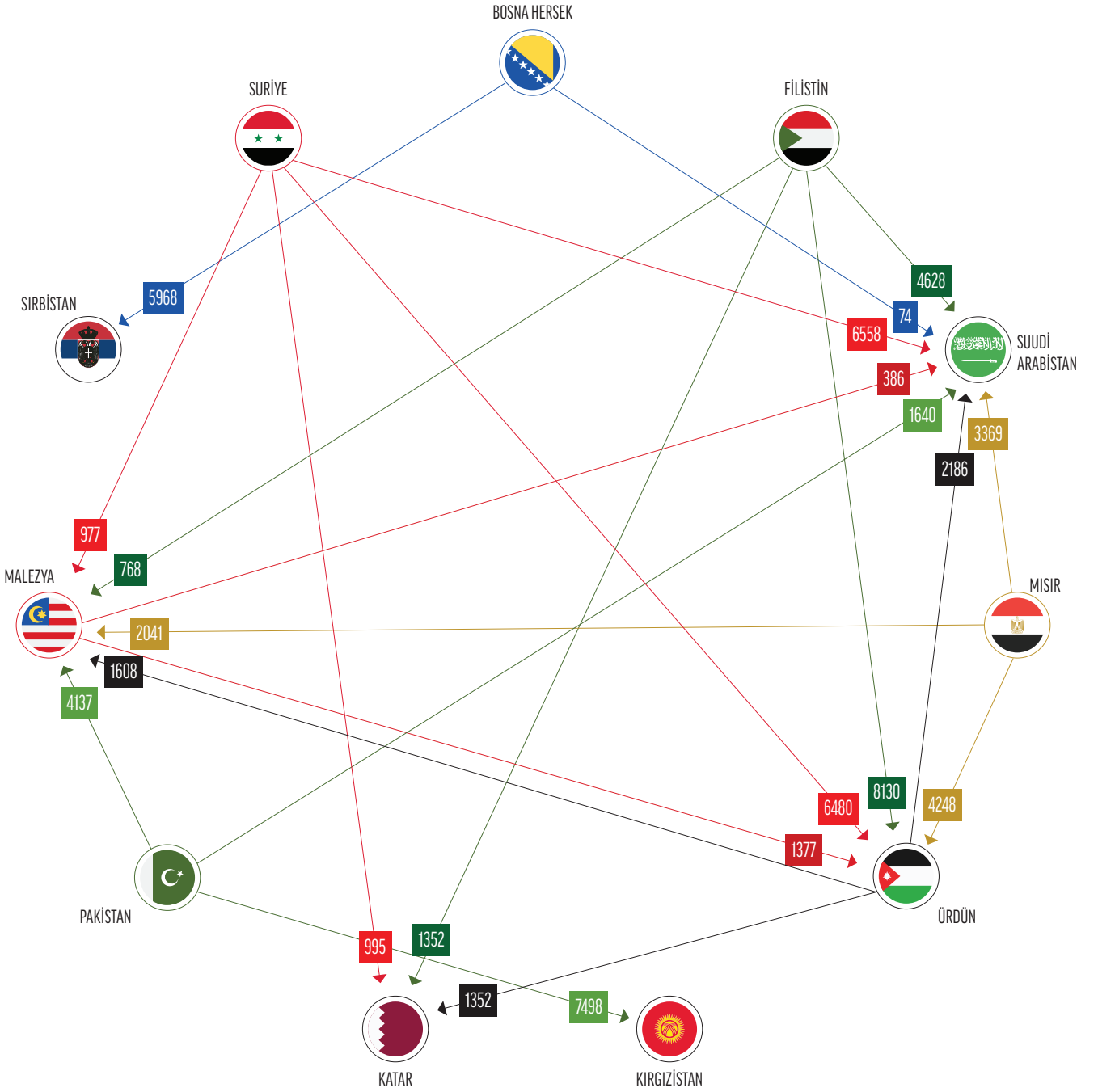
Grafik 6. Yükseköğretim Mezunu Payı Tahmini (2020-2040)

Kaynak: Times Higher Education

2020 yılındaki yükseköğretim mezunu payından hareketle tahmini olarak 2040 yılı oranları hesaplanmıştır. Buna göre Tunus (%22,4), Mısır (%24,3), Kazakistan (%24,6) ve Libya (%34) yükseköğretim mezun payının artacağı öngörülmüştür. Libya'da özellikle devrim sonrası üniversitelerin kalite sorunuyla karşılaşması ve istihdam problemleri nedeniyle devlet üniversitelerinin sayısı artmıştır. Üniversitelerin artırılması niteliği güçlendirmese de mezun sayısı ciddi bir şekilde artıyor. Bununla birlikte Afganistan'da diğer çatışma bölgelerine nazaran yükseköğretim mezunu azalacağı öngörülmüştür.

Öğrenciler nereye gidiyor?

Kaynak: UNESCO

2022 yılında Ürdün, Suudi Arabistan, Katar ve Malezya eğitim açısından tercih edilen ülkelerden olmuştur. İlk 400'deki üniversiteler listesi ile kıyaslandığında Suudi Arabistan, Katar ve Malezya'daki üniversiteler yer almıştı. Öğrenci hareketliliğinin de bu yönde ilerlediği görülüyor. Pakistan'daki öğrencilerin Kirgizistan'ı tercih etmesi ilgi çekicidir. Pakistanlı öğrencilerin Kirgizistan'ı tercih etmesinde Pakistan devletinin Kirgizistan'la siyasi ilişkilerinin güçlü olması, ekonomik şartlara uygun olması, Kirgizistan'dan alınan tıp eğitiminin Pakistan'da geçerli olması ve herhangi bir giriş sınavına girme şartı aranmaması Kirgizistan'daki üniversiteleri tercih edilebilir kılıyor. Dikkat çekici bir noktada 2022 yılında Mısır eğitim için tercih edilecek olan ülkelerden olmamıştır.

İslam Ülkelerinde Yükseköğretim, Bilimsel Üretim ve AR-GE

Nihat Erdoğan

Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi,
İşletme Bölümü

<http://dx.doi.org/10.26414/pmdg110>

Günümüzde yükseköğretim kurumları araştırma, eğitim ve topluma hizmet başlıklarında faaliyet yürütmektedir. Yükseköğretim kurumları bu faaliyetleri sürdürürken bilgi üretimi, mesleki ve sosyal bilgi-beceri kazandırma yanında ekonomik ve toplumsal fayda da ortaya koymaktadır. Geçmişte öğrenim düzeyleri bugünkü kadar açık olmasa da yükseköğretim kurumları kendi dönemlerinde en üst eğitim ve bilgi üretimi yapılan kurumlar olup yükseköğretim işlevi görmüşlerdir. Bu bağlamda üniversitenin yaklaşık bin yıllık bir geçmişinden bahsedebiliriz. İslam dünyasında Nizamiye Medreseleri, Batıda ise Bologna, Oxford ve Paris üniversiteleri üniversitenin ilk örnekleri olarak zikredilmektedir. Pek çok dinî, siyasi, sosyal ve ekonomik mücadele sonucunda üniversite anlayışı ve işlevleri şekillenerek 11. yüzyıldan günümüze kadar gelmiştir. Üniversitenin gelişimindeki temel dönüşümler yaygın olarak Orta Çağ Üniversitesi, Humboldt Modeli ve Üçüncü Nesil Üniversite olarak tanımlanmaktadır. Günümüz üniversitelerinden eğitim ve araştırma yanında bilimsel üretimin ticarileşmesi ve ekonomik fayda üretme beklentisi de artmıştır (Erdoğan, 2023).

Günümüzde Müslümanların ve Müslüman ülkelerin ekonomik ve sosyal bakımdan gelişmeleri için araştırma, eğitim ve bilgi üretimine yatırım yapmaları önem arz etmektedir. Yine İslam ülkelerinin global bilim, eğitim ve insanlığın temel meselelerine çözüm için daha fazla katkı sunmaları ihtiyacı dikkat çekmektedir. Bu yazıda Müslüman ülkelerde yükseköğretim kurumlarıyla araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin mevcut durumu temel düzeyde ortaya konulmaktadır. Yazıda veri kaynakları ve tanımlama zorluğu sebebiyle İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) üyesi ülkelerdeki duruma odaklanılmaktadır. Çünkü bu ülkelerin dışındaki Müslüman bilim insanlarının katkısını belirlemek mümkün görünmemektedir. İslam dünyasında bilimsel üretkenlik ve performans bakımından özellikle son otuz yılı kapsayan farklı dönemlere ve farklı bilim alanlarına yönelik araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmaların güncel ve kapsamlı olanlarından yola çıkarak mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İslam Ülkelerindeki Üniversiteler ve Sıralamalarındaki Yerleri

Ülkelerdeki üniversite sayılarını tam olarak belirlemek kolay olmayıp bu konuda yaklaşık sayılar ve tahminler bulunmaktadır. *Statistica.com* adresinde ülkelerin tahmini üniversite sayıları yer almaktadır. Bu adresteki sayılardan yola çıkarak öne çıkan İslam ülkelerinde üniversite sayıları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ülkelere göre Temmuz 2023 itibarıyla dünya çapındaki tahmini üniversite sayısı

Ülke	Üniversite Sayısı
Endonezya	3.277
İran	440
Pakistan	359
Malezya	351
Nijerya	278
Tunus	236
Türkiye	208

Kaynak: “Estimated number of universities worldwide as of July 2023, by country”, Statista.

Yukarıdaki tabloyu değerlendirirken ülkelerdeki üniversite büyüklüklerinin dikkate alınması gerekir. Bu kapsamda Türkiye’deki üniversiteler görece daha büyük olduğu için nüfus ve üniversite öğrenci sayıları bakımından kendisinden daha düşük rakamlara sahip bazı ülkelere göre üniversite sayısı daha az görünmektedir.

Üniversite sıralamaları, kendi içinde tartışmalar devam etmekle birlikte, son yıllarda yakından takip edilmektedir. Üniversite sıralaması yapan kuruluşlar farklı metodolojiler kullanmaktadır. The Times Higher Education (THE) Sıralama sistemi araştırma yoğunluklu üniversitelere odaklanmaktadır. Buna karşılık QS Dünya Üniversiteleri (QS World University Rankings) sıralama sisteminde itibar kriteri daha ağırlıklı olup araştırma boyutu THE’ye göre daha az etkiye sahiptir. Bu bölümde bu iki sıralama sistemine göre İslam ülkelerindeki üniversitelerin ilk 500 üniversite sıralamalarındaki yerleri ortaya konulmaktadır.

The Times Higher Education 2024 sıralamasına göre ilk 500’de yer alan İslam ülkelerindeki üniversiteler Tablo 2’de yer almaktadır:

Tablo 2. The Times Higher Education 2024 Sıralamasına Göre İlk 500'de Yer Alan İslam Ülkelerindeki Üniversiteler

Sıralama Aralığı	Üniversite ve Ülke	Ülke
201-250	King Fahd University of Petroleum and Minerals	Suudi Arabistan
	Abu Dhabi University	BAE
	Khalifa University	BAE
251-300	Qatar University	Katar
	King Abdulaziz University	Suudi Arabistan
	University of Malaya	Malezya
301-350	Universiti Teknologi Petronas	Malezya
	United Arab Emirates University	BAE
	Amirkabir University of Technology	İran
	University of Sharjah	BAE
351-400	Koç Üniversitesi	Türkiye
	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Türkiye
	Sabancı Üniversitesi	Türkiye
	Universiti Brunei Darussalam	Bruney
	Zayed University	BAE
	Quaid-i-Azam University	Pakistan
	King Saud University	Suudi Arabistan
	Prince Sultan University (PSU)	Suudi Arabistan
401-500	Imam Mohammad Ibn Saud Islamic University	Suudi Arabistan
	Iran University of Science and Technology	İran
	University of Tehran	İran
	Universiti Utara Malaysia	Malezya
	Universiti Kebangsaan Malaysia	Malezya
	Universiti Teknologi Malaysia	Malezya
	Universiti Sains Malaysia	Malezya

Kaynak: Yazar tarafından The Times Higher Education 2024 sıralaması listesinden oluşturulmuştur.

The Times Higher Education 2024 ilk 500 üniversite sıralamasında İslam ülkelerinden (İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi) 25 üniversite yer almaktadır. Bu sıralamada 2020 yılında 14 üniversite ilk 500'de yer alırken bugün bu sayı 25'e çıkmıştır. 2024 sıralamasındaki İİT mensubu ülkelere ait üniversitelerin 6'sı Malezya, 5'i Suudi Arabistan, 5'i BAE, 3'ü Türkiye, 3'ü İran üniversitesidir. Sıralamada Pakistan, Katar ve Bruney 1'er üniversiteyle yer almaktadır. Türkiye ve

İran gibi yükseköğretim sistemi daha büyük ülkelerin, yükseköğretim sistemi daha küçük ülkelere göre bu sıralamada daha az üniversitesi bulunduğu dikkat çekmektedir.

Bir diğer sıralama sistemi QS World University Rankings 2024: Top Global Universities listesinde yer alan İslam Ülkelerindeki (İİT) ilk 50 üniversite Tablo 3'te verilmiştir.

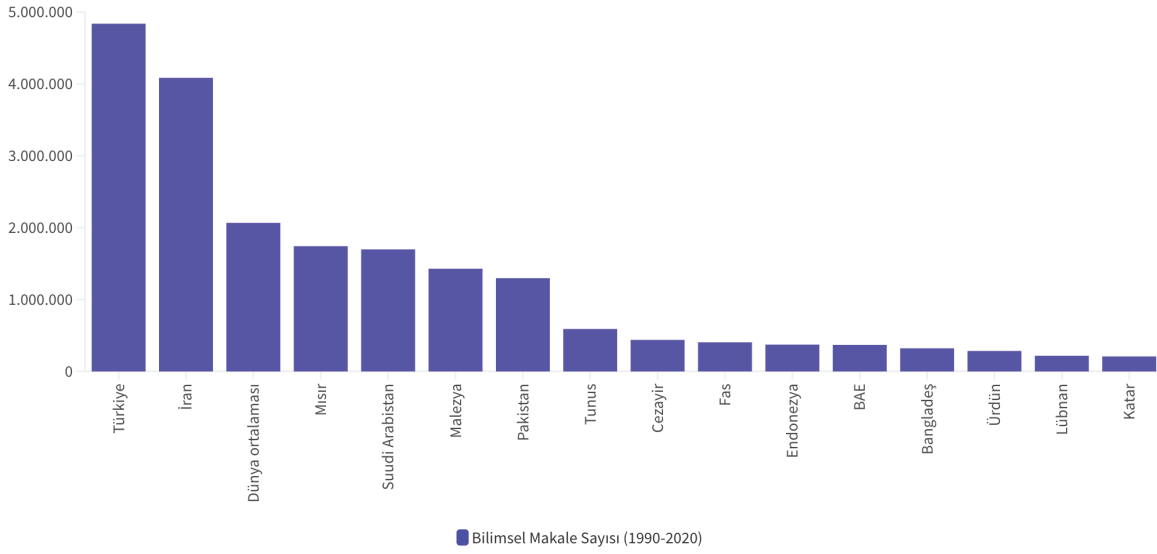
Tablo 3. QS World University Rankings 2024: Top Global Universities Listesinde Yer Alan İslam Ülkelerindeki (İİT) İlk 50 Üniversite

İİT Sırası	Dünya Sıralaması	Üniversite	Ülke
1	65	Universiti Malaya (UM)	Malezya
2	137	Universiti Sains Malaysia (USM)	Malezya
3	143	King Abdulaziz University (KAU)	Suudi Arabistan
4	158	Universiti Putra Malaysia (UPM)	Malezya
5	159	Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM)	Malezya
6	173	Qatar University	Katar
7	180	King Fahd University of Petroleum & Minerals	Suudi Arabistan
8	188	Universiti Teknologi Malaysia	Malezya
9	203	King Saud University	Suudi Arabistan
10	226	American University of Beirut (AUB)	Lübnan
11	230	Al-Farabi Kazakh National University	Kazakistan
12	230	Khalifa University	BAE
13	237	Universitas Indonesia	Endonezya
14	263	Gadjah Mada University	Endonezya
15	281	Bandung Institute of Technology (ITB)	Endonezya
16	284	Taylor's University	Malezya
17	290	United Arab Emirates University	BAE
18	300	UCSI University	Malezya
19	307	Universiti Teknologi PETRONAS (UTP)	Malezya
20	310	Hamad bin Khalifa University	Katar
21	315	Quaid-i-Azam University	Pakistan
22	334	Sharif University of Technology	İran
23	345	Airlangga University	Endonezya
24	355	L.N. Gumilyov Eurasian National University (ENU)	Kazakistan
25	360	University of Tehran	İran
26	364	American University of Sharjah	BAE
27	367	National University of Sciences And Technology (NUST) Islamabad	Pakistan
28	371	Cairo University	Mısır
29	375	Amirkabir University of Technology	İran
30	387	Universiti Brunei Darussalam (UBD)	Bruney
31	404	Istanbul Technical University	Türkiye
32	415	The American University in Cairo	Mısır
33	431	Koç University	Türkiye
34	454	Sultan Qaboos University	Umman
35	465	University of Sharjah	BAE
36	489	IPB University (Aka Bogor Agricultural University)	Endonezya
37	502	Bilkent University	Türkiye
38	514	Bogaziçi Üniversitesi	Türkiye
39	525	Universiti Teknologi Brunei	Bruney
40	526	Sabancı University	Türkiye
41	538	Universiti Utara Malaysia (UUM)	Malezya
42	540	Lahore University of Management Sciences (LUMS)	Pakistan
43	551	Ajman University	BAE
44	551	Canadian University Dubai	BAE
45	555	Universiti Teknologi MARA - UITM	Malezya
46	582	Applied Science University - Bahrain	Bahreyn
47	586	Sunway University	Malezya
48	590	Prince Mohammad Bin Fahd university	Suudi Arabistan
49	595	Imam Abdulrahman Bin Faisal University (IAU)	Suudi Arabistan
50	605	American University in Dubai	BAE

Kaynak: Yazar tarafından "QS World University Rankings 2024: Top Global Universities" listesinden oluşturulmuştur.

Grafik 1. İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi ülkelerde 1990-2020 yılları arasında WoS veritabanında yer alan bilimsel makalelerin dağılımı

Kaynak: Oldac, 2022.

QS World University Rankings 2024: Top Global Universities listesi ilk 500 üniversite sıralamasında İslam Ülkelerinden (İİT üyesi) 36 üniversite yer almaktadır. QS 2024 sıralamasındaki İİT mensubu ülkelere ait üniversitelerin 8'i Malezya, 5'i Endonezya, 4'ü BAE üniversiteleridir. Bu sıralamada Suudi Arabistan ve İran 3'er; Türkiye, Mısır, Katar, Kazakistan, Pakistan 2'ser; Lübnan, Umman ve Bruney 1'er üniversite ile yer almaktadır. THE sıralamasında olduğu gibi Türkiye ve İran gibi yükseköğretim sistemi daha büyük ülkelerin yükseköğretim sistemi daha küçük ülkelere göre bu sıralamada daha az üniversitesi bulunduğu dikkat çekmektedir. Buna karşılık Malezya bu sıralamada da en fazla üniversiteye sahipken, THE sıralamasında üniversitesi bulunmayan Endonezya QS sıralamasında 5 üniversite ile yer almaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi sıralama sistemlerinin metodolojileri farklılık gösterdiği için ülkelerin sıralamalardaki üniversite sayıları farklılaşmaktadır. Dikkat çeken bir gelişme her iki sıralamada da yer alan İslam dünyası ülkelerindeki üniversite sayısı yıllar itibarıyla artmaktadır. İslam ülkelerindeki üniversitelerin sıralamalardaki sayısının artması önemli olmakla birlikte daha kapsamlı analizleri gerektirmektedir. Bundan sonraki bölümde İslam ülkelerindeki üniversitelerin üretkenliği ele alınmaktadır.

İslam Ülkelerinde Bilimsel Üretkenlik ve Performans

Sarwar ve Hassan (2015), Müslüman dünyada bilim ve teknoloji alanındaki üretkenlik ve iş birliklerine dair SCOPUS'ta 2000-2011 yılları arasında yayınlanan makaleler

üzerinden bir analiz yapmıştır. Bu çalışmada bilimsel çıktılar bakımından Türkiye ilk sırada yer alırken daha sonra sırasıyla İran, Malezya, Mısır ve Pakistan gelmektedir. Araştırma çıktılarının ağırlığı sırasıyla veterinerlik, kimya mühendisliği, kimya, dışçılık ile tarım ve biyo-bilim alanlarındadır. 2000-2011 yılları arasında bütün bilim ve teknoloji alanlarında %10'dan fazla artış olmuştur. Artışın en fazla olduğu alanlar ekonomi, ekonometri ve finans, bağışıklık ve mikrobiyoloji, tarım ve biyoloji bilimleri, matematik ve bilgisayar bilimleridir. Tunus ve Cezayir'in Fransa'yla iş birliği istisna tutulursa İslam ülkeleri iş birliklerini kendi aralarında yapmışlardır. Türkiye ve İran dışındaki yazarlar daha geniş gruplarla çalışmıştır. Bu dönemde dikkat çeken bir gelişme de 2009 yılında Müslüman dünyadaki araştırma çıktılarının dünya ortalamasının üzerine olmasıdır.

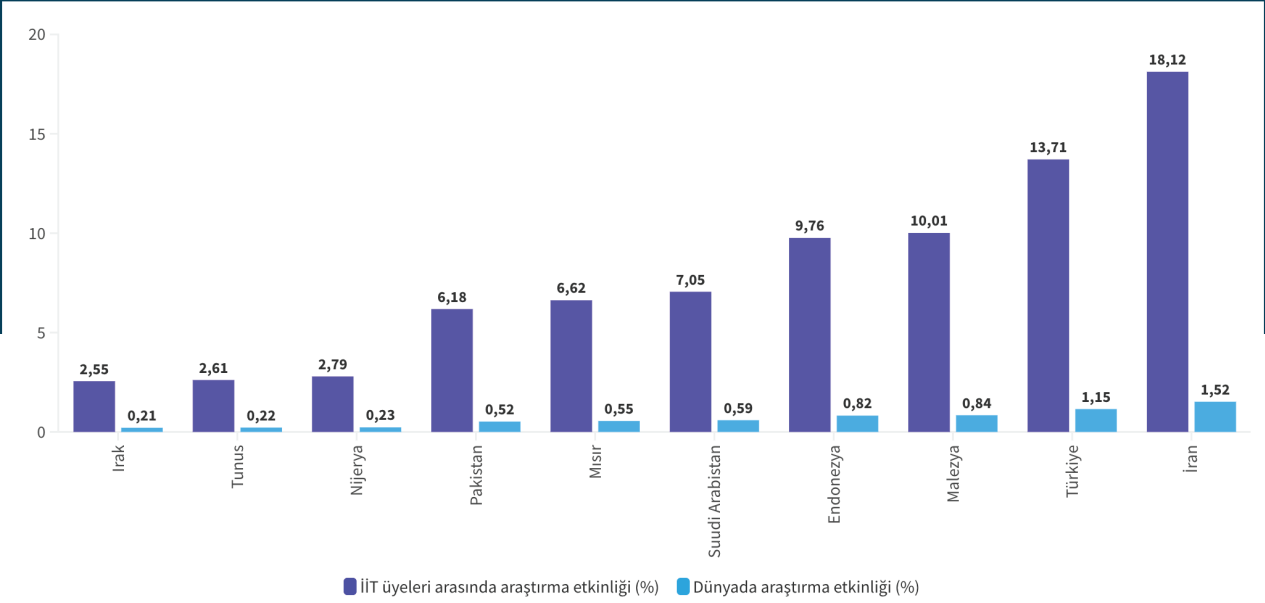
Oldaç'ın (2022) WoS'da yayımlanan makaleler üzerinden yaptığı son 30 yılı kapsayan çalışmada dünya sıralamasında Türkiye 21, İran 23, Mısır 39, Suudi Arabistan 40, Malezya 43 ve Pakistan 46. sırada yer alan İslam ülkeleridir. Aşağıdaki şekilde son 30 yılda İslam ülkelerinde bazılarında toplam yayın sayıları görülmektedir (Grafik 1).

Bu şekle göre Türkiye ve İran dünya ortalamasının üzerinde ve diğer Müslüman ülkelere açık ara öndedir. Bu iki ülkeyi Mısır, Sudi Arabistan, Malezya ve Pakistan izlemektedir. Müslüman ülkelerin nüfuslarına göre global bilime katkıları 2010'lu yıllara kadar daha düşük iken 2010'lı yıllarda bir artış görülmektedir.

İslam ülkelerinin yayın sayılarının 2009 yılından itibaren dünya ortalamasının üzerine çıktığı ve 2010'lu

Grafik 2. İİT Ülkelerinde Araştırma Etkinliği (2018)

Kaynak: Haq and Tanveer, 2020.

yıllar itibarıyla araştırma çıktılarında artış olduğu daha önce belirtilmişti. Bu dönemde bazı değişiklikler de yaşanmıştır. 2014 yılına kadar Türkiye bilimsel üretkenlikte ilk sırada iken bu tarihten sonra İran öne geçmiştir. 2018 yılına geldiğimizde İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi ilk on ülkenin araştırma üretkenliği aşağıda Grafik 2’de görülmektedir. Grafikte ülkelerin hem İİT ülkeleri arasındaki yeri hem de dünyadaki araştırma etkinliği yeri verilmiştir. Dünya araştırma etkinliği bakımından ABD (17.30) ve Çin (15.18) ile ilk iki sıradadır. İİT ülkeleri arasında ise İran (1.52) ve Türkiye (1.15) ile ilk sıralardadır.

Haq ve Tanver (2020) ile Oldaç’ın (2022) çalışmalarındaki bulgulara göre son yıllarda İslam ülkelerinde yayın eğilimleri değişmektedir. 2014’ten sonra İran ilk sıra Türkiye ise 2. sıradadır. Yine bu yıllarda Sudi Arabistan, Mısır ve Pakistan’ın da yükselişte olduğu ve Malezya’yı geçtiği görülmektedir. Bu sıralamalar nüfusa göre ele alındığı zaman ülkelerin yayın etkinliği bakımından sırası farklılaşmaktadır. Bu bağlamda Malezya’nın sıralamadaki yeri aşağıya inmiş görünse de bu ülkedeki üretim sistemi göz ardı edilmemelidir. Yayınların yapıldığı dergilerin yüzdelerindeki yerlerine göre sıralama yapıldığında daha fazla yayın yapan ve bilim sistemi geniş ülkeler (Türkiye, İran ve Pakistan) daha aşağılarda yer almaktadır. Buna karşılık bu sıralamada daha küçük ülkeler (örneğin Katar, BAE ve Lübnan) veya yükselen ülkeler (örneğin Endonezya ve Bangladeş) daha yukarılardadır.

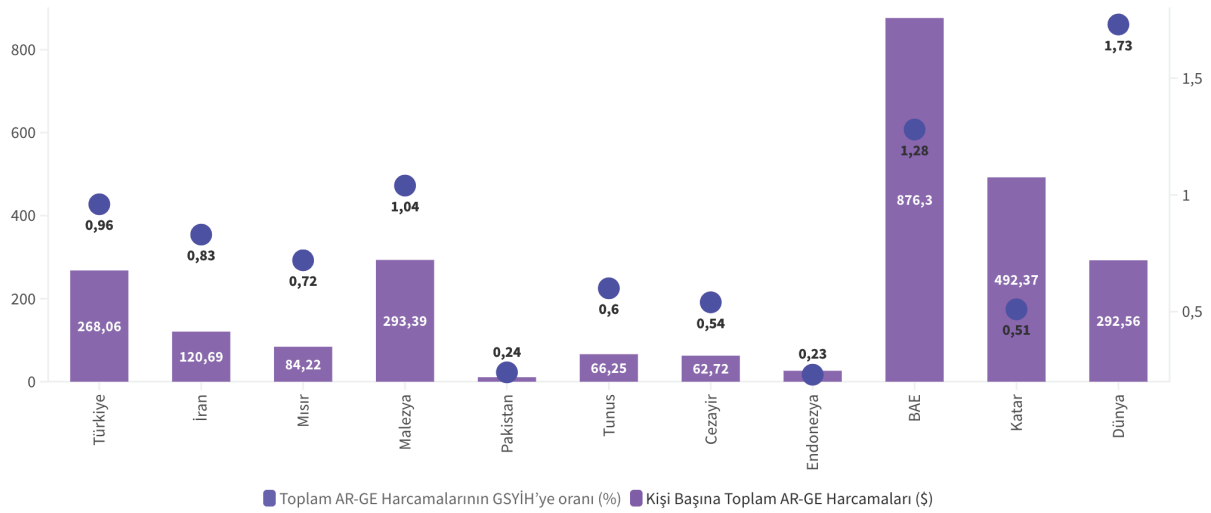
İslam Ülkelerinde Bazı AR-GE Göstergeleri

Hamid’e (2015) göre İİT ülkeleri GSYH’lerin %0,5’ini Ar-Ge için harcamaktadır. Bu konuda dünya ortalaması %1,78, gelişmiş ülkelerin ise %3’tür.

Oldaç’ın çalışmasına göre (2022) 2017-2018 yıllarında WoS veritabanında yer alan bilimsel yayınlarına göre öne çıkan 15 İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi ülkedeki bazı AR-GE göstergeleri Grafik 3 ve 4’te gösterilmiştir:

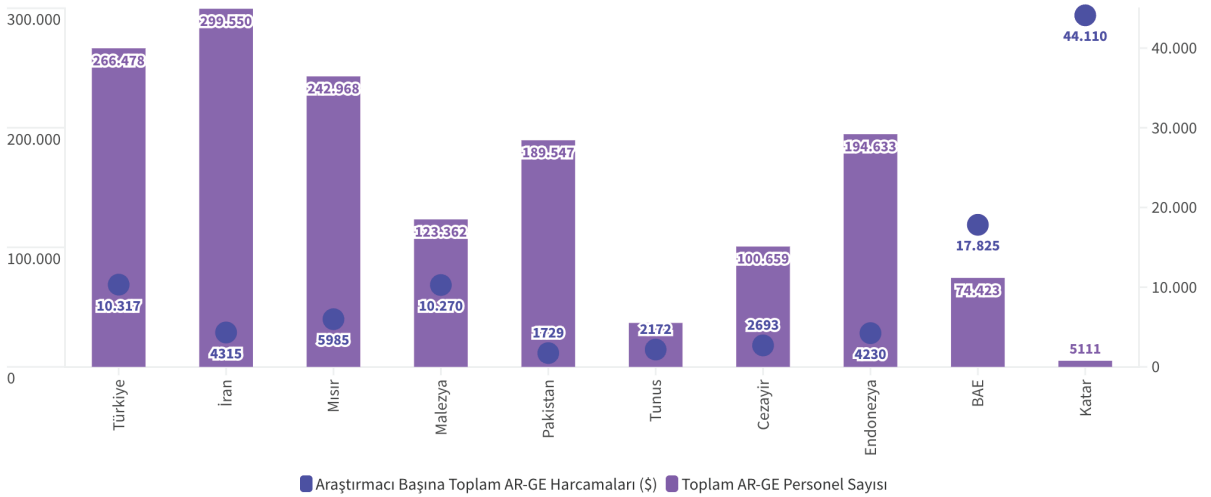
Grafik 3 ve 4 incelendiği zaman BAE ve Malezya %1’in üzerinde, Türkiye ise bu orana yakındır. Kişi başına toplam AR-GE harcamalarında BAE ve Katar en yüksek miktarlara sahip ülkeler olarak belirgin bir biçimde ilk sıralardadır. Bu ülkelerin peşinden gelen Malezya ve Türkiye dünya ortalamasına yakın oranlara sahiptir. Toplam AR-GE personeli sayısı bakımından ise İran, Türkiye ve Mısır ilk sıralardadır. Bu sonuçlar niceliksel büyüklüklerin otomatik olarak yayın ya da AR-GE çıktısına dönüşmediğini göstermektedir.

İİT ülkelerinin global patent başvurularındaki payı %1,8’dir. Dünyada bu konuda Çin, ABD ve Japonya ilk sıradadır. İİT ülkeleri arasında ise İran, Endonezya, Türkiye, Malezya ve Suudi Arabistan ilk sıraları paylaşmaktadır. Bu 5 ülke İİT ülkelerindeki patent başvurularının %71’ini gerçekleştirmektedir (SESRI, 2023).

Grafik 3. WoS yayınlarına göre öne çıkan İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi bazı ülkelerdeki AR-GE Harcamalarının GSYİH'ye oranı ve kişi başına düşen toplam harcama göstergesi.

Kaynak: Oldac, 2022.

Grafik 4. WoS yayınlarına göre öne çıkan İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi bazı ülkelerdeki araştırmacılara yönelik AR-GE harcamaları göstergesi.

Kaynak: Oldac, 2022.

Sonuç

Dünyadaki politik, ekonomik, sosyal, teknolojik, hukuki ve çevresel değişimler yükseköğretim alanını derinden etkilemektedir. Yükseköğretim alanındaki gelişmeler yükseköğretimi stratejik bir bakışla ele almayı ve bu perspektifle yapısal ve yönetsel değişim yapmayı gerekli kılmaktadır. Günümüzde yaşanacak değişimlere hızlı cevap vermek ve yükseköğretimden

beklenen talepleri karşılamak önem arz etmektedir (Erdoğan, 2019). Yükseköğretim ve bilgi üretimini ekonomik ve sosyal kalkınmanın önemli bir faktörü olarak konumlandırmak gerekmektedir.

Ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmelerinde üniversiteler ve bilgi üretimi önemli bir role sahiptir. Dünyadaki 200'den fazla devletten 57 tanesi ya da %28,5'lik kısmı İslam İşbirliği Teşkilatı ülkesidir. İslam İşbirliği

Teşkilatı ülkeleri dünyada etki olabilecek bir nüfus oranına sahiptir. İİT ülkeleri, kurumsal olarak G20 ülkelerinden sonra dünyadaki en büyük nüfusa sahiptir. Dünyanın toplam nüfusunun da %24,56 karşılık gelmektedir. Diğer taraftan İİT ülkelerinin millî gelirleri toplamı dünya genelinde yeterince etkili olabilecek düzeye ulaşmamıştır. İİT ülkelerinin toplam milli gelirleri kurumsal olarak Avrupa Birliği'nin (EU) %35,29, Çin'in %49,24 ve ABD'nin %32,23'lik kısmına denk gelmektedir. Diğer bir ifadeyle Almanya'nın sadece 1,65 katına, Japonya'nın ise yaklaşık 1,33 katına eşittir. İİT ülkelerinin ekonomik büyüklüğü Dünya ekonomisinin sadece %7,81'lik kısmına karşılık gelmektedir. Bu değer dünyada yeterince etkili olmadığını açık bir biçimde sergilemektedir (Yıldırım ve Yeşilata, 2020).

Pakistan'dan fizik alanında Abdüssalam, Kimya alanında ise Mısır'dan Ahmet Zewail ve Türkiye'den Aziz Sancar Nobel bilim ödülü kazandılar. Yine ABD ve diğer ülkelerde yaşayan ve çalışan çok sayıda araştırmacı ve bilim insanı bulunmaktadır. Üretken ve öne çıkan araştırmacı ve bilim adamlarının önemli bir kısmının Müslüman ülkelerin dışında yaşadıkları da bir gerçektir. Nobel bilim ödülü alan 3 bilim insanı da İngiltere ve ABD'de yaşamış ve çalışmıştır (Najam, 2015). Bu kapsamda Müslüman ülkelerde yenilikçi ve üretken araştırmalar için güncel bir alt yapı, iyi eğitilmiş bilim insanları, araştırma için kapsamlı araştırma izleme sistemi, araştırma geliştirme fonu ayrılması ve kültürel, politik ve güvenlik engellerini kaldırarak pratik araştırma politikaları oluşturmak gerekmektedir (Rizvi, 2005).

İslam ülkelerinin global bilime katkılarını değerlendirirken incelenen yayınların ve taranan endekslerin İngilizce ve Avrupa dillerinde yayınları ele aldığı, İİT ülkelerinin kullandığı dillerde yayınların yer almadığının altını çizmekte yarar var. Yine Müslüman dünya denildiği zaman bunu sadece İslam ülkeleriyle sınırlanamamak gerekir. Bunun en iyi örneği Hindistan'dır. Bu ülkede diğer ülkelere daha fazla Müslüman yaşamaktadır. Bu yüzden İslam ülkelerinin yayın üretkenliğini değerlendirirken bu faktörlerin de dikkate alınmasında yarar var. Bu kısıtlara ve son yıllarda yaşanan görece artışa rağmen

İslam ülkelerindeki bilimsel üretimin ve performansın artması ve bunun için gerekli ortam ve kaynakların hazırlanması gereği açıktır.

İslam ülkelerinde yükseköğretimde araştırma, bilgi üretme, mesleki bilgi ve beceri kazandırma gibi alanlarda nitelik, kapasite ve verimliliği artırmaya odaklanılması gerekmektedir. Diğer yandan yükseköğretim kurumlarının insanın varoluş gayesi ve anlam arayışına cevap üretme, felsefi ve entelektüel birikim kazandırma gibi amaç ve önceliklerini kaybetmemesi önem arz etmektedir. İslam ülkeleri ve yükseköğretim kurumları yükseköğretimde ve bilgi üretimde dünyadaki ana akım gelişmeleri izlerken bir yandan da özgün yaklaşım ve yöntemler geliştirme arayışında olmalıdır.

Kaynakça

- Erdoğan, N. (2023). Giriş: Türkiye'de yükseköğretimde son yüz yılda yaşanan değişim ve gelişmeler. N. Erdoğan (Ed.) içinde, *Türkiye'nin Yüzyılı Yükseköğretim*. İstanbul: Nokta Yayınları.
- Erdoğan, N. (2019). *Geleceğin Türkiye'sinde yükseköğretim*. İstanbul: İLKE Yayınları.
- Haq, I. U., & Tanveer, M. (2020). Status of research productivity and higher education in the members of Organization of Islamic Cooperation (OIC). *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, 3845.
- Najam, A. (2015). Science, society & the university: 5 propositions. Guessoum, N. & Osama, A. (Eds). *Science at the universities of the Muslim world* içinde. Muslim World Science Initiative, Islamabad.
- Oldac, Y. I. (2022). Global science and the muslim world: overview of muslim-majority country contributions to global science. *Scientometrics*, 127(11), 6231-6255.
- Sarwar, R., Hassan, SU (2015). A bibliometric assessment of scientific productivity and international collaboration of the Islamic World in science and technology (S&T) areas. *Scientometrics*, 105, 1059-1077.
- SESRIC (2023). *OIC Economic Outlook 2023: The Rise of the Digital Economy and Bridging the Digital Divide*. <https://www.sesric.org/publications-detail.php?id=580> adresinden erişildi.
- Yıldırım, R. ve Yeşilata, B. (2020). İslam işbirliği teşkilatı ülkelerinde yükseköğretime dayalı insan kaynaklarının analizi ve planlanması. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(3), 474-487.

Afrika'nın Beyin Göçü

Gökhan Kavak

Dr., Anadolu Ajansı

<http://dx.doi.org/10.26414/pmdg111>

Afrika, "Geleceğin Kıtası" ya da "Yükselen Afrika" gibi tanımlamalarla gündeme gelmekte. Yeraltı ve yerüstü kaynaklarının yanı sıra genç nüfusuyla da öne çıkan Afrika'da söz konusu genç nüfusun nasıl bir eğitim aldığı ve istihdamlarının sağlandığı ise konuşulması gereken önemli bir konu olarak masada duruyor. Zira 1,3 milyara varan nüfusu ve 19 olan yaş ortalamasıyla Afrika kıtasında farklı nedenlerden dolayı gençlerin önemli bir kısmı eğitim için kıta dışını tercih ediyor.

Afrika ülkelerinin iç siyasi, ekonomik ve güvenlik sorunları, eğitim sistemini olumsuz etkileyen ve Afrikalı gençlerin daha iyi eğitim için ülkelerini terk etmesine yol açan nedenlerin başında geliyor. Tabii ki her ülkenin kendine has sorunları bulunuyor ve aynı zamanda gençlerin de eğitim için kıta dışı ülkeleri tercih nedenleri sıralanıyor. ABD merkezli Carnegie Uluslararası Barış Vakfının yayımladığı *Afrikalı Öğrencilerin Yüksek Öğrenim için En İyi Küresel Destinasyonları* başlıklı raporuna göre, 2000'de 281 bin Afrikalı genç eğitim için kıta dışını tercih ederken, bu sayı 2010'da 441 bine, 2020 yılında ise 624 bine yükseldi. Afrika'da kıta dışında eğitimi tercih edenler arasında Faslılar ilk sırada gelirken, Sahra Altı Afrika'da ise Nijeryalılar başı çekiyor. Kıta dışında tercih edilen ülkeler arasında ilk sırayı Fransa koruyor. Sonrasında ise sırasıyla Çin, ABD, Almanya, İngiltere, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Kanada ve Türkiye bulunuyor.¹

Afrikalı gençler neden kıta dışını tercih ediyor?

Afrikalı gençlerin özellikle ABD ve Avrupa'daki ülkeler başta kıta dışı ülkeleri tercihlerinin farklı nedenleri bulunuyor. Kıta dışı ülkelerin sağladığı burs, kalacak yer, iş imkânları, laboratuvar ve sınıf şartlarına karşı birçok Afrika ülkesinde eğitime yeterli bütçenin ayrılmaması, müfredatın ve eğitim koşullarının iyi olmaması gibi nedenlerle gençler kıta dışı ülkeleri tercih ediyor. Ayrıca Batı ülkelerinde eğitim almanın Afrika'da bir "prestij" olarak algılandığını da hatırlatmakta fayda var. Bu noktada Afrikalı gençler, kendi toplumlarında statü kazanmak ve kabul edilme seviyelerini yükseltmek için de kıta dışında eğitimi tercih ediyor.

¹ Bkz.: "What Are the Top Global Destinations for Higher Education for African Students?", <https://bit.ly/3VxJRW9>

Birçok Afrika ülkesinde üniversitelerin sayısı her geçen yıl artıyor. Son yıllarda devlet üniversitelerinin yanında birçok vakıf üniversitesi de faaliyete geçti. Uganda, Güney Afrika Cumhuriyeti ya da Kenya bu ülkelerden sadece birkaçını teşkil ediyor. Mesela Uganda'da 1970'lerde sadece bir üniversite faaliyet gösterirken şimdi 60'a yakın üniversite eğitim veriyor. Nitekim faaliyetlerine 1988'de başlayan Uganda İslam Üniversitesinde bugün Afrika başta dünyanın farklı 22 ülkesinden 10 bin öğrenci eğitim alıyor.²

Afrika için üç örnek: Nijerya, Sudan ve Güney Afrika

Afrika'da 54 ülkenin bulunduğunu ve 1,3 milyar insanın yaşadığını düşündüğümüzde genelleme yapmadan ancak dikkat çeken örneklerle konuyu detaylandırmak gerekiyor. Bu noktada eğitim kalitesiyle öne çıkan Güney Afrika Cumhuriyeti'ni, iç savaş nedeniyle eğitim sistemi harap olan Sudan'ı ve çözülemeyen sorunları

Eğitim kalitesiyle beraber hayat koşulları ve doğal güzellikleri nedeniyle de Afrikalı gençlerin yanı sıra dünyanın farklı noktalarından gençler Güney Afrika Cumhuriyeti'ni tercih ediyor.

nedeniyle eğitim sisteminin ülke için adeta tehlike oluşturduğu Nijerya'yı örnek gösterebiliriz. Güney Afrika Cumhuriyeti de Afrika'da kaliteli eğitim ve öğrencilere sunduğu imkânlarla ön plana çıkıyor. Türkiye'den de birçok öğrencinin eğitim için bulunduğu Güney Afrika Cumhuriyeti, dünya sıralamasında ilk 500'ün içinde yer alan Cape Town, Witwatersrand, Pretorya ve Stellenbosch gibi üniversitelere ev sahipliği yapıyor. Bu ülke yüksek eğitim kalitesi ve uygun eğitim ücretleriyle Batı

² Bkz.: "Afrikalı gençler üniversitelerin yetersiz olması nedeniyle kıta dışına gidiyor", <https://www.aa.com.tr/tr/dosya-haber/afrikali-gencler-universitelerin-yetersiz-olmasi-nedeniyle-kita-disina-gidiyor/3034272>

üniversiteleri karşısında önemli bir alternatif oluşturuyor. Eğitim kalitesiyle beraber hayat koşulları ve doğal güzellikleri nedeniyle de Afrikalı gençlerin yanı sıra dünyanın farklı noktalarından gençler Güney Afrika Cumhuriyeti'ni tercih ediyor.

Güney Afrika Cumhuriyeti eğitim kalitesiyle öne çıkarken ekonomik ve siyasi krizler nedeniyle birçok Afrika ülkesinde eğitim kalitesi son yıllarda gerileme yaşıyor. Buna en yakın ve sıcak örnek olarak Sudan'ı gösterebiliriz. Özellikle Arapça ve İslami eğitimler için tercih edilen Sudan'da son yıllarda yaşanan siyasi kriz ve iç savaş nedeniyle eğitim sistemi büyük zarar gördü. Afrika başta dünyanın farklı ülkelerinden Sudan'a eğitim için gelen gençler, iç savaş sonrası ülkelere dönmek zorunda kaldı. İslam dünyası için aslında bir eğitim merkezi olan Sudan'da eğitim sistemi ekonomik krizle ve iç savaşla onarılması güç hasarlar aldı. Aslında Sudan'da Uluslararası Afrika Üniversitesi, El-Nileyn Üniversitesi, Bahri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri ve Teknoloji Üniversitesi, El-Razi Üniversitesi, Sudan Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Kurdufan Üniversitesi, Umdurman İslam Üniversitesi, Cezire Üniversitesi ve Hartum Üniversitesi gibi birçok eğitim kurumu uluslararası yönüyle öne çıkıyor. Bu haliyle Afrika'da bir alternatif oluşturan Sudan'daki iç krizler, eğitim sistemini ve öğrencileri olumsuz etkiledi ve birçok öğrenci eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldı.

220 milyona yaklaşan nüfusu, dinî ve kültürel zenginlikleriyle Nijerya'da ise eğitim kurumları anaokulundan üniversiteye birçok sorunla mücadele ediyor. Eğitime ayrılan bütçenin yetersizliği, maaşların zamanında ödenmemesi, grevler, iç çatışmalar, terör saldırıları, yolsuzluklar ve yüksek eğitim ücretleri eğitimi olumsuz etkiliyor. Zengin ve fakir arasındaki uçurumun arttığı bir ülke olan Nijerya'da devlet okullarında eğitim yetersiz bütçe nedeniyle gerilerken özel okullarda dikkate değer bir artış gözlemleniyor. Bugün Nijerya'da 170'e yakın üniversite faaliyet gösteriyor. Eyalet sisteminin olduğu ülkede eğitim; eyalet yönetimleri, kiliseler, özel okullar ve medreseler etrafında toplanmış durumda ve ortak bir müfredat bulunmuyor. Nijerya, atılan adımlara rağmen eğitim sistemi istenilen seviyede gelişme göstermeyen ülkeler arasında bulunuyor. Bu nedenle ülkede ekonomik imkânı olanlar çocuklarını ya çok pahalı özel üniversitelere ya da Batı ülkelerindeki okullara gönderiyor.

Ülke çoğu zaman maaşlarının ödenememesi nedeniyle grev yapan akademisyenlerle gündeme geliyor ve bu akademisyenlerin birçoğu yurtdışında görev yapmak istiyor. Tıp, eczacılık ya da mühendislik gibi alanlarda yurtdışında görev yapan Nijeryalılar ise ülkelere faydalı olamıyor. Nijeryalı gençler eğitim için Gana, Benin, Mısır ya da iç savaş öncesi Sudan'ı tercih ediyor. Bu durum Nijerya ekonomisini de olumsuz

“

Yurt dışında eğitim alan Afrikalı gençler, ülkelerine döndüklerinde tecrübe ve bilgilerini kendi halklarına aktarma imkânı bulurken ülkesine dönmeyenler ise beyin göçüne neden oluyor.

”

etkiliyor. Nitekim yurt dışında üniversite eğitimi alan öğrenciler yıllık yaklaşık 3 milyar dolar harcıyor.

Nijerya, Boko Haram saldırıları ve farklı nedenlerden dolayı dünyada okula gidemeyen en fazla çocuğa ev sahipliği yapıyor. Ayrıca ülkede 4-15 yaş arasında 7 milyondan fazla Almajiri bulunuyor ve bu çocuklar korumasız, mesleki ya da örgün eğitim almadan yetişiyor. Bir nevi hafızlık eğitim olan Almajirilik sistemi, sömürge yönetiminin politikaları ve ülkedeki Müslümanların ihmalleri nedeniyle işlevsiz hale geldi. Almajiri sistemindeki çocuklar dilenerek ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyor ve ileriki süreçlerde istihdamları sağlanamadığında ise gerek silahlı örgütlerin eline düşerek gerekse de yasadışı yollara girerek hem kendi geleceklerini karartıyor hem de ülkenin kalkınmasını olumsuz yönde etkiliyor.³

Afrika'dan “Beyin Göçü” ve Sonuçları

Afrikalı öğrencilerin kıta dışında eğitim almalarının olumlu ve olumsuz sonuçları bulunuyor. Nitekim yurt dışında eğitim alan Afrikalı gençler, ülkelerine döndüklerinde tecrübe ve bilgilerini kendi halklarına aktarma imkânı bulurken ülkesine dönmeyenler ise beyin göçüne neden oluyor. Eğitim sonrası gençlerin ülkesine dönmemesi, Afrika ülkelerindeki kalifiye işçi ihtiyacının karşılanamamasına da neden oluyor. Bu durum aynı zamanda, eğitilmiş gençlerin tecrübe ve birikimlerini kendi halklarına aktaramamasıyla sonuçlanıyor. Ülkelerine dönen gençlerin ülkelerine dışarıdan bakma ve eksiklerini görme imkânı bulunduğunu söylemek mümkün olsa da Afrikalı gençlerin önemli bir kısmının eğitimleri sonrası ülkelerine

dönmek istemediği yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkıyor.

“Afrikalı elitler” ve çocuklarının da kıta dışında eğitim talebini hatırlatmak yerinde olacak. Nitekim iktidarda bulunan Afrikalı liderler, sermaye sahibi Afrikalılar ya da toplumun ileri gelenleri, kısacası imkânı olan birçok Afrikalı, çocuğunun eğitimi için yurt dışını tercih ediyor. Bu durum ise eğitim alınan ülkenin siyasi, ekonomik ve askerî alanda da Afrika ülkelerindeki nüfuzunu derinleştirilmesi sonucunu doğuruyor. Kamerun, Gabon, Nijerya gibi ülkelerde ya da son yıllarda darbelerle sarsılan Afrika ülkelerindeki siyasi ve asker elitlerin önemli bir kısmı ABD ya da Avrupa’da eğitim aldı. Tabii bu durum adeta “bağımlılık” ilişkisini de ortaya çıkarıyor. Nitekim eğitim süreci beraberinde bu ülkelere ekonomik, kültürel ve siyasi bağımlılığı da beraberinde getiriyor.

Nijerya ve Sudan örneklerinde olduğu gibi eğitim sistemindeki sorunlar görmezden gelindiği müddetçe sorunlar büyüyerek toplum için daha büyük sorunlar ortaya çıkarıyor. Çatışmalar, yoksulluk ve ailelerin ilgisizliği çocukların eğitimini olumsuz etkiliyor. İyi eğitim alamayan ve istihdamları sağlanamayan gençler suça bulaşarak ülke ve toplumu olumsuz etkiliyor.

Afrika ülkelerinde eğitim sorununa bütüncül bir şekilde çözüm bulmak amacıyla devlet mekanizması, iş dünyası ve toplumun ileri gelenleri ekonomik, güvenlik ve mezuniyet sonrası istihdam için iş birliği yapmadığı müddetçe sorunlar kalıcı hale geliyor. Aynı zamanda çocuğun korunması için aile yapısının da korunması önem arz ediyor. Aksi durumda Afrika ve eğitim tarihi açısından zengin bir geçmişe sahip bu ülkeler, eğitim sisteminde yaşanan sorunlar nedeniyle ne kendi sorunlarını çözebilir ne de bölgesel ya da küresel sorunlara çözüm üretebilir.

3 Bkz.: “Bir Afrika Ülkesinin Tarihi Serencamı: Nijerya’da Eğitim Meselesi ve Almajirilik Sistemi”, Afrika Araştırmacıları Derneği (AFAM), <https://afam.org.tr/bir-afrika-ulkesinin-tarihi-serencami-nijeryada-egitim-meselesi-ve-almajirilik-sistemi/>.

Uluslararası Eğitimin Ulusal Motivasyonları, Küresel Sonuçları ve Türkiye Bağlamı

Hacer Atabaş

Dr., Afrika Vakfı Araştırmacısı

<http://dx.doi.org/10.26414/pmdg112>

Öğrencilerin bilgi arayışında uzun yollar kat etmeleri ve belirli bir alandaki önde gelen öğretmenlere ve alimlere ulaşma çabaları yeni bir olgu değildir. Özellikle dinî öğretilerin yayılması amacıyla alimlerin ve misyonerlerin farklı coğrafyalara seyahatleriyle birlikte öğrencilerin ve sâliklerin dinî eğitim elde etmek adına gerçekleştirdikleri seyahatler, kendi dönemlerindeki en önemli bilgi kaynaklarının farklı coğrafyalar arasında taşınması dolayısıyla, eğitim hareketliliğinin ilk ve öncü örnekleri olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda, özellikle 13. yüzyıl civarında Batı Afrika'daki İslami ilim merkezleri arasında öne çıkan Timbuktu'nun dünyanın dört bir yanından bilginleri, düşünürleri ve öğrencileri çekmesi; matematik, hukuk, astronomi, fen bilimleri ve tarih gibi alanlarda tanınan canlı bir eğitim merkezi haline gelmesi, görece yakın geçmişe dair güçlü bir örneği temsil etmektedir (Kane, 2023).

Uluslararası Yükseköğretimde Hareketlilik

Günümüze yaklaşıldığında, ulus devletlerin yerleşik ve mutlak sistemler haline geldiği ve aralarındaki ilişkilerin, yani diplomasının, çeşitli çıkarlara dayandığı düzen içerisinde uluslararası eğitim de bu düzenin bir enstrümanı olarak gelişmiştir. Öncelikle sömürgecilik döneminde, sömürgecilerin kendi değerlerine, ekonomik ve siyasi önceliklerine aşinalığı bulunan ve yereldeki idaresine destek verebilecek eğitilmiş bir elit oluşturma amacıyla öğrenci hareketliliği teşvik edilmiştir (Rizvi, 2011). Dekolonizasyon dönemiyle birlikte de ABD'nin Fulbright Bursları, Sovyetler Birliğinin eğitim programı ve İngiliz Milletler Topluluğu ülkelerinin Colombo Planı gibi devletlerin kendi kaynaklarıyla eğitim vermek üzere uluslararası öğrencileri ülkelerine getirdiği politikalar uygulamaya konmaya başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin eğitim alanında sunduğu oldukça geniş teknik yardım ve yükseköğretim burslarının, Sosyalizm alternatifini tanıtmaya ideolojik hedefi doğrultusunda olduğu değerlendirilmiştir (Kret, 2013). ABD'nin Fulbright programı da karşı hamle olarak bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerin komünist bloka katılmalarını önlemek üzere bir "yumuşak güç" uygulaması olarak hayata geçmiştir (Nye, 2005). Bununla birlikte Colombo Planı da bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerde kalkınmayı sağlayacak nitelikli işgücünün yetişmesi için eğitim sağlamayı amaçlamıştır (Oakman, 2005).

YTB'nin Türkiye Bursları programıyla yükseköğrenimlerini tamamlayan uluslararası öğrencilerin mezuniyet programı, 2021

Farklılaşan politik hedeflerle giderek yaygınlaşan uluslararası öğrencilere yönelik burs programlarıyla beraber, küresel düzeyde uluslararası hareketlilik 1950'de 108 bin uluslararası öğrencinin varlığından 2022'de 6,4 milyona ulaşmıştır (Carter, 1973; OECD, 2023). Uluslararası öğrenci hareketliliğiyle bir yandan, deneyimlerin paylaşımıyla eğitim uygulamalarının gelişimi, bireylerin ilerlemeye katkı sunacak yetenek ve niteliklerinin geliştirilmesi ve bilgi ve teknolojilerin aktarımıyla toplumlar arası eşitsiz kalkınmanın etkilerinin hafifletilmesi mümkün olmuştur. Bu durum, tarihsel süreci içerisinde küreselleşmeyle birlikte uluslararası ekonomide önemli bir rol oynayarak küresel bilgi ekonomisini tesis etmiştir (Gürüz, 2008). Diğer bir yandan da fikirlerin ve değerlerin hareketliliği kültürler arası diyalogu artırarak; uluslararası bir anlayış geliştirilmesi, ev sahibi ülkeye karşı sempatinin artırılması ve küresel manada sorumlu vatandaşlar yetiştirilmesiyle insanlar arası ve uluslararası ilişkilerin geliştirilmesinde rol oynamıştır. Ülkelerin kültürel diplomasi ya da kamu diplomasisi uygulamalarının bir parçası olarak gördüğü yaygın kabul, uluslararası öğrenci hareketliliğinin bu yönünden kaynaklanmaktadır (Peterson, 2014; Akli, 2012; Altbach & Knight, 2007).

Türkiye'de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması

Türkiye'nin uluslararası öğrencilere dair tecrübelerine baktığımızda, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar geri götürülebildiğini görebiliriz. Çeşitli çalışmalar İstanbul'da kurulan Aşiret Mektebi'nde Arap, Arnavut ve Kürt aşiretlerin gönderdiği öğrencilerin yetiştirilmesine dikkat çekmektedir (Bolat 2017; Akın 2020; Yavaş 2022). Devletin sınırları içerisinde fakat uzak vilayetlerinde yaşayan bu aşiretlerden olan, "ecnebi" olarak anılan öğrencilerin eğitimi (Bolat, 2017), eğitimleri üzerinden aşiretleriyle hükümetin bağlarının güçlendirilmesi (Akın 2020) ve yetiştirilen insan kaynağından kamusal görevlerde faydalanmak (Yavaş, 202) bir devlet politikası olarak benimsenmiştir. Benzer saiklerle uluslararası öğrencilere sunulan eğitim fırsatları Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında da sınırlı bir şekilde devam etmiştir. Küresel eğilimlerle paralellik içerisinde Türkiye, uluslararası öğrenci programlarına İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artan bir ilgi göstermeye başlamıştır. İmzaladığı ikili ve çok taraflı anlaşmalarda yer alan öğrenci ve uzman değişimiyle belirli sayıda yükseköğretim bursu, iş

Küresel düzeyde uluslararası hareketlilik 1950’de 108 bin uluslararası öğrencinin varlığından 2022’de 6,4 milyona ulaşmıştır.

birliklerini artırmak ve ilişkilerini güçlendirmek üzere başvurduğu bir araç olmuştur.

Türkiye’de yükseköğrenimin uluslararasılaşması, öncelerden beridir devam eden bir olgu olsa da 1983’te çıkarılan “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun” ile resmîleşen ve izlenmeye başlanan bir konu olmuştur (Resmî Gazete, 14 Ekim 1983). Uluslararası öğrencilerin Türkiye’de eğitim görmesini teşvik etmeye yönelik bir düzenlemeden ziyade, askerî hükümetin güvenlik esasında öğrencilerin eğitimleri sürecinde nasıl izleneceğine dair sorumlulukları belirleyen bir kanun olmakla beraber, görüşülmesi sırasında uluslararası öğrenciler konusunun akademik bilgi, beyin gücü ve teknolojik gelişim ile birlikte Türkiye’yi ve Türk kültürünü tanıma çerçevesinde önemli bir mesele olduğu ortaya konmuştur (Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, 1983).

1980’ler itibarıyla Türkiye’nin Kıbrıs üzerinde yaşadığı problemde kendisini destekleyecek yeni ortaklıklar kurma isteği ve 24 Ocak (1980) Kararları ile geçiş yaptığı ihracat odaklı, serbest piyasa ekonomisi sisteminin gerektirdiği çeşitlenen ekonomik iş birliği arayışları dış politika yaklaşımının temel motivasyonlarını oluşturmuştur. Bu bağlamda uluslararası öğrenciler ve uluslararası eğitim bu dış politikayı destekleyici mekanizmalar halini almıştır. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ile bu dönemde güçlendirilen ilişkiler bunun için örnek kabul edilebilir (Aykan, 1993). İİT’nin kurucusu olduğu İslam Kalkınma Bankasının kendisine taraf olmayan ülkelerdeki Müslüman toplulukların teknik alanlardaki eğitimi ve uzmanlık kazanımı için 1983’te başlattığı yükseköğretim burs programını Türkiye de desteklemiştir. Kendi topluluklarının kalkınmalarına katkı sunmaları için bilim, teknoloji ve endüstrilerle ilgili eğitime ulaşmaları desteklenen öğrencilerin Türk dili, kültürü ve mirasına da aşinalık kazanmaları hedeflenerek 1989’da bir protokol imzalanmış; hâlen süren program kapsamında Sri Lanka, Myanmar, Burma, Kenya, Tanzanya, Malavi gibi ülkelerden yüzlerce öğrenci Türkiye’de eğitim görmüştür.

1990’lı yıllarda Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetleriyle ilişkilerin geliştirilmesiyle devlet inşası ve kalkınma süreçlerinin desteklenmesi için çeşitli iş birlikleri tasarlanmış; öğrencilerinin burs sağlanarak Türkiye’deki yükseköğrenim kurumlarında eğitim görmeleri bu iş birliği alanlarından biri olarak planlanmıştır. Böylelikle başlatılan “Büyük Öğrenci Projesi” (BÖP) 1992 yılı itibarıyla Türk Cumhuriyetleri başta olmak üzere Balkanlar, Doğu Avrupa, Rusya ve Orta Asya bölgelerinden uluslararası öğrencilerin seçilerek ülkemize gelmesini ve burslu olarak öğrenim görmesini sağlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı çatısı altında tek taraflı olarak başlattığı bu burs programıyla; insan kaynaklarının gelişimine katkıda bulunmayı, Türk dilini ve kültürünü tanıtmayı ve bölge topluluklarıyla bağlar kurmayı amaçlanmıştır (Yarman Vural & Alkan, 2009).

1992-2011 yılları arasında uygulanan BÖP, yükseköğretimde uluslararasılaşmaya yaptığı katkılara rağmen, hedeflerini kısmen gerçekleştirebilmiştir. Program üzerine yürütülen çalışmaların sayısı az da olsa; nitelikli başvuruların sayısının düşük oluşu, üniversitelerin bursları teşvik etmede yeterli düzeyde aktif katılım göstermemesi, uluslararası öğrenciler için sunulan barınma, vize ve sağlık sigortası gibi kamu hizmetlerindeki aksaklıklar, Türkçe dil öğretiminde yetersiz destek ve uluslararası öğrencilerin değişen eğitim ihtiyaçları gibi sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir (Yarman Vural & Alkan, 2009; Özoğlu, Gür, & Çoşkun, 2015). Bu doğrultuda, Türkiye’nin dış politikasındaki yeni yönelimlere de paralel olarak, 2012 yılında uluslararası öğrenci politikaları yeniden yapılandırılmış ve merkezi hale getirilmiştir.

Kamu kaynaklı olarak finanse edilen burs programlarının koordinasyonu, kurulduğu dönemde Başbakanlığa bağlı olan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına (YTB) geçmiş ve hedef öğrenci kitlesi küresel bir erişime imkân tanıyacak şekilde genişletilmiştir. Türkiye Bursları ismini alan programın amaçları arasında; kamu diplomasisi ve eğitim diplomasisi

hedeflerine hizmet etmek, Türk üniversitelerinde akademik ve bilimsel gelişmeyi teşvik etmek, kalkınma iş birliği politikalarını desteklemek ve yükseköğretimin uluslararasılaşmasını güçlendirmek sayılmaktadır (YTB, 2012; Resmî Gazete, 17 Haziran 2014). Bu programın küresel ölçekte Türkiye yükseköğretimini tanıtmalarının yarattığı etki ile beraber Yükseköğretim Kurumunun benimsediği uluslararasılaşma stratejisi ve buna yönelik önlemleri sonucunda 2010-2011 akademik yılında 25 bin civarında olan uluslararası öğrenci sayısı 2022-2023 akademik yılında 300 bini aşmıştır.

Uluslararası arenada 21. yüzyılda katlanarak artan uluslararası öğrenci hareketliliğine ev sahipliği etmede Türkiye kendine önemli bir yer edinmiştir. Uluslararası eğitim; yeni ülkelerle ilişkiler geliştirmek, farklı ortaklıklar kurmak ve sahip olduğu bağları-kalkınma iş birliği çerçevesinde destek sunarak- derinleştirmek üzere yürüttüğü dış politikasının önemli bir parçası olmuştur. Buna karşılık da özellikle son yıllarda izlediği aktif diplomasi ve kültürel ilişkiler stratejisi, ülkede eğitim alan uluslararası öğrenci sayısının artmasına katkı sağlamış ve Türkiye'yi küresel bir eğitim destinasyonu haline getirmiştir. Bir döngü olarak, uluslararası mezunlarının oluşturduğu ağ, ilişkilerinin güçlenmesine ve küresel düzeyde kültürel ve ekonomik bir derinlik oluşturmasına olanak tanımıştır. Yine de mezunlar ağının gerçek anlamda sürdürülebilir bir küresel etkileşim ve iş birliği platformu oluşturup oluşturmadığının daha detaylı bir değerlendirmeyi gerektirdiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Sonuç olarak, öğrenci hareketliliği tarihsel bir süreç içinde farklı dinamiklerle gelişmeye devam etmiş ve günümüzde uluslararası ilişkilerin bir enstrümanı olarak önemli bir role sahip olmuştur. Uzun bir geçmişe sahip dinî öğretilerin merkezileşmeleriyle başlayan öğrenci hareketliliği, günümüzde uluslararası eğitimin bir parçası olarak devam etmektedir. Sömürgecilik döneminden itibaren ulus devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda uluslararası eğitimi kullanma eğilimi, dekolonizasyon dönemiyle birlikte artarak sürmüştür. Bu süreçte, devlet destekli burs programları ve eğitim politikalarıyla birlikte uluslararası öğrenci hareketliliği hızla artmış, deneyimlerin paylaşımı, eğitim uygulamalarının gelişimi ve kültürler arası diyalogun artırılması gibi olumlu etkiler ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler; küreselleşen ekonomi, uluslararasılaşan işgücü piyasası ve uluslararası kalkınma iş birlikleri ile birlikte kültürel etkileşim, fikirlerin ve değerlerin yayılması, güçlenen diplomatik bağlar gibi dinamikleri ve uluslararasılaşan

üniversitelerin eğitim kapasitesinin artması ile yerel ekonomiye katkı sağlanmasını getirmiştir. Bu faktörler, uluslararası eğitimi çekici kılmakta ve bireyler ile politika yapıcıları üzerindeki etkisini güçlendirmektedir. Uluslararası eğitimin ülkelerin dış politikalarında etkili bir araç olarak önemini sürdüreceği ortadadır.

Kaynakça

- Akın, T. (2020) *The Ottoman tribal school: Surveillance and the students lives in the school*. (Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi.
- Akli, M. (2012). The role of study-abroad students in cultural diplomacy: Toward an international education as soft action. *International Research and Review*, 2(1), 32-48.
- Altbach, P. G., & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3-4), 290-305.
- Aykan, M. B. (1993). Turkey and the OIC: 1984-1992. *The Turkish Yearbook of International Relations* (23), 101-131.
- Bolat, M. A. (2017) Türkiye'nin Uluslararası Öğrenci Politikası: Durum Tespiti ve Öneriler. *Uluslararası Öğrencilik Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Perspektifler* içinde, ss. 8- 19. İstanbul: Harf Yayınları.
- Carter, W. D. (1973). *Study abroad and educational development*. Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning
- Danışma Meclisi Tutanak Dergisi. (1983). C:17(O:1), B:158, 254.
- Kane, O. O. (2023). *Timbuktu'nun ötesinde: Müslüman Batı Afrika'nın entelektüel tarihi*. (Çev. E. Okumuş) Ankara: Afrika Vakfı Yayınları
- Kret, A.J. (2013). "We unite with knowledge": the peoples' friendship university and Soviet education for the third world. *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East* 33(2), 239-256.
- Oakman, D. (2005). *Facing Asia: A history of the colombo plan*. Canberra: ANU Press.
- OECD (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. Paris: OECD Publishing,
- Özoğlu, M., Gür, B. S., & Coşkun, İ. (2015). Factors influencing international students' choice to study in Turkey and challenges they experience in Turkey. *Research in Comparative and International Education*, 10(2), 223-237.
- Peterson, P. M. (2014). Diplomacy and education: A changing global landscape. *International Higher Education*, (75), 2-3.
- Rizvi, F. (2011). Theorizing student mobility in an era of globalization, *Teachers and Teaching*, 17(6), 693-701.
- Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun. (1983, 14 Ekim). *Resmî Gazete* (Sayı: 2922).
- Türkiye Bursları Yönetmeliği (2014, 17 Haziran). *Resmî Gazete* (Sayı: 29033).
- Türkiye Bursları (2023). Yıllık Rapor 2022. <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/hakimizda/yillik-rapor> adresinden erişildi.
- Yarman Vural, F. & Alkan, S. (2009). *Büyük öğrenci projesinin değerlendirilmesi (1992-2008)*. Ankara: MEB.
- Yavaş, M. (2022). Sultan II. Abdülhamid dönemi eğitim politikasından yansımalar: arşiv belgeleri ışığında aşiret mektebi ve Arnavut öğrenciler. *Dumlupınar University Journal of Social Science/Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (71), 227-246.
- YTB (2012). 2011 Faaliyet Raporu. <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/documents/2011-faaliyet-raporutest-5d84d6fd521ab.pdf> adresinden erişildi.

Ya Uluslararası Hukuk Öğretiminin Kendisi Kolonyalistse?

Muhammed Karayağlı

Doktora öğrencisi, Norhumbria
Üniversitesi, Hukuk

<http://dx.doi.org/10.26414/pmdg113>

Uluslararası hukuk öğretiminin objektif ve evrensel olarak değerlendirilip pozitivist bir bakış açısıyla öğretilmesi dünya çapında yaygın bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Bu probleme işaret ve itiraz eden akımlardan bir tanesi de son yıllarda bilinirliği ve görünürlüğü artmakta olan “Üçüncü Dünya Ülkelerinin Uluslararası Hukuka Yaklaşımları”dır (Third World Approaches to International Law - TWAIL).

TWAIL, Batı-merkezciliği eleştiren, kolonyalizmin sona ermiş tarihî bir vakıa olduğu iddiasını reddeden, aksine biçim değiştirerek varlığını devam ettirdiğini savunan, uluslararası hukukun ve kurumlarının birinci dünya ülkeleri menfaati lehine ve üçüncü dünya ülkelerinin aleyhine işlemekte olduğunu iddia eden eleştirel bir teoridir.

Uluslararası hukukun Avrupalı karakterinin tarihsel bir gerçekliği yansıttığı, dolayısıyla yadırganmaması gerektiğini ifade edenler olmuştur. Ancak TWAIL, zannedildiğinin aksine uluslararası hukukun Avrupa’daki bilimsel çalışmalar sayesinde uluslararası çıktığı iddiasını reddederek, bu “Avrupalı” uluslararası hukukun emperyalist bir müdahale yoluyla yaratıldığını öne sürmektedir (Anghie & Chimni, 2003). Nötr ve herkese eşit uygulama alanı sağlama gayesi güttüğünü kabul etmeyip Avrupalı devletlerin çıkarlarını ilerletmek için tasarlandığını iddia etmektedir (Anghie, 2020). TWAIL teorisyenleri sadece uluslararası hukukun kurumlarını ve ilkelerini eleştirel bir şekilde ele almakla kalmayıp uluslararası hukuk eğitiminin de yine TWAIL’in metotlarıyla derinlemesine incelenmesinin, eleştirilmesinin ve kolonyalist ve Batı-merkezci perspektiften arındırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Zira bu bakış açısı toplumlardaki nüansları göz ardı etmekte ve uluslararası hukuk alanındaki eksiklerin ve çelişkilerin üstünü örtmektedir (Al Attar & Godínez, 2023).

Ana akım yaklaşımlar, pozitif perspektif gibi, uluslararası hukuk öğretimini domine etmiştir. Literatürde baskın olan bu yaklaşımlar, uluslararası hukuk öğretiminde ve araştırmalarında imtiyazlı durumdadır; zira bu bakış açısı öğretimin “öznesi” konumundayken eleştirel yaklaşımlar “öteki” olarak görülmektedir (Shako, 2023). TWAIL’ci akademisyenler öğretim müfredatında değişim çağrısı yaparken eleştirel yaklaşımların pozitivist ana akım yanında önemli ve öncelikli olmayan bir alternatif olarak öğretilmesini değil, hukuk öğretiminin “öznesi” olması gerektiğini savunurlar (Shako, 2023). Uluslararası hukuk müfredatında sömürgecilik, köle ticareti ve çok sayıda

David Alfaro Siqueiros'un UNAM'da sergilenen bir duvar resmidir. Üniversiteler ve halklar arasındaki simbiyotik ilişkiyi tasvir ediyor.

*“El Pueblo a la Universidad. La Universidad al pueblo”,
(Halk üniversiteye, üniversite halka. Evrensel derinliğe sahip neo-hümanist bir ulusal kültür için)*

soykırım önemsiz gibi gösterilirken, Avrupalı olmayan kültürler, uygulamalar ve epistemolojiler tamamen yok sayılmaktadır (Al Attar & Godínez, 2023). Yine ana akıma göre herhangi bir uluslararası hukuki sorunun çözümü her zaman iki yönlüdür: mevcut hukukun daha iyi uygulanması veya daha fazla hukukun oluşturulması. Başka bir deyişle, bir uluslararası anlaşma başarısız olursa yeni bir tanesini yapmak gerekir. Dolayısıyla sistemde bir eşitsizlik, adaletsizlik, eksiklik, açıklık yahut çarpıklık yokmuş da sadece güncelleme ihtiyacı varmış gibi davranılır. Böylece, bu yaklaşım geniş perspektifli coğrafi ve kültürel farklılıklara göre ayarlanabilen bir yaklaşım sunmak yerine kendi içinde bir kısır döngü oluşturmaktadır.

Vitoria, Vattel, Grotius, Pufendorf ve Westlake gibi ana akım uluslararası hukukun ilk akademisyenleri çoğunlukla beyaz Avrupalılardan oluşuyordu. Onların Avrupa-merkezci çalışmaları, Avrupa dışındaki diğer hukuki uygulamaları ve gelenekleri göz ardı ederek ve dolayısıyla Avrupalı olmayan yaklaşımlara karşı önyargıyı normalleştirerek Batı'nın epistemik hegemonyasını güçlendirdi (Al Attar & Godínez, 2023). 2018'de Singapur'daki TRILA konferansında bir akademisyenin ifade ettiği örnek durumun vahametini özetler niteliktedir: “Önemli bir ders kitabında

“

Uluslararası hukuk müfredatında sömürgecilik, köle ticareti ve çok sayıda soykırım önemsiz gibi gösterilirken, Avrupalı olmayan kültürler, uygulamalar ve epistemolojiler tamamen yok sayılmaktadır.

”

ülkeme yapılan tek atıf ‘medeniyetsiz’ olduğu için öğrencilerimin ilgisini [uluslararası hukuka] çekmekte zorlanıyorum” (Anghie, 2020).

Uluslararası hukukun evrensel olduğu iddia edilse de uluslararası hukukun kurucuları olarak kabul edilen isimler, uluslararası hukukun coğrafi olarak Avrupalı; din ve kültür olarak Hristiyan olduğunu açıkça itiraf etmişlerdir. Pozitivistler tarafından en seçkin uluslararası hukuk akademisyenlerinden biri olarak kabul edilen Lassa Francis Lawrence Oppenheim, uluslararası hukukun “köken itibarıyla Hristiyan medeniyetinin bir ürünü olduğunu” yazmıştır (Oppenheim, 1905). Yine, uluslararası hukukun “babası” olarak kabul edilen Hugo Grotius, bu disiplinin izini on altıncı yüzyıl İspanyol Hristiyan teoloğu ve hukuk bilgini Francisco de Vitoria’ya kadar sürmüştür (Mutua & Anghie, 2000).

Tarihi çok hızlıca incelendiğinde dahi görüleceği üzere, uluslararası hukuk Avrupa ve dünyanın geri kalanı arasındaki karşılaşma ve mücadele içinde gelişmiştir. Klasik Batılı ders kitaplarının diğer ülkelerde kullanılmasıyla bu kaynaklarda baskın ve kaçınılmaz bir şekilde yer alan Batı-merkezci bakış açısı da yayılmış oldu (Anghie, 2020). Örneğin, egemenlik (sovereignty) kavramının kendisi, az sayıda Avrupalı devletin dünyanın dört bir yanına yayılarak dörtte üçünden fazlasını kendi menfaatleri için ele geçirdiği sömürgecilik müessesini haklı çıkarmanın, yönetmenin ve meşrulaştırmanın anahtarıydı.

TWAIL, uluslararası hukuk sistemindeki diyalektiğe dair eleştirel bir anlayış aşılama için uluslararası hukukun pratiğindeki çelişkileri vurgular (Al Attar & Godínez, 2023). Pozitivist hukukçulardan farklı olarak pratikteki bu sıkıntıların sebebinin uluslararası hukuk kurallarının doğru bir şekilde uygulanmaması olmadığını; aksine bu kuralların kendisinin ve tarihî kökeninin bu sıkıntıların bizatihi kaynağı olduğunu iddia eder. Tam da burada birkaç güncel ve somut örnek vermek yerinde olacaktır. Uluslararası hukukun dünya barışının temini, devletlerin egemen eşitliği, güç kullanımının yasaklanması gibi ilkeleri düşünüldüğünde

Irak’ın işgali ve Ukrayna’nın işgali arasında bir farklılık yoktur. Ancak uluslararası toplumda bu iki işgale karşı verilen tepkiler arasında devasa bir fark vardır. Mesela Uluslararası Ceza Mahkemesi, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin için tutuklama kararı çıkarmıştır (Leff vd., 2023). Ancak aynı mahkeme, Irak’ın işgalinin siyasi sorumluları olan İngiltere Başbakanı Tony Blair ve Amerika Başkanı George W. Bush için bir tutuklama emri çıkarmamıştır. Bir başka bariz örnek ise Filistin’dir. Uluslararası hukukta devletlerin kuruluşunda tanıma (recognition) ilkesi işlenir. Peki, dünya üzerindeki 193 devletin 137’sinin tanıdığı Filistin “neden devlet statüsünü kazanamamaktadır” sorusuna verilecek hukuki bir cevap yoktur. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların karar alma süreçleri de bu çelişkili haller için verilebilecek örneklerdendir. Buralarda koyulmuş olan kurallar devletlerin egemen eşitliği ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Yine Birleşmiş Milletler mekanizmaları yahut uluslararası teamül hukuku kuralları Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyindeki kalıcı beş üyenin veto yetkisini elinden alabileceği bir süreç öngörülmemektedir.

TWAIL pedagojisi ise uluslararası hukuk tarihine ilişkin daha incelikli bir anlayış sağlayarak, uluslararası hukukun adaletsizliklerini ortaya çıkaran ve üçüncü dünyanın onlara karşı verdiği mücadeleleri anlatan bir bakış açısı sunar. TWAIL yazarlarının vurgu yaptığı husus, farklı coğrafya ve farklı perspektiflerin de uluslararası hukukta ve dolayısıyla uluslararası hukuk öğretiminde yansıtılması gerekliliğidir (Anghie, 2020). Ancak TWAIL’in bu çağrısı ve çabası bazılarının öne sürdüğü gibi karşılaştırmalı bir yaklaşım çağrısı değildir (Al Attar & Godínez, 2023). Bu nedenle TWAIL pedagojisi ise uluslararası hukuk tarihine ilişkin daha incelikli bir anlayış sağlayarak, uluslararası hukukun adaletsizliklerini ortaya çıkaran ve üçüncü dünyanın onlara karşı verdiği mücadeleleri anlatan bir bakış açısı sunar. TWAIL’in en başta akla gelen isimlerinden Antony Anghie bu hususun önemini şu ifadelerle vurgulamıştır:

TWAIL epistemik yenileme çağrısında bulunurken Avrupalı olmayan halkların değerlerini, deneyimlerini ve epistemlerini hesaba katacak şekilde hukuk pedagojisini yeniden yönlendirmeyi kastetmektedir.

“Eleştirel öğretim, en azından öğretme eyleminin, mesleğinin bu gelişmelere direnebilmesini ve belki de eşitsizlik ve adaletsizliğe karşı mücadeleyi bir nebze de olsa ilerletilmesini sağlamaya çalışmanın çok önemli bir yoludur” (Anghie, 2020). TWAIL ve benzeri akımların ve çalışmaların sayesinde az ve yetersiz de olsa bazı gelişmelerin yaşanması bu farkındalığın ve gayretin devamının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Uluslararası hukuk araştırmacıları bu farkındalıkla beraber pozitivist uluslararası hukukun bu alanı anlamak ve anlatmak için tek ve vazgeçilmez yol olmadığını, bunun yerine diğer birçok yoldan sadece biri olduğunu anlamış olacaktırlar. TWAIL ve pedagoji deyince akla ilk gelen isimlerden Mohsen Al Attar ise TWAIL'in bu husustaki fonksiyonunu şu şekilde ifade etmiştir: “Tarihi, diyalektiği ve epistemik yenilenmeyi kullanarak uluslararası hukukun yeniden tasavvuruna doğru ivme kazanabiliriz. TWAIL yolu gösterdi; ana-akım uluslararası hukuk uzmanlarının buna ayak uydurup ayak uyduramayacakları ise henüz bilinmiyor” (Al Attar & Godínez, 2023).

Kaynakça

- Al Attar, M., & Godínez, R. Q. (2023, Mart 23). TWAIL pedagogy: Un-learning colonial ways of teaching international law. *Opinio Juris*. <https://opiniojuris.org/2023/03/23/twail-pedagogy-un-learning-colonial-ways-of-teaching-international-law/>
- Anghie, A. (2020, Ağustos 31). Critical Pedagogy Symposium: Critical thinking and teaching as common sense—random reflections. *Opinio Juris*. <https://opiniojuris.org/2020/08/31/critical-pedagogy-symposium-critical-thinking-and-teaching-as-common-sense-random-reflections/>
- Anghie, A., & Chimni, B. S. (2003). Third world approaches to international law and individual responsibility in internal conflicts. *Chinese Journal of International Law*, 2(1), 77-103. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.cjilaw.a000480>
- Leff, A., Kelemen, M., & Maynes, C. (2023, Mart 17). The International Criminal Court issues an arrest warrant for Putin. *NPR*. <https://www.npr.org/2023/03/17/1164267436/international-criminal-court-arrest-warrant-putin-ukraine-alleged-war-crimes>
- Mutua, M., & Anghie, A. (2000). What Is TWAIL? *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*, 94, 31-40.
- Oppenheim, L. (1905). *International law: A treatise*. Longmans, Green, and Company.
- Shako, F. (2023, Kasım 27). Dismantling epistemic violence and eurocentrism in the teaching and research of international law in the Global South: A reflection - Blog. *Kabarak Law Review Blog*. <https://kabarak.ac.ke/klrb/dismantling-epistemic-violence-and-eurocentrism-in-the-teaching-and-research-of-international-law-in-the-global-south-a-reflection>

“

**TWAIL pedagojisi
ise uluslararası
hukuk tarihine ilişkin
daha incelikli bir
anlayış sağlayarak,
uluslararası hukukun
adaletsizliklerini
ortaya çıkaran ve
üçüncü dünyanın
onlara karşı verdiği
mücadeleleri anlatan
bir bakış açısı sunar.**

”

Al-Shabaka Kurucusu Samer Abdelnour'la Söyleşi

Batı'da akademik özgürlük kavramını nasıl tanımlarsınız ve bu kavram Batılı olmayan toplumlar için neden önemlidir?

Akademik özgürlük kavramı, ilke olarak, bir akademisyenin içinde çalıştığı ve yaşadığı kurumların ve devletlerin siyasi pozisyonlarından ve stratejilerinden bağımsız olarak araştırma yapabilmesini garanti altına almayı amaçlamaktadır. Ne var ki, Filistin ve Filistinlilerin hakları gibi konularda konuşmanın açıkça faşistçe baskı altına alındığı bu dönemde, Batı'daki üniversitelerin belirli konuları "tartışmalı" olarak nitelendirerek akademik özgürlükten uzaklaştığını görüyoruz. Devletlerin akademik özgürlüğü yoğun bir şekilde bastırdığı yerlerde, üniversiteler bazen çifte çıkmaza girmektedir: bir yandan siyasi ve düzenleyici otoritelere uyarken diğer yandan akademik özgürlük ve entelektüel çoğulculuk görünümünü korumaya çalışmak. Batılı olmayan toplumlar akademik özgürlüğü benimsemeli mi? Kesinlikle, özellikle de ilerici ve azınlık seslerin sosyal adaleti, kültürel çoğulculuğu ve siyasi hesap verebilirliği geliştirecek şekilde yazma, öğretme ve kamusal tartışmalara katılmalarını sağlamak olarak yorumlandığında.

Birçok Filistinli akademisyen dünya çapında akademik çalışmalar yürütüyor. Filistinli akademisyenlerin akademik çalışmalarını yürütürken ne tür zorluklarla karşılaştıklarını düşünüyorsunuz?

Gazze'deki soykırım ve işgal altındaki Filistin'de artan şiddet Filistinli akademisyenler üzerinde büyük bir baskı yaratmıştır. Gazze'de eğitim sistemi yerle bir edilmiştir. Tüm üniversite ve yüksekokullar kasıtlı olarak hedef alınmış, binalar yıkılmış ya da hasar görmüş, yüzlerce öğretim üyesi ve personel, binlerce öğrenci öldürülmüş, yaralanmış ya da sakat kalmıştır. Filistin'in başka yerlerinde, üniversiteye gidip gelmek çok tehlikeli olduğu için öğretim üyeleri dersleri internet üzerinden veriyor. Batı Şeria'daki üniversiteler basıldı, öğrenciler tutuklandı ve öldürüldü. Kudüs'ten de yüzlerce Filistinli öğrenci İsrail tarafından

“ Akademik özgürlük, akademisyenlerin ve öğrencilerin Filistinlilerin ateşkes, İsrail’le silah ticaretinin küresel ölçekte yasaklanması ve İsrail’in ekonomik, akademik ve kültürel olarak boykot edilmesi çağrılılarıyla dayanışma içinde olmalarını sağlamak için elzemdir. ”

hapsedildi. Batı’da benim gibi Filistinli akademisyenler, öğrenciler ve devamıyla dayanışma içinde olanlar, Filistin konusunda ifade özgürlüğünü engellemek için İsrail eleştirisini stratejik olarak Yahudi karşıtı ırkçılıkla birleştiren Uluslararası Holokost Anma İttifakı’nın antisemitizm “çalışma tanımı” (working definition) gibi politika araçlarıyla antisemitizm suçlamasına, taciz edilme veya susturulma tehdidinde maruz kalıyorlar.

7 Ekim İsrail-Filistin “savaşından” bu yana Batılı ülkeler akademik özgürlüğü nasıl kısıtladı? Bunu örneklerle açıklayabilir misiniz?

Bu İsrail ve Filistin arasında bir savaş değildir. Bu bir soykırımdır. 7 Ekim’den bu yana Batı’da, özellikle de emperyalizm ve yerleşimci-sömürgeci beyaz üstünlüğü geçmişi olan ABD, İngiltere, Avrupa (özellikle Almanya, Fransa ve İtalya), Kanada ve Avustralya gibi ülkelerde Filistin yanlısı söylemlere yönelik baskının arttığını görüyoruz. Baskılar yoğunlaşmış olsa da yeni değildir. Akademisyenlerin ve aktivistlerin 7 Ekim’den bu yana maruz kaldığı türden epistemik şiddet daha önce de vardı ve protestoların ve etkinliklerin kapatılmasını, kampüslerde ve protestolarda polis varlığını ve şiddetini, üniversite yöneticilerinin eylemler nedeniyle öğrenci aktivistleri tehdit etmesini, sosyal medyanın izlenmesini ve denetlenmesini ve yanlış antisemitizm iddialarının bir sonucu olarak öğretim üyelerinin kınanmasını ve susturulmasını içeriyordu. Ayrıca, özellikle güvencesiz konumdaki kişiler için baskı korkusuyla otosansürü de içermektedir.

Filistinli bir akademisyen olarak, 7 Ekim’den bu yana siz ve meslektaşlarınız akademik kısıtlamalardan nasıl etkilendiniz?

Daha temkinli olmaya başladık. Kendi kurumumda, dersleri iptal eden ve müfredatı değiştiren akademisyenler tanıyorum. Öğrenciler, özellikle de yüksek

lisans öğrencileri, idari düşmanlıktan kaçınmak için konularını değiştiriyorlar. Birleşik Krallık ve Batı’da akademik özgürlüğe yönelik saldırılar hızla artmıştır European Legal Support Centre (Avrupa, Birleşik Krallık) ve Palestine Legal (ABD) gibi grupların yanı sıra British Society for Middle Eastern Studies (BRISMES, Birleşik Krallık) gibi akademik dernekler tarafından iyi bir şekilde belgelenmiştir ve bunların hepsi konuyla ilgili ayrıntılı raporlar yayınlamıştır. Okuyucularınıza bu raporlara bakmalarını tavsiye ederim.

Filistin meselesinde akademik özgürlüğün sağlanması ve korunmasında uluslararası iş birliğinin önemi nedir? Bu bağlamda Al-Shabaka’nın öncü rolü ne olabilir?

Küresel dayanışma ayrılmaz bir bütündür. Akademisyenlerin ve öğrencilerin toplumsal adaletsizliklere ve Gazze ve daha geniş anlamda Filistin örneğinde olduğu gibi soykırım, işgal ve Apartheid’a karşı çıkmak üzere hakikati dile getirebilmeleri için akademik özgürlüğün her yerde korunması elzemdir. Akademik özgürlük, akademisyenlerin ve öğrencilerin Filistinlilerin ateşkes, İsrail’le silah ticaretinin küresel ölçekte yasaklanması ve İsrail’in ekonomik, akademik ve kültürel olarak boykot edilmesi çağrılılarıyla dayanışma içinde olmalarını sağlamak için elzemdir. Daha da önemlisi, akademik özgürlük, adalet ve geri dönüş hedeflerimizi ilerletebilmek için Filistinlilerin ve destekçilerinin işgalden ve her türlü baskıdan kurtuluşu ifade edebilecekleri ve bunun için çalışabilecekleri üniversite alanlarının sağlanmasının ayrılmaz bir parçasıdır. Sendikalar ve işçi örgütlenmeleri, Filistinlilerin seslerini, siyasi isteklerini ve hayallerini platformlaştıran örgütler ve projeler gibi bunun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu bağlamda, kurucularından biri olduğum Filistinli düşünce kuruluşu Al-Shabaka pek çok kuruluşun biridir. Visualizing Palestine, Mekan ve Decolonize Palestine akla gelen diğer birkaç kuruluş.

Müslüman Toplumlarda Yükseköğretim- deki Kadın Liderliğini Güçlendirmek

Abdulgaffar Olawale Fahm

Dr., Ilorin Üniversitesi, İslami İlimler

<http://dx.doi.org/10.26414/pmdg114>

Yükseköğretimin sürekli değişen gündeminde, özellikle Müslüman toplumlarda kadınların liderlik rollerinde yeterince temsil edilmemesine ilişkin süregelen zorluklar var. Bu yazıda, tarihsel olarak kadınların liderlik rollerine katılımını şekillendiren kültürel, toplumsal ve dinî faktörlerin karmaşık etkileşimini derinlemesine inceleyeceğim. Buna ek olarak, bu engelleri ortadan kaldırmaya adanmış çağdaş girişimleri inceleyerek uzun süredir devam eden bu sorunu ele alacağım ve eğitim bağlamlarında liderlikte daha fazla cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için devam eden çabalara ışık tutacağım.

Müslüman toplumlarda kadın eğitiminin kökleri, kadınların erkeklerle eşit düzeyde bilgiye erişme fırsatına sahip olduğu “medrese” olarak bilinen eğitim kurumlarının kurulduğu erken İslam dönemine kadar uzanmaktadır. Hz. Aişe ve Hz. Fatıma gibi etkili şahsiyetler erken dönem kadın âlim geleneğinin şekillenmesinde önemli roller oynamıştır. Ancak zaman ilerledikçe, sömürgeciliğin etkisi ve İslami öğretilerin ataerkil yorumları da dahil olmak üzere çok sayıda faktör, kadınlara sunulan eğitim fırsatlarına kısıtlamalar getirmiştir. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için atılan ilk adımlara rağmen, bu dış etkiler Müslüman toplumlarda kadınların eğitim arayışlarına getirilen sınırlamalara katkıda bulunmuştur (Anjum, 2006; Barlow & Akbarzadeh, 2017).

Kültürel normlar ve toplumsal beklentiler, Müslüman toplumlarda kadınların yükseköğretim liderliğine katılımının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin kayda değer bir etkisi vardır; zira bu roller, kadınların kariyer hedefleri yerine ailevi sorumluluklarına öncelik vermeleri gerektiği fikrini sıklıkla vurgulamaktadır. Sonuç olarak, kadınlar bu köklü kültürel beklentiler nedeniyle eğitim liderliğinde ilerleme konusunda engellerle karşılaşabilmektedir. Dahası, toplumda hâkim olan muhafazakarlık seviyesi, kadınlara sunulan eğitim fırsatlarını daha geniş çapta etkilemektedir. Liberal toplumlar, kadınların yükseköğretim alanında aktif olarak liderlik rollerini üstlenmeleri ve bu rolleri sürdürmeleri için daha fazla özgürlük alanı açmaktadır. Bu tür ilerici ortamlarda, kadınlar toplumsal kısıtlamalardan kurtulmak ve eğitim liderliğine önemli ölçüde katkıda bulunmak için kendilerini daha güçlü bulabilirler. Dolayısıyla, kültürel normlar, toplumsal cinsiyet rolleri ve genel toplumsal manzara arasındaki karmaşık etkileşim, Müslüman toplumlarda

yükseköğretim liderliği rollerinde kadınların yörüngesini önemli ölçüde şekillendirmektedir (Alsubaie & Jones, 2017; Samier, 2016).

İslam'daki dinî yorumlar da kadınların yükseköğretim alanındaki liderlik rollerine erişim ve fırsatları şekillendirmede son derece önemli ve merkezî bir rol oynamaktadır. Cinsiyet eşitliğini vurgulayan Kur'an ilkesi, akademisyenler ve dinî otoriteler tarafından farklı yorumların odak noktası olarak hizmet etmekte ve böylece kadınların eğitim liderliği pozisyonlarına dahil edilmesini etkileyen farklı bakış açılarıyla sonuçlanmaktadır. Bazı yorumlar, kadınların akademiye aktif katılımını şevkle savunmakta, katılımlarını ve katkılarını teşvik eden bir ortamı desteklemektedir. Buna karşılık, alternatif yorumlar daha muhafazakâr bir duruş benimseyerek, İslami öğretilerin katı yorumlarına dayalı olarak kadınların eğitim liderliği rollerine katılımına kısıtlamalar

Yükseköğretimde kadınların liderlik rollerinde yeterince temsil edilmemesi gibi yaygın bir sorunun üstesinden gelmek için çeşitli Müslüman toplumlarda stratejik olarak çok sayıda girişim hayata geçirilmiştir.

getirmektedir. Dinî çerçevedeki bu farklı bakış açıları, İslam bağlamında kadınların yükseköğretim liderliğine katılım ve etkilerinin yörüngesini şekillendiren karmaşık manzaraya katkıda bulunmaktadır (Larsen vd., 2013; Mahmood, 2005).

Yükseköğretimde kadınların liderlik rollerinde yeterince temsil edilmemesi gibi yaygın bir sorunun üstesinden gelmek için çeşitli Müslüman toplumlarda stratejik olarak çok sayıda girişim hayata geçirilmiştir. Bu tür çabaların en iyi örneği, Katar Vakfının (Qatar Foundation) bu eşitsizliği gidermek için önemli adımlar attığı Katar'da gözlemlenebilir. Özellikle kayda değer bir vaka çalışması, "Seçkin Arap Kadın Akademisyenler" (Distinguished Arab Women Scholars) gibi girişimlerin kurulması etrafında dönmektedir. Bu vizyoner program, özellikle akademik alanda aktif olarak yer alan kadınları güçlendirmek ve onlara önemli destek sağlamak üzere tasarlanmıştır. Girişim, kadınların

gelişimine ve ilerlemesine elverişli bir ortamı teşvik ederek, daha kapsayıcı ve çeşitlilik içeren bir yükseköğretim liderliği ortamı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Katar'daki Seçkin Arap Kadın Akademisyenler programı, akademi dünyasındaki müstesna kadınları tespit etmeye ve desteklemeye önem veren takdire şayan bir girişimdir. Bu önemli program sadece kadınların olağanüstü başarılarını sergilemeleri için bir kanal görevi görmekle kalmıyor, aynı zamanda aktif olarak mentorluk fırsatlarını geliştiriyor ve böylece yeni nesil kadın akademisyenlerin yetiştirilmesinde önemli bir rol oynuyor (Qatar Foundation, 2023; Sellami vd., 2022).

Bahsedilmesi gereken paralel bir girişim de Suudi Arabistan'ın "Women in STEM" programı aracılığıyla gösterdiği kararlı çabadır. Bu girişim stratejik olarak Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM) disiplinlerinde kadınların liderlik rollerinde yeterince temsil edilmemesinin üstesinden gelmek üzere tasarlanmıştır. Bu girişimin temel amacı, özellikle STEM ile ilgili alanlara odaklanarak, yükseköğretimde liderlik pozisyonlarında kadınların varlığını güçlendirmektir. Suudi Arabistan, kadınların bu önemli alanlara katılımını aktif bir şekilde teşvik ederek ve destekleyerek olumlu bir dönüşüm başlatmayı,

engelleri yıkmayı ve yükseköğretim liderliğinde cinsiyet eşitliğini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu ortak çabalar sayesinde hem Katar hem de Suudi Arabistan, kadınların gelişebileceği ve akademiye anlamlı bir şekilde katkıda bulunabileceği bir ortam yaratma ve böylece bölgedeki yüksek öğretimin geleceğini yeniden şekillendirme konusunda ortak bir kararlılık sergilemektedir. Ayrıca Suudi Arabistan'ın Women in STEM programı, kadınların bilim, teknoloji, mühendislik ve matematiğin geniş alanlarına katılımını önemli ölçüde artırmayı amaçlayan kapsamlı ve iyi düşünülmüş bir stratejik girişimdir. Bu çığır açan program, sadece önemli burslar sunmakla kalmayıp aynı zamanda değerli mentorluk ve çok sayıda profesyonel gelişim fırsatı da sunduğundan, geleneksel önlemlerin ötesine geçmektedir. Programın temel amacı, kadınların bu kritik alanlarda ilerlemelerini tarihsel olarak engellemiş olan köklü toplumsal cinsiyet bariyerlerini ortadan kaldırmaktır. Program, kapsayıcılık ve güçlendirme ortamını teşvik ederek, kadınlara STEM'le ilgili disiplinlerin dinamik ortamında liderlik rollerini aktif ve kendinden emin bir şekilde takip etmeleri için ilham ve cesaret vermeyi ve nihayetinde daha çeşitli ve yenilikçi bir işgücünün yaratılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Sellami ve diğerleri, 2022).

Araştırmacılar, Müslüman toplumlarda yükseköğretim bağlamında liderlik rollerini üstlenmeyi hedefleyen kadınların karşılaştıkları zorlukları kabul etmenin ve bunu gündeme almanın kritik önemini altını çizmektedir. Bu zorlukların çok yönlü doğası, kültürel normlar, toplumsal beklentiler ve dinî doktrinlerin farklı yorumlarından kaynaklanmakta olup hepsi birlikte zorlu engeller oluşturmaktadır. Bununla birlikte, mentorluk programları, kapsamlı liderlik eğitimi girişimleri ve güçlü destek ağları gibi ilerlemeyi kolaylaştırmaya yönelik girişimlerin, kadınların akademik alanda çeşitli liderlik kapasitelerine daha fazla katılımını teşvik etmede önemli bir başarı göstermiş olması dikkate değerdir. Bu proaktif tedbirler, mevcut engellerin ortadan kaldırılmasında önemli bir rol oynamakta, kadınların engelleri aşmasını ve Müslüman toplumlarda yükseköğretimde liderlik rollerine anlamlı bir şekilde katkı sağlamaktadır.

Bu girişimlerin elde ettiği başarı, bölgesel farklılıkların karmaşık nüanslarını dikkate alan ve titizlikle hazırlanmış çözümlere duyulan zorunlu ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır. Müslüman inancına bağlı tüm toplumların aynı zorluklarla karşılaşmadığını ve belirli bir bağlamda etkili olduğunu kanıtlayan metodolojilerin evrensel uygulanabilirliğe sahip olmayabileceğini kabul etmek çok önemlidir. Dolayısıyla, sadece etkili değil aynı zamanda kapsayıcılıkla dolu müdahalelerin formüle edilmesinde temel bir köşe taşı görevi gördüğünden, Müslüman çoğunluklu ulusların doğasında var olan çeşitliliğin derinlemesine tanınmasını benimsemek vazgeçilmez hâle gelmektedir.

Harekete Geçmek İçin Çağrı

Müslüman toplumlarda kadınların bursiyerliği ve yükseköğretim liderliğine katılımı incelenirken, kültürel normları tanımanın ve bunlarla aktif bir şekilde başa çıkmanın önemini vurgulayan birkaç temel gözlem ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak, dinî yorumlarla yapıcı bir şekilde ilgilenilmesi ve mentorluk ve destek ağlarının geliştirilmesine yönelik girişimlerin uygulanması vurgulanmaktadır. Bu önemli görüşler, Müslüman toplumlarda yükseköğretim bağlamında kadınların liderlik rollerine katılımını artırmak için kültürel duyarlılık, dinî anlayış ve destekleyici yapıları bütünleştiren çok yönlü bir yaklaşıma duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Bu hususların kapsamlı bir şekilde ele alınması, liderlik pozisyonlarındaki kadınların gelişimini ve başarısını kolaylaştıran ve

nihayetinde tüm akademik ortamı zenginleştiren kapsayıcı ve güçlendirici bir eğitim ortamının yaratılmasına katkıda bulunabilir.

Bu yazı, eğitimcilerin, politika yapımcıların ve sivil toplumun proaktif katılımını güçlü bir şekilde savunmakta ve onları, Müslüman toplumlarda kadınların akademik çalışmalarda ve yükseköğretim liderliğinde temsilini ve katılımını artırmaya yönelik çabalarını adarken burada sunulan içgörüler üzerinde dikkatlice düşünmeye çağırılmaktadır. İlerlemenin önündeki engellerin aşılması, çeşitli kademelerdeki paydaşların katılımını sağlayan uyumlu ve iş birliğine dayalı bir strateji gerektirmektedir. Zorunluluk, kapsayıcılığı beslemek, bölgesel incelikleri kavramak ve elverişli bir ortam yaratmak için müdahaleleri özelleştirmek ve böylece Müslüman toplumlarda yükseköğretim alanındaki liderlik rollerinde daha fazla eşitliğin damgasını vurduğu bir geleceğe zemin hazırlamakta yatmaktadır. Güçlerimizi birleştirerek bu engelleri ortadan kaldırma ve kadınların güçlendirilmesini kolaylaştırarak akademik alanda yetki ve etki sahibi liderlik rolleri üstlenmelerini sağlama potansiyeline sahibiz.

Kaynakça

- Alsubaie, A., & Jones, K. (2017). An overview of the current state of women's leadership in higher education in Saudi Arabia and a proposal for future research directions. *Administrative Sciences*, 7(4), 36.
- Amin, H. A. (2001). The Origins of the Sunni/Shia split in Islam. <http://www.islamfortoday.com/shia.htm> adresinden erişildi.
- Anjum, T. (2006). *Women and gender in Islam: Historical roots of a modern debate*. ABD: Yale University Press.
- Barlow, R., & Akbarzadeh, S. (2017). Women's rights in the Muslim world: Reform or reconstruction?. *International Law and Islamic Law*, 411-424.
- Larsen, L., Mir-Hosseini, Z., Moe, C., & Vogt, K. (2013). *Gender and equality in Muslim family law: Justice and ethics in the Islamic legal tradition*. Londra: Bloomsbury Publishing.
- Mahmood, S. (2005). *Politics of piety: The Islamic revival and the feminist subject*. ABD: Princeton University Press.
- Qatar Foundation. (2023). ECSS/Women Empowerment. <https://www.qf.org.qa/education-city-speaker-series/women-empowerment> adresinden erişildi.
- Samier, E. (2016). Emirati women's higher educational leadership formation under globalisation: Culture, religion, politics, and the dialectics of modernisation. *Globalised re/gendering of the academy and leadership*, 51-66.
- Sellami, A., Arar, K., & Sawalhi, R. (2022). *Higher education and scientific research in the Arabian gulf states: Opportunities, aspirations, and challenges*. London: Routledge.

Çatışmalardan Etkilenen Toplumlarda Yükseköğretimin Dijitalleşmesi

Maan Habib

Dr., Şam Üniversitesi, İnşaat Mühendisliği

<http://dx.doi.org/10.26414/pmdg115>

Silahlı çatışmalar toplumsal hayatı ciddi şekilde ke-sintiye uğratmakta, eğitim altyapısını yok etmekte ve öğrenmeye erişimi engellemekte, dolayısıyla süreklilik için yenilikçi dijital eğitim çözümleri gerektirmektedir. Bu çalışmada, çatışmalardan etkilenen toplum-larda yükseköğretimi geliştirmede dijitalleşmenin dönüştürücü rolünü araştırarak ve dijitalleşmeyle meydana gelen zorlukları inceleyeceğim. Çalışmanın ana odağında, dijital platformlar aracılığıyla erişilebilir ve kaliteli eğitimin önündeki engellerin aşılması ve eğitim sistemlerinde zorluklara karşı dayanıklılık ve kapsayıcılığın sağlanması yer alıyor. Bu kapsamda dijital altyapı, eğitimciler için kapasite geliştirme, e-öğrenme platformları, dijital içerik ve kamu-özel sektör ortaklıklarının geliştirilmesinin önemine işaret ediyorum. Bu tedbirler, eğitime erişimin genişletilmesi, iş birliğinin teşvik edilmesi, uzaktan öğrenmenin ko-laylaştırılması ve savaştan zarar görmüş bölgelerdeki bireylerin küresel rekabet gücünün iyileştirilmesi açısından çok önemlidir.

Eğitimde Dijital Dönüşüm

Çatışmalardan etkilenen toplumlarda yükseköğretim, hasar görmüş altyapıdan akademik programların sekteye uğramasına kadar benzeri görülmemiş zor-luklarla karşı karşıyadır. Dijital iletişime giderek daha fazla bağımlı hale gelen bir dünyada, yükseköğretimin dijital dönüşümü, Suriye gibi çatışmaların harap ettiği bölgelerdeki eğitim ortamını canlandırmak için çok önemli bir fırsat olarak ortaya çıkıyor. Dijitalleşmeye doğru yaşanan bu değişimle, süregelen çatışmaların getirdiği sayısız fiziksel ve sosyo-ekonomik engele karşı kapsayıcı ve esnek öğrenme fırsatlarına erişim kolaylaşarak dayanıklılık sağlanmaktadır. Dijital de-ğişim, dijital teknolojilerin toplumun çeşitli yönlerine entegre edilmesi, kuruluşların çalışma ve paydaşlarına değer sunma biçimlerinin temelden değiştirilmesi anlamına gelmektedir. Yükseköğretim alanında dijital dönüşüm, çevrim içi öğrenme platformları, e-kütüp-haneler ve dijital iletişim araçları gibi teknolojilerin benimsenmesinin yanı sıra eğitimciler ve öğrenciler arasında dijital becerilerin geliştirilmesini de kapsa-maktadır. Uzaktan öğretim, Şekil 1'de gösterildiği gibi öğrencilerin ihtiyaçlarına ve kaynakların mevcudi-yetine bağlı olarak eşzamanlı (gerçek zamanlı) veya eş zamansız (kendi hızında) yöntemlerle gerçekleştirebilir. Bununla birlikte, çatışmalardan etkilenen toplumlarda yükseköğretimin dijitalleşmesine yönelik

Şam'ın kırsal kesiminde çatışmalardan dolayı tahrip olan okul.

Kaynak: UNICEF, Abdulaziz

süreçte, öncelikle bu bölgelerin altyapısal ve sosyo-ekonomik yapısından kaynaklanan önemli engellerle karşılaşmaktadır. Öncelikle binalar, elektrik ve internet donanımı gibi fiziksel altyapının tahrip olması veya yetersiz kalması temel bir zorluk teşkil etmektedir. Eğitim kurumları, istikrarlı bir güç kaynağı ve internet bağlantısı için temel tesisler olmaksızın dijital teknolojileri benimsemekte zorlanmaktadır. İkinci olarak, dijital eşitsizlik, internet erişiminin az olduğu ve çoğu zaman hiç olmadığı bu ortamlarda daha belirgin hale gelmektedir. Birçok bölge küresel ağdan kopuk kalmakta, bu da çevrimiçi eğitimi yerel halk için uzak bir gerçeklik hâline getirmektedir. Son olarak, sosyo-ekonomik faktörler dijitalin benimsenmesini daha da zorlaştırmaktadır. Yüksek yoksulluk oranları, sınırlı dijital okuryazarlık ve dijital cihazların maliyeti, dijital kaynaklar mevcut olsa bile bunların herkes için erişilebilir olmadığı bir ortam yaratmaktadır.

Zorluklar ve Fırsatlar

Çatışmalardan etkilenen toplumlarda yükseköğretimin dijitalleşmesi pek çok zorluğu ve fırsatı beraberinde getirmektedir. Temel endişeler arasında,

“

Çatışmalardan etkilenen toplumlarda yükseköğretimin dijitalleşmesine yönelik süreçte, öncelikle bu bölgelerin altyapısal ve sosyo-ekonomik yapısından kaynaklanan önemli engellerle karşılaşmaktadır.

”

Eş Zamanlı

- Yüz Yüze Dersler
- Görüntülü ve Sesli Konferans
- Webinarlar
- Çevrimiçi Yazışmalar
- Sanal Sınıflar
- Sanal Ofis Saatleri
- Eş Zamanlı Ortak Çalışma Aktiviteleri
- İnteraktif Anketler ve Sınavlar

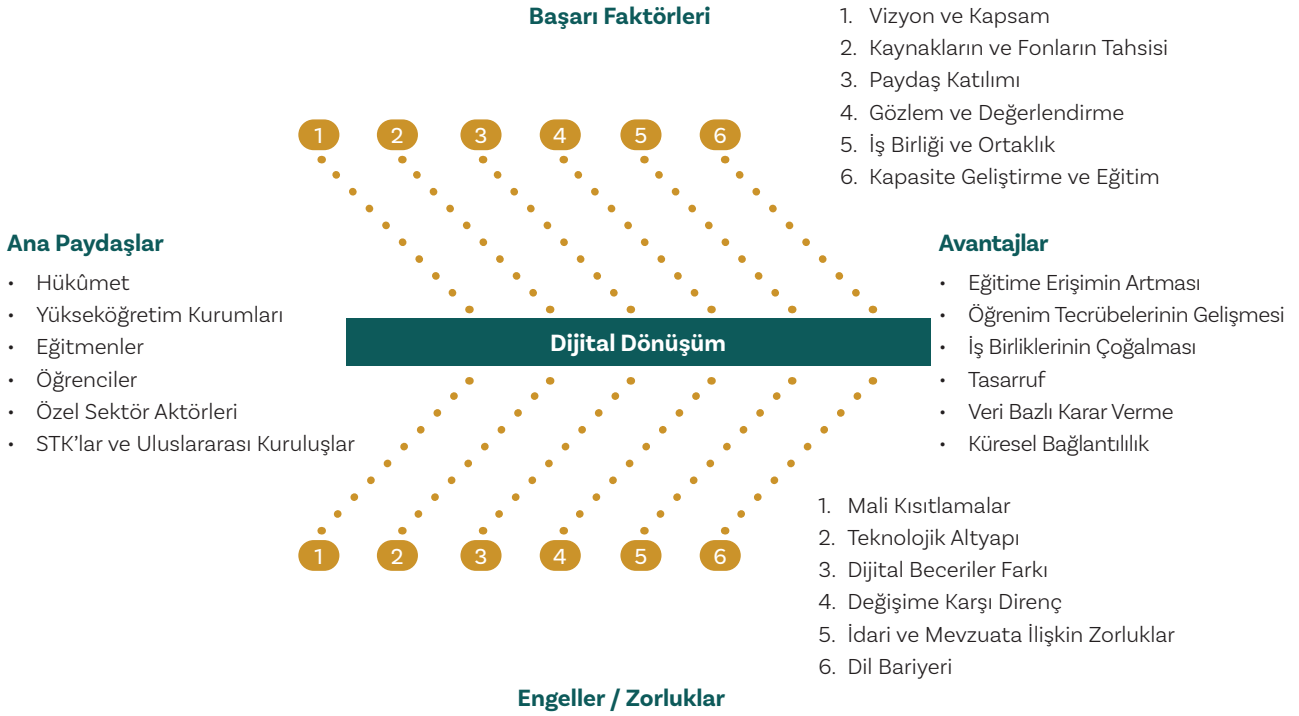
Karma Öğrenme

- Ters Yüz Sınıf
- İstasyon Dönüşü
- Esnek Öğrenme
- Zenginleştirilmiş Sanal Öğrenme
- Bireysel-Karma Öğrenme

Eş Zamansız

- Önceden Kaydedilmiş Ders Videoları
- Yazılı Materyaller
- Çevrimiçi Tartışma Forumları
- E-posta ile iletişim
- E-kitaplar ve Dijital Kütüphaneler
- Kendi Hızında Çevrimiçi Kurslar
- Ödevlendirmeler ve Değerlendirmeler
- Bloglama ve Günlük Tutma

Şekil 1. Yüksek öğretimdeki eş zamanlı, eş zamansız ve karma öğrenme yaklaşımları

Şekil 2. Suriye'deki yükseköğretimde dijital dönüşümün ana paydaşları, avantajları, engelleri, zorlukları ve başarı faktörlerine kapsamlı bir bakış

“

”

Yükseköğretim, dijital teknolojileri ve iş birlikçi yaklaşımları benimseyerek herkes için kaliteli eğitim sağlayabilir, ülkenin toparlanmasına ve gelecekteki işgücü gelişimine katkıda bulunabilir.

en yoksul ve en ötekileştirilmiş kesimlerin dijital teknolojilere sınırlı erişime sahip olması ve potansiyel olarak eğitim eşitsizliklerini genişleten dijital bölünmeyi artırma riski yer almaktadır. Ayrıca dijital platformlar aracılığıyla kaliteli eğitimin sağlanması ve öğrencilerle kurumları korumak için sağlam siber güvenlik önlemlerine ihtiyaç da duyulmaktadır. Çatışmalardan etkilenen bölgelerde dijital eğitimi etkin bir şekilde uygulamak için kapsamlı politika ve destek mekanizmalarının geliştirilmesi şarttır. Hükümetler, dijital altyapının geliştirilmesini teşvik eden, güvenilir internet erişimi sağlayan ve öğrencilere ve eğitimcilere dijital cihazlar temin eden politikaları yürürlüğe koymalıdır. Mali yardım ve teknik uzmanlık sunabilecek uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının rolü de aynı derecede önemlidir. Bu kuruluşlar dijital öğrenme platformlarının kurulmasına, eğitimcilerin dijital pedagoji konusunda eğitilmesine ve erişilebilir, yerelleştirilmiş eğitim içeriğinin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Yerel yönetimler, uluslararası kuruluşlar ve özel sektör arasındaki iş birliği çabaları; esnek, kapsayıcı ve uyarlanabilir eğitim ortamlarının yaratılmasında hayati önem taşımaktadır. Bu tür ortaklıklar sayesinde dijital eğitim, engelleri aşarak en zorlu koşullarda bulunanlara kaliteli öğrenme fırsatları sunabilir. Suriye yükseköğretiminde dijital dönüşüm için önerilen çerçeve, literatür taraması, uzman görüşmeleri ve vaka analizi yoluyla belirlenen kritik zorlukları ele almak üzere tasarlanmıştır. Bu çerçeve dört ana bileşenden oluşmaktadır: dijital altyapı, e-öğrenme platformları, dijital içerik ve kapasite geliştirme. Şekil 2, Suriye'nin yükseköğretim sektöründe dijital dönüşüm girişimlerinin başarıyla uygulanmasına katkıda bulunan çeşitli unsurlar arasındaki etkileşimi göstermektedir.

Sonuç olarak dijital teknolojiler, istikrarsızlık dönemlerinde eğitimde sürekliliği kolaylaştırarak yenilikçi

öğretim metodolojileri sunar. Dijital dönüşüm, yükseköğretim sektörünün çatışmalar nedeniyle karşılaştığı zorluklara kritik bir çözüm sunmakta, eğitime erişimi mümkün kılmakta ve dirençli, kapsayıcı bir sistemi teşvik etmektedir. Bu yazı, temel stratejiler olarak uzaktan öğretim, kapasite geliştirme ve gelişmiş altyapı ihtiyacını vurgulamaktadır. Yükseköğretim, dijital teknolojileri ve iş birlikçi yaklaşımları benimseyerek herkes için kaliteli eğitim sağlayabilir, ülkenin toparlanmasına ve gelecekteki işgücü gelişimine katkıda bulunabilir. Dijital dönüşümün uygulanması, eğitimde dayanıklılık ve uzun vadeli büyüme için çok önemlidir. Ancak bu potansiyele ulaşmak, çeşitli paydaşların ortak çabalarını gerektirmektedir. Hükümetler, eğitim kurumları, uluslararası kuruluşlar ve özel sektör ortakları, dijital eğitim girişimlerinin ölçeklenebilirliğini ve sürdürülebilirliğini destekleyen gerekli dijital altyapı ve politika çerçevelerine yatırım yapmak için iş birliği yapmalıdır. Bu da internet bağlantısının ve dijital cihazlara erişimin iyileştirilmesini, kapsamlı dijital okuryazarlık programlarının geliştirilmesini ve kapsayıcı, bağlama duyarlı eğitim içeriklerinin oluşturulmasını gerektirmektedir.

Öneri Okumalar

- Aljawarneh, S. A. (2020). Reviewing and exploring innovative ubiquitous learning tools in higher education. *Journal of Computing in Higher Education*, 32, 57-73.
- De Wit, H., & Altbach, P. G. (2021). Internationalization in higher education: global trends and recommendations for its future. *Policy Reviews in Higher Education*, 5(1), 28-46.
- Fernández, A., Gómez, B., Binjaku, K., & Meçe, E. K. (2023). Digital transformation initiatives in higher education institutions: A multivocal literature review. *Education and Information Technologies*, 1-32.
- Habib, M. (2023). Digital transformation strategy for developing higher education in conflict-affected societies. *Social Sciences & Humanities Open*, 8(1), 100627.

Libya Yüksek- öğretiminde E-Öğrenme

Aisha Ammar Almansuri

Prof., Trablus Üniversitesi, Mimarlık
ve Şehir Planlama Bölümü

<http://dx.doi.org/10.26414/pmdg116>

Libya'da yüksek öğrenim üniversiteler ile yüksek teknik ve mesleki kurumlar tarafından sağlanmaktadır. Libya'da yükseköğretim sektörü 1950'lerin başında Bingazi ve Trablus'ta kampüsleri bulunan Libya Üniversitesinin kurulmasıyla başlamıştır. Yükseköğretim sistemi devlet tarafından finanse edilmekte ve devletin yetkisi altındadır; ancak "açık üniversite", kamu sektörü içinde belirli bir oranda öğrenciler tarafından ödenen öğrenim ücretlerine dayanan tek kurumdur. Son yıllarda politika yapıcılar, eğitim kooperatifleri olarak bilinen yapılar aracılığıyla özel yükseköğretim kurumlarının kurulmasına izin vermiştir.

Libya Yükseköğretiminde E-Öğrenme

Artemi ve Aji (2009), Libya Yükseköğretim Kurumlarının (Libyan Higher Education Institutes - LHEIs) programlama, e-öğrenme projeleri ve yüksek dereceli teknik personel gelir oranları için kalifiye uzman sıkıntısı ile boğuştuğunu belirtmiştir. Bukhatowa (2010), Libya üniversitelerinin eğitim hizmetlerini, verimliliğini ve yeni öğretim yöntemlerini geliştirmede zorluklarla karşılaştığını ancak bunları öğretmen eğitimini geliştirerek, e-teknolojileri uygulayarak ve mesleki gelişim sağlayarak çözebileceklerine inanmaktadır. Bu durum, Libya Yükseköğretim Bakanlığının bu eğitim yöntemlerini geçerli kabul etmemesi nedeniyle Libya üniversitelerinin çoğunda uzaktan eğitim veya e-öğrenme konusunda resmi niteliklere sahip personel bulunmadığını belirten Kenan (2013) tarafından da doğrulanmaktadır. Bununla birlikte 2003 yılında Trablus Üniversitesi, İngiltere'deki ehliyet sınavının teorik kısmına benzer bir yapıda, çevrim içi sınavlar için video konferans hizmetleri sunmaya başlamıştır. Ancak Libya hükümeti uzaktan eğitim veya e-öğrenme yoluyla elde edilen bir eğitim derecesini onaylamamaktadır. Othman ve diğerleri (2013) tarafından aktarıldığı üzere, Libya yükseköğretiminde bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) günlük eğitim ve öğretime entegre edilmesinin önündeki engeller arasında yetersiz altyapı, sınırlı ağ olanakları ve eğitim yazılımı, teknik uzmanlık ve çevrim içi eğitim için Libyalı eğitmen eksikliği ve öğrencilerin ve eğitmenlerin dil ve kültürel farklılıkları yer almaktadır. Öte yandan Hamdi (2007), Libya eğitiminde bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik millî politikanın 2005 yılında başlatıldığını ve 17 Şubat 2011 devriminden önce birtakım girişim ve projelerin ortaya konduğunu belirtmiştir. Örneğin, 2006 yılında Libya'dan 200

Eğitim atölyesi, Libya.

Kaynak: Saleh Deryag

yüksek lisans öğrencisi, Mesleki Eğitim Bakanlığı tarafından modern yönetim teknikleri ve eğitim sistemi yönetimi konularında bir yıllık bir kurs için İngiltere'ye gönderilmiştir. 2009 yılında ise 60 milyonluk bir e-öğrenme pilot projesi başlatılmıştır. Libya'da BİT'i daha da geliştirmek için Libya Genel Posta Hizmetleri ve Telekomünikasyon Şirketi, öğretmenler ve personel için BİT eğitimi sağlamaktadır. UNESCO ve Libya hükümeti, 149 fakültenin tamamı için Yerel Alan Ağları (LAN) ve Geniş Alan Ağı (WAN), dijital kütüphaneler ve BİT destekli öğrenme çözümleri kurmayı amaçlayan bir Ulusal BİT projesi üzerinde iş birliği yapmaktadır. Proje ayrıca fakülte ve personel eğitimi, ulusal bir BİT kaynak merkezi ve üniversite yönetim sistemlerinin otomasyonunu da içermektedir.

Libya'da Bilgi ve İletişim Teknolojileri'ni (BİT) İyileştirme Planları

Libya hükümeti, kurumlara BİT altyapısı sağlamaya yönelik büyük ölçekli projeler aracılığıyla Libya'da eğitimi iyileştirmek için çalışmaktadır. Almansuri'nin (2018) aktardığına göre; Bilgi ve İletişim Teknolojileri, hükümetin Libya vatandaşlarına daha iyi hizmetler sunma yönündeki tutumunu teyit etmiş ve 2011'deki devrimden sonra Libya'nın Libya İletişim ve Bilişim

Bakanlığı, mevcut yasanın yerini alacak yeni bir Telekomünikasyon Yasası taslağı hazırlamak ve Libya için bağımsız otorite kurmak, piyasa rekabetini teşvik etmek, rekabetçi fiyatlarla yüksek kaliteli hizmetler sağlamak ve telekomünikasyon hizmetlerinde özel sektörün gelişimini teşvik etmek amacıyla kapsayıcı yeni bir Telekomünikasyon Yasası önermek üzere bakanlıktan ve dışarıdan telekomünikasyon uzmanları ve hukukçulardan oluşan üst düzey bir komite oluşturmuştur. Ayrıca bir e-devlet stratejisi olarak modern iletişim ağları ve sistemleri kullanarak tüm Libyalılar ve işletmeler için devlet hizmetlerini iyileştirmek için e-Libya programını başlattı. Bu sayede, devlet hizmetlerinin vatandaşlar tarafından erişilebilirliği de artırılmış oldu.

Ayrıca, İletişim ve Bilişim Kurumu tarafından yayımlanan 2023 - 2027 Ulusal İletişim ve Bilişim Stratejisi (2023), dijital okuryazarlığı teşvik ederken herkes için erişilebilir ve uygun fiyatlı iletişim sağlamak; iyi ve etkili yönetim için BİT iletişimini ve bilgi teknolojisini kullanmak; kullanılan tüm veri sistemlerinin bütünlüğü, gizliliği ve kullanılabilirliği dahil olmak üzere altyapı güvenliğini sağlamak gibi çeşitli stratejik hedefler belirlemiştir. Rapor ayrıca, ekonomik ve küresel büyümeye odaklanarak bilgi ve iletişim teknolojisi yoluyla ekonomik büyümeyi ve sürdürülebilir kalkınmayı geliştirme ve Libya'yı Afrika'da bilgi ve iletişim teknolojisinin merkezi olmaya hazırlama hedefini vurgulamıştır.

“

”

Libya yükseköğretiminde bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) günlük eğitim ve öğretime entegre edilmesinin önündeki engeller arasında yetersiz altyapı, sınırlı ağ olanakları ve eğitim yazılımı, teknik uzmanlık ve çevrim içi eğitim için Libyalı eğitmen eksikliği ve dil ve kültürel farklılıkları yer almaktadır.

Libya’da E-Öğrenmenin Geleceği için Öneriler

Libya yükseköğretiminde daha iyi e-öğrenme uygulamaları elde etmek için Almansuri (2018), Libya üniversitelerinin ve yüksek eğitim kurumlarının değişen eğitim ortamında geleceklerini ve rekabet avantajlarını geliştirmek için stratejik planlamaya ihtiyaç duyduklarını öne sürmüş ve daha gelişmiş liderlik, iletişim ve ekip çalışmasının çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, yükseköğretim kurumlarının rekabet gücünü artırmak ve etkili stratejiler formüle etmek için yeni teknolojileri, güncellenmiş müfredatları ve kalite güvencesini benimsemeleri gerektiğini; ayrıca teknolojiyi bir öğretim aracı olarak nasıl kullanacaklarını belirlemeleri ve mevcut öğretim yöntemlerini e-öğrenme eğitimine uyarlamaları gerektiğini belirtmiştir.

Almansuri ve Elmansuri (2015), Libya yükseköğretiminde e-öğrenme uygulamasını geliştirmek için hem hükümet yetkililerine hem de akademik ve özel kurumlara yönelik kapsamlı öneriler de sunmuştur. Bu öneriler arasında hükümet için önemli eylemler arasında fiziksel ve BİT ile ilgili kaynakların iyileştirilmesi, yeterli finansman ve stratejik planlamanın sağlanması, kurumlar arasında koordinasyon ve kaynakların paylaşılması, kamu ve özel sektör arasındaki ortaklıkların artırılması ve e-öğrenmenin daha geniş eğitim sistemine entegre edilmesi yer almaktadır. Öte yandan, akademik ve özel kurumların e-öğrenme ve BİT potansiyelinin farkına varmaları, üst yönetimin katılımı ve bütçe tahsisi yoluyla uygulamayı desteklemeleri, eğitmenlere teknolojik gelişmeler hakkında güncel eğitimler sunmaları, kapsamlı eğitim programları yoluyla öğretme ve öğrenme yöntemlerini geliştirmeleri, e-öğrenme kurslarını ulusal yeterlilik standartlarıyla uyumlu hale getirmeleri, öğrenme

ve müfredat yönetim sistemlerini iyileştirmeleri, gelecekteki eğilimleri belirlemek için araştırma yapımları ve nitelikli personel sağlayarak e-öğrenme metodolojilerine kademeli bir geçiş sağlamaları gerektiği vurgulanmıştır. Böylelikle e-öğrenmenin Libya yükseköğretimine başarılı bir şekilde entegre edilmesi kolaylaştırılmış ve tüm paydaşlar için eğitimin kalitesi ve erişilebilirliği artırılmış olacaktır.

Kaynakça

- Almansuri, A.A. (2018). Libya.: Weber, A., Hamlaoui, S. (eds) *E-Learning in the Middle East and North Africa (MENA) region* içinde. Springer, Cham.
- Almansuri, A., & Elmansuri, R. (2015). Utilizing e-learning systems in the Libyan Universities: Case study. In Tripoli University, Faculty of engineering, *International Conference E-Learning* (pp. 188-192). <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED562466.pdf> adresinden erişildi.
- Artemi, M., & Ajit, K. (2009). A SWOT analysis of e-learning model for the Libyan educational institutions. In *The 3rd National Conference of Basic Science*. Aljabal Algharbi: University of Gharian-Libya.
- Bukhatowa, B., Porter, A., & Nelson, M. I. (2010). Emulating the best technology in teaching and learning mathematics: Challenges facing Libyan higher education. *The Centre for Statistical and Survey Methodology Working Papers*. <http://ro.uow.edu.au/cssmwp/> adresinden erişildi.
- Elzawi, A., Kenan, T., Wade, S., & Pislaru, C. (2012). Bridging the digital divide and enhancing the quality of engineering research in Libyan universities. In *6th Conference on Quality in Middle East*, Hamdan Bin Mohammed University, 2012, Dubai.
- Hamdy, A. (2007). ICT in Education in Libya, survey of ICT and education in Africa: *Libya country report Libya*. <http://www.infodev.org/en/Document.412.pdf> adresinden erişildi.
- Kenan, T. (2015). Improving the effectiveness of e-learning implementation in the school of engineering at Tripoli University. Doktora tezi. University of Huddersfield, Huddersfield, UK.
- Kenan, T., Pislaru, C., Elzawi, A., & Restoum, M. (2013). Improving the effectiveness of collaborative learning processes in Libyan higher education. *The 8th International Conference for Internet Technology and Secured Transactions (ICITST)*.
- Othman, A., Impes, A., & Pislaru, C. (2013). Online interactive module for teaching a computer programming course. In *Proceedings of the 12th European Conference on E-Learning, ECEL*. <http://eprints.hud.ac.uk/id/eprint/19628/> adresinden erişildi.

Keşmir'de Korku, Siyaset ve Öğrenciler

Iymon Majid

Arş. Gör., The Institute for Advanced
Study in the Humanities, Almanya

<http://dx.doi.org/10.26414/pmdg117>

2009 yılında, dönemin Hindistan Cumhurbaşkanı Pratibha Patil'in başkanlık edeceği Keşmir Üniversitesi'nin yıllık mezuniyet töreninin aksamasından korkan üniversite yönetimi Keşmir Üniversitesi Öğrenci Birliğinin (Kashmir University Students Union - KUSU) faaliyetlerini yasakladı. Bir yıl sonra da birliğin ofisi yıkıldı. 2007 yılında "öğrenci sorunlarını ele almak üzere bir baskı grubu olarak" (Raina, 2007) kurulan birlik, kısa sürede insan hakları ihlalleri ve benzeri konularda farkındalık oluşturmak için protestolar düzenleyerek düzen karşıtı (anti-establishment) politikalar izlemeye başladı (Naqash, 2017). Bu idari kararlarda ve birliğin siyasi pozisyonlarında iki şey göze çarpmaktadır: Birincisi, öğrenci siyaseti devlet yetkililerinin emriyle üniversite yönetimi tarafından büyük ölçüde engellenmektedir. İkincisi, öğrenci siyaseti bölgedeki kendi kaderini tayin hakkı siyasetiyle yakından bağlantılıdır. Yine de yasağa rağmen, 2017 yılında örgüt protesto çağrısında bulunmuş ve binlerce öğrenci, hatta bazıları üniformalarıyla, özgürlük sloganları atarak sokaklara dökülmüştür (Masood & Ehsan, 2018).

KUSU'nun bu kısa tarihi ve etkisi, Keşmir'deki öğrenci siyasetinin kapsamının ne olduğuna dair bir fikir vermektedir. Bu yazıda, Keşmir'de devam eden kendi kaderini tayin hakkı mücadelesi bağlamında, (Keşmir'in Hindistan'a) katılımı sonrası dönemdeki öğrenci siyasetine odaklanacağım. 1947'de İngilizler Hint alt kıtasından ayrılırken Keşmir'in eski yöneticisine Hindistan veya Pakistan'a katılma ya da bağımsız kalma seçeneği sunuldu. Toplumsal ayaklanmalar, katliamlar ve ardından gelen savaşın ortasında kalan yönetici de Hindistan'a katılmaya karar verdi. O zamandan bu yana kendi kaderini tayin hakkı için bir hareket devam etmekte olup bu hareket 1980'lerin sonunda bir halk ayaklanmasına dönüşmüştür. Huzaifa Pandith, öğrenci siyasetinden beklenenin aksine, Keşmir'deki öğrenci siyasetinin öğrenci sorunlarını savunmaktan oldukça farklı olduğunu öne sürüyor. Pandith'e göre, "Keşmir Vadisi'ndeki öğrenci siyaseti, kendini doğrudan halkın kendi kaderini tayin etme mücadelesine ve sömürgecilik karşıtı duygular arasına yerleştirmektedir" (Pandit, 2019, s. 95). Bu nedenle, Keşmir'de öğrencilerin öncülük ettiği ayaklanmalar genellikle hükümetin baskısına karşı başlatılmıştır. 1970'lerin sonlarından itibaren öğrenci siyaseti daha hissedilir hale gelmiş ve İslami Jamiat Tulba (Cematat-i İslami hareketinin öğrenci kanadı) ve Islamic Students League gibi örgütlerin yükselişiyle birlikte dinin siyasetteki rolü ön plana çıkmıştır. Fakat bu

aynı zamanda kendi kaderini tayin hareketinin doğasına ilişkin tartışmaları da yoğunlaştırmıştır. Hareket on yıllar boyunca diyaloga ve ona eşlik eden çok düşük yoğunluklu bir isyana dayanmıştır. Ancak öğrenci siyaseti başta olmak üzere birçok nedenden ötürü mevcut isyan hareketini, özellikle de 1990'ların ortasında yüksek yoğunluklu dönemdeki yapısını değiştirerek kendini yeniden etkili bir şekilde şekillendirmiştir.

Keşmir'deki veya üniversite kampüslerindeki öğrenci hareketinin daha detaylı bir tarihçesini sunmaktan ziyade daha çok Keşmir gibi yüksek derecede şiddet içeren tartışmalı bir bölgede öğrenci bir aktivist olmanın ne anlama geldiğini irdelemek istiyorum. Ancak eğitimin yaygınlaşmasının, Keşmir toplumunu genel olarak etkilediğini ve öğrenci siyasetinin kendi kaderini tayin siyasetine bu kadar bağlı olmasının ana nedenlerinden biri olduğunu belirtmeliyim. Örneğin, Hz. Muhammed (s.a.v)'e ait bir eşyanın bir camiden çalınması büyük protestolara

Keşmir'de öğrencilerin öncülük ettiği ayaklanmalar genellikle hükümetin baskısına karşı başlatılmıştır.

yol açtığına, öğrenciler Birleşmiş Milletler Ofisi önünde eylem düzenlemiş ve bir referandum talep etmiştir (Naqash, 2017). Bu konuda, Mohd Tahir Ganie, Keşmir'deki günümüz gençliğinin sosyal medya ekosistemine entegre olmaları nedeniyle önceki nesillerden önemli ölçüde farklı olduğunu savunuyor. Ancak, 11 Eylül sonrası dünya düzeninde yaşanan silahlı çatışma ve buna bağlı olarak artan "İslamofobi / teröre karşı savaş" söylemleri gibi benzersiz deneyimler

de Keşmirli gençlerin siyasi bilincini etkiliyor. Yine de öğrenciler, "azadi" (özgürlük) siyaseti aracılığıyla önceki nesillerle organik bağlarını da koruyor. Ancak bu siyasi bilinç, Hindistan devletinin Keşmirli gençleri "güvenlik" perspektifinden değerlendirmesine yol açıyor (Ganie, 2022, s. 97-98). Yukarıda bahsedilen KUSU vakası bunu anlamak için uygun bir örnektir fakat yüzlerce genç (öğrenci) Keşmirlinin öldürüldüğü, sakat bırakıldığı, işkence gördüğü veya sadece hapisanelerde çürütüldüğü gibi acımasız bir gerçeklik de vardır.

Filistin bağlamı, özellikle Keşmir ve Filistin'in birbirleri için dayanışmayı çağrıştırmaları nedeniyle protesto siyasetinin ifade edilebileceği ideal bir alan sunmaktadır.

Siyasetin büyük ölçüde güvenlik odaklı ve yaşam tehdidinin yakın olduğu bu durumda, öğrenci olmak ne anlama geliyor? Bir öğrencinin hayalleri ne oluyor? Hindistan'ın bölgenin özerk statüsünü tek taraflı olarak iptal etmesinden bu yana geçen beş yılda, öğrencilerin hayallerini doğrudan tanımlamak kolay olabilir çünkü yaşam ve korku arasında yapılacak tercih çok açıktır. Peki bu, öğrencilerin önderlik ettiği bir toplumsal hareket olasılığının zayıf olduğu anlamına mı geliyor? Bu da beni Ganie'nin dile getirdiği, Keşmirli gençlerin "Müslüman sorunu" nun sadece yerel değil küresel olarak da öne çıktığı bir sosyal medya ekosistemine entegre olduğu yönündeki tespitine getiriyor. Özellikle Filistin'i ve sosyal medyanın, özellikle ana akım İsrail yanlısı bir tutum sergilediğinde, durumu anlamaya nasıl yardımcı olduğunu görebiliyoruz. Filistin bağlamı, özellikle Keşmir ve Filistin'in birbirleri için dayanışmayı çağrıştırmaları nedeniyle protesto siyasetinin ifade edilebileceği ideal bir alan sunmaktadır (Javaid, 2023). Ancak Keşmir'deki durum böyle olmamıştır ve bu çıkmaz için getirilebilecek en makul açıklama, Keşmir'deki yaşamın devlet tarafından tamamen kontrol edilmesi ve korkudur. Associated Press'te yer alan bir haberde, Hintli yetkililerin "Müslüman vaizlerden vaazlarında çatışmadan bahsetmemelerini istedikleri" belirtilerek, "kısıtlamaların, Hindistan'ın Yeni Delhi'nin tartışmalı bölgedeki yönetimine son verme taleplerine dönüşebilecek her türlü protestoyu engelleme çabalarının bir parçası olduğu" ifade edilmiştir (Hussain & Saaliq, 2023).

Yakın zamanda Hafsa Kanjwal, Hindistan yönetiminin ilk on yılına Neve Gordon'un "yaşam siyaseti" olarak adlandırdığı ve Hindistan hükümetinin bölge üzerindeki kontrolünü normalleştirmek için kalkınma, güçlendirme ve ilerleme propagandası yaptığı bir dönemin damga vurduğunu iddia etmiştir (Kanjwal, 2023). Bu teorik kategori, 2019 sonrası durumu da açıklıyor ancak küçük bir farkla: Korku gündelik yaşamın önemli bir parçası haline getirilerek derin bir

şekilde toplumun derinliklerine işlenmiştir. Üniversitelerdeki öğrenci siyaseti de öğrencilerin hayallerinin önüne geçtiği için bu tür durumlardan en çok etkilenen alanlardan biridir. Fakat her ne kadar bu durum karamsar bir tablo gibi görünse de bu sadece yeni siyasi gerçeklere uyum sağlamanın yavaşlığını yansıtır. Öğrenci hareketinin hangi yöne evrileceğini ve hem kendi kaderini tayin etme hareketine hem de kapsamlı bir toplumsal harekete yönelik ne gibi olanaklar yaratacağını kestirmek zor. Gereken şey ise azim ve bu konuda sürdürülecek yoğun tartışmalardır.

Kaynakça

- Ganie, Mohd. T. (2022). Claiming the streets: Political resistance among the youth. In M. Bhan, H. Duschinski, & D. Misri (Eds.), *Routledge Handbook of Critical Kashmir Studies*, 97-114.
- Hussain, A., & Saaliq. (2023, November 8). *India bars protests that support the Palestinians. Analysts say a pro-Israel shift helps at home*. AP News. <https://apnews.com/article/india-kashmir-protests-israel-gaza-f4b431716dec1550522db2e49630d9e> adresinden erişildi.
- Javaid, A. (2023, November 29). *Why does the Palestinian cause resonate with Kashmiri Muslims?* Sputnik News. <https://sputniknews.in/20231129/why-does-the-palestinian-cause-resonate-with-kashmiri-muslims-5613579.html> adresinden erişildi.
- Kanjwal, H. (2023). *Colonizing Kashmir: State-building under Indian occupation*. Stanford University Press.
- Masood, B., & Ehsan, M. (2018, June 26). *The Valley on Campus*. *The Indian Express*. <https://indianexpress.com/article/india/kashmir-valley-protest-on-campus-afzal-guru-naseem-bagh-shopian-4624268/> adresinden erişildi.
- Naqash, R. (2017, June 5). *Lessons in dissent: How students on campuses have shaped politics in Kashmir over the decades*. *Scroll.in*. <https://scroll.in/article/838842/lessons-in-dissent-how-students-in-campus-have-shaped-politics-in-kashmir-over-the-decades> adresinden erişildi.
- Pandit, H. (2019). *Schools of resistance – a brief history of student activism in Kashmir*. *Postcolonial Studies*, 22(1), 95-116. <https://doi.org/10.1080/13688790.2019.1568171>
- Raina, M. (2007, June 24). *Reborn: Kashmir Campus Politics*. *The Telegraph*. <https://www.telegraphindia.com/india/reborn-kashmir-campus-politics-after-a-decade-and-a-half-university-approves-revival-of-student-activism/cid/701330> adresinden erişildi.

Zaytuna College Öğretim Üyesi Maşuk Yamaç'la Söyleşi

Okuyucularımıza kendinizi ve Zaytuna College'ı tanıtır mısınız?

Beni davet ettiğiniz ve bu röportaja katılma fırsatı verdiğiniz için çok teşekkür ederim. Adım Maşuk Yamaç, Zaytuna College'da hem tam zamanlı öğretim üyesiyim hem de Lisansüstü Programlar dekanıyım. Zaytuna College'a ilk olarak 2017 yılında katıldım ve o dönemde İslami Metinler Yüksek Lisans Programı için müfredat hazırlamaya başladık. İlmi eğitimim, çocukluğumun geçtiği memleketim Türkiye'ye dayanıyor. Özellikle akli ve dilbilimsel ilimlere odaklandığım klasik Kürt medresesinde sekiz yılı aşkın bir süre okudum ve ders verdim. Ayrıca Suriye ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yüksek öğrenimimi sürdürdüm. Akademik kariyerim boyunca, İslam felsefesi ve Arapça dil bilgisi, retorik ve morfoloji, mantık, diyalektik ve (benzersiz bir İslami ilim olan) münazara ve Arapça semantik gibi beşeri bilimler (liberal arts) da dahil olmak üzere tüm akli ve geleneksel bilimler alanlarında ders verdim. Zaytuna'da İslam felsefesi ve Arapça alanlarında ders veriyorum. Müfredat tasarımı ve pedagoji konusunda da geniş deneyime sahibim.

Zaytuna College'a olan ilgim büyük ölçüde, beşeri bilimlerin insanları sadece doğru düşünmesi için eğitmesi değil; aynı zamanda etik davranmak için de eğitiyor olmasıdır. Müslümanların gayrimüslim toplumlarda giderek artan bir varlığa sahip olduğu bu modern bağlamda hem Batı hem de klasik İslam geleneklerine bağlı olmamız her zamankinden daha önemlidir. Benim kendi dünya görüşüm, hakikatin Doğu ya da Batı'yla sınırlı olmadığı ve bu nedenle tüm insanlığın iyiliği için tüm medeniyetlerden

faydalanmamız gerektiğidir. Her medeniyetin kendine has bir erdemi ve değeri vardır. Nimetlerin ve erdemlerin insanlar arasında dağıtıldığına ve tek başına kimseye ait olmadığına inanıyorum. Bu anlayış, Zaytuna College'daki öğrencilerimizin sahip olması için uğraştığımız temel amaçlarımızdan biridir.

Zaytuna College nasıl ve neden kuruldu? Özel bir öğrenci hedef kitleniz var mı?

Zaytuna College, 2009'da Berkeley, Kaliforniya'da, pedagojik yaklaşımın yanı sıra, İslam ve Batı perspektiflerini bir araya getiren bir müfredat geliştirme ve geleneksel bir beşeri bilimler eğitimi sağlama misyonuyla kuruldu. College, öğrencilere iki program sunuyor ve her birinin hedef kitlesi ayrı. Lisans düzeyinde beşeri bilimler ve İslami çalışmalar programı için amacımız; öğrencileri İslami ilimler, beşeri bilimler ve daha genel olarak Batı düşüncesi konusunda eğitmek. Bunun sonucunda da iki geleneği de bilen ve akademik veya profesyonel olarak herhangi bir alana eleştirel bir şekilde katkıda bulunabilecek donanıma sahip bir mezun öğrenci ortaya çıkıyor. Lisans mezunlarımız; yüksek öğrenim, tıp, hukuk, hayırseverlik ve toplumu olumlu yönde etkileyen diğer önemli alanlarda kariyerlerini sürdürüyor.

İslami Metinler Yüksek Lisans Programı, özellikle Batı akademisinde yüksek öğrenimdeki bir boşluğu gidermek için kuruldu; yani, yüksek lisans veya doktora yapan öğrencilerin İslam geleneğini, geleneğin içinden incelemeleri normalde mümkün değil. Zaytuna'nın yüksek lisans programı bu boşluğu dolduruyor ve öğrencilere nispeten ileri düzeyde metin çalışmalarına girme fırsatı sunarken aynı zamanda İslam ve Batı akademik geleneği içinde çalışma ve araştırma yapma fırsatı sunuyor. Özellikle, öğrencilere yayımlanabilir bir araştırma tezi tamamlama imkânı da sunuyor, bu da öğrencilerin doktora çalışmaları için oldukça zor ve önemli bir eğitim şansı sağlıyor. Yüksek lisans mezunlarımız da kariyerlerine, genellikle doktora çalışmalarıyla ve diğer yükseköğretim kurumlarında araştırma ve öğretim gibi diğer akademik mesleklerle devam ediyor.

Resmî internet sitesinde kurumun “İslami ilim geleneğine bağlı” entelektüeller yetiştirmeyi amaçladığı belirtiliyor. Geleneksel İslami bilgiyi ABD'deki ana akım eğitim müfredatına nasıl entegre ediyorsunuz?

Teknik olarak konuşmak gerekirse Zaytuna College, WASC (Western Association of Schools and Colleges)

tarafından akredite edilmiştir; bu da okulumuzun lisans ve yüksek lisans düzeyinde tanınmış dereceler vermek için karşılması gereken, öğrencileri değerlendirmemizdeki gereklilikler ve program öğrenme çıktılarıyla nasıl uyumlu oldukları da dahil olmak üzere objektif ve tutarlı kriterler olduğu anlamına gelir. WASC, Stanford ve UC Berkeley gibi diğer tanınmış üniversitelerin de akreditasyon kurumudur. Akreditasyon almak çok kapsamlı ve zor bir süreçtir ve Zaytuna ABD'de bunu başaran ilk ve tek Müslüman beşeri bilimler üniversitesidir. Bu da doğal olarak müfredatımızı ana akım eğitim sisteminin içine yerleştiriyor.

Aynı zamanda, ABD'deki yükseköğretim kurumları kendi müfredatlarını bağımsız olarak tasarlama kabiliyetine sahiptir. Dolayısıyla bu kurumlar için teknik gereklilikleri karşılamanın ötesinde, pedagojik yaklaşım ve öğretilen dersler İslami ilim geleneğini yansıtıyor.

Sizce Müslüman yükseköğretim kurumları ABD'deki genel eğitim sisteminde nasıl bir rol oynuyor? Ve bu anlamda ABD'de ne gibi zorluklar ve fırsatlarla karşılaşılıyorlar?

Zaytuna şu anda Müslümanlar tarafından kurulan beşeri bilimler yükseköğretim kurumu, bu da bu tür kurumların ABD'deki genel eğitim sistemindeki rolünün sınırlı olduğu anlamına geliyor. Bir özgür sanatlar kurumu olarak, kayıp bir geleneği yeniden canlandıran akademik bir çevrenin parçasıyız. Kurum başkanımız Hamza Yusuf'un ve birçok öğretim üyemizin çabalarıyla konferanslar, yayınlar ve diğer kanallar aracılığı ile diğer kurumlarla akademik söylemlerin bir parçası haline geliyoruz.

Ayrıca Zaytuna College'ın dünya genelinde İslami ve Batılı beşeri bilimlere eğitiminin nasıl olması gerektiğine dair bir standart olarak görüldüğünü biliyoruz ve aynı konumu Amerika bağlamında da koruyabileceğimize inanıyorum.

Sizce kurumunuz, Müslüman azınlığın yaşadığı bir ülkede Müslüman kimliğini dengelemenin zorluklarını nasıl ele alıyor ve Müslüman kimliğine sahip bireylerde özne oluşumunu nasıl etkiliyor? Ayrıca, Müslüman öğrencilerin dünya görüşlerini nasıl şekillendiriyor?

Beşeri bilimler, insan zihnini eğitme ve genişletme konusunda güçlü bir etkiye sahiptir. Ayrıca üniversitemiz sadece akademik bir kurum değil. Öğrenci

deneyimi ise akademik olarak titiz bir programı yaşamış gerçeklikle birleştirdiği için bütünleştirici ve bütüncüdür. Dolayısıyla, İslam hukuku, etik, felsefe bunların hepsi derin bir düzeyde takip ediliyor ve kendi yaşamlarında da uygulanıyor. İslami değerlerin kendi karakterlerini nasıl dönüştürebileceğine ve onlara nasıl fayda sağlayabileceğine ve bu değerlerin herkes için insan onurunu ve adaleti nasıl koruduğuna tanık oluyorlar.

Amacımız, iki geleneği de bilen ve kendinden emin olan çok yönlü bireyler yetiştirmek. Böylece öğrencilerimiz hem İslam hem de Batı bilimine dayanan incelikli dünya görüşleri sayesinde dünyaya anlamlı katkılarda bulunabiliyor.

Son olarak, Müslüman azınlıkların yaşadığı ülkelerdeki Müslüman yükseköğretim kurumlarının Müslüman toplumun eğitimini ve kimliğini şekillendirmede gelecekte nasıl bir rol oynayacağını öngörüyorsunuz?

Kurumsal yapılanma, her türden azınlığın başarılı bir şekilde entegrasyonu için ayırt edici bir özelliktir. Kendi yükseköğretim kurumlarımız olmadan, Müslüman toplumların kendi toplumlarının eğitim standartları

konusunda yetkin ve bilgili, aynı zamanda İslami geleneğe bağlı ve eğitilmiş akademisyenler ve bilim insanları yetiştirmeleri mümkün olmayacaktır. Sorun aynı zamanda döngüselidir: Zaytuna gibi yerlerde akademisyen yetiştirmesek tüm büyük üniversitelerdeki ve Batı kurumlarındaki İslami Çalışmalar bölümlerinin profesörleri değerlerimizi ve dünya görüşümüzü doğru bir şekilde temsil etmeyecektir. Bu nedenle bizimki gibi kurumların her alanda alimler, akademisyenler ve profesyoneller yetiştirmesini öngörüyor ve umuyorum. Çünkü bu öğrenciler buldukları her alandaki zorluğu aşacaktır. Örneğin, tıp ve hukuk okumak üzere mezun olan öğrencilerimiz hem akademik olarak hem de işlerinde çok başarılı oldular ve bu da Zaytuna College'a başvurmak isteyebilecek diğer öğrenciler için bir tür onay niteliği taşıyor. Profesör olmak için okuyan öğrencilerimiz de var. Bu nedenle onların kendi alanlarında kalıcı bir iz bırakabilecek etkili ve seçkin akademisyenler olmalarını umuyoruz. Tüm bunlar da ancak İslami ve Batılı beşeri bilimlere gerçekten vâkıf öğrenciler yetiştirirsek mümkün olabilir.

İstanbul'daki Uluslararası Öğrencilerle Söyleşi

Abdullah, Suriye

Kendinizi kısaca tanıtır Türkiye'ye nereden ve ne zaman geldiğinizden, nerede okuduğunuz veya nerede eğitim aldığınızdan bahseder misiniz?

Adım Abdullah ve 26 yaşındayım. Şam'dan geliyorum, liseyi orada okudum ama üniversitede ne okumak istediğime dair net bir fikrim yoktu. Bu yüzden birkaç yıl tıp fakültesine devam ettikten sonra İstanbul'a, Türkiye'ye taşındım ve Bilgisayar Mühendisliği Bölümünü seçtim. Lisans eğitimimi Üsküdar Üniversitesinde tamamladım ve mezun olduktan sonra Marmara Üniversitesinde yüksek lisans programına kaydoldum.

Üniversitede okurken öğrenci örgütleriyle, özellikle de diaspora-merkezli öğrenci örgütleriyle ilişki kurma fırsatınız oldu mu? Olduysa, bir öğrenci olarak Türkiye'deki gelişiminiz için size nasıl bir katkıda bulundular?

Türkiye'deki ilk okul yılım COVID-19 kısıtlamalarının başlangıcı olduğu için doğrudan bir evet ya da hayır

cevabım yok. Bu nedenle ilk dönemde kurabildiğim zaten sınırlı olan bağlantılar daha da sınırlandırılmak zorunda kaldı. Yine de ilk iki yıl boyunca düzenli olarak dinî sohbet yapmak için bir araya gelen bir grup Arap-Türk üniversite öğrencisiyle çalışıyordum ve bu benim için çok keyifliydi. Ayrıca İstanbul, özellikle de tarihi semtleri, dünyanın dört bir yanından gelen insanlarla tanışmak için bana zengin bir ortam sundu.

Dil öğrenme süreci sizin için nasıldı? Türkiye'deki öğrencilerle pratik yapma fırsatı buldunuz mu ve bu dil öğrenme yolculuğunuza nasıl bir katkıda bulundu?

Tam bir rollercoasterdi! Ama kesinlikle çok keyifliydi, elhamdulillah. Türkçe bildiğimi pek iddia edemem ama anlama konusunda kendime fazlasıyla yeterim çünkü Türkçeyi sokaktan ve oradan buradan plansız sohbetlerden öğrendim. Üniversite eğitimim -maalesef ki- İngilizce olduğu için o konuda okula çok güvenemedim.

Emina, Bosna Hersek

Kendinizi kısaca tanıtır Türkiye'ye nereden ve ne zaman geldiğinizden ve nerede okuduğunuzu veya nerede eğitim aldığınızdan bahseder misiniz?

Adım Emina, Bosna Hersek'te doğup büyüdüm. Şu anda İstanbul'da Marmara Üniversitesinde lisans öğrencisiyim. Bu yolculuğa yaklaşık altı yıl önce, 2018 yılında, yüksek öğrenimimi sürdürmek için Türkiye'ye taşınmaya karar verdiğimde başladım. Akademik arayışım, Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) adlı bir yıllık bir programda diğer yabancı öğrencilerle birlikte Türkçe öğrenerek başladı. Başarılı bir şekilde mezun olduktan sonra, yoğun derslerin beni iki dilli (Türkçe ve Arapça) ilahiyat çalışmalarına hazırladığı bir yıl boyunca Arapça dilini de öğrenmeye başladım. Şu anda Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Uluslararası İlahiyat Bölümünde öğrenciyim.

Türkiye'de üniversite okumaya nasıl karar verdiniz? Devlet bursları, okul harçları ve başvuru prosedürlerinden oluşan süreç sizin için nasıldı?

Ben eğitimime Saraybosna, Bosna Hersek'te devam etmeyi planlarken Allah'ın farklı bir planı vardı. Türkiye'de yaşamayı ve okumayı düşünmemi sağlayan koşullar ve olaylar gelişti. Ortaokuldan birincilikle mezun olduktan sonra, hocalarım beni devlet bursuyla yurtdışında eğitim görmeye teşvik etti. Japonya ve Türkiye arasında karar vermeye çalışırken, ilgi alanım olan ilahiyat ve coğrafi ve kültürel yakınlığın da etkisiyle Türkiye daha mantıklı bir seçim gibi görünüyordu. Türkiye Diyanet Bursu için başvurumu yaptıktan kısa bir süre sonra birkaç sınava girdim ve son olarak da mülakata davet edildim. Başvuru sistemi YTB ile birleşik bir sistemdi, bu yüzden oldukça sistematik ve kullanışlıydı. Birkaç ay sonra tercih ettiğim okul

olan Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tam burslu bir eğitim fırsatı kazandığımı öğrendim.

Üniversite tarafından sağlanan destek hizmetleri var mıydı? Bu hizmetler uluslararası öğrencilerin akademik ve sosyal hayata entegrasyonunda beklentilerinizi karşıladı mı?

Derslere katılmadan önce ne yazık ki Türkiye'deki eğitim sistemi (veya özellikle tercih ettiğim okul) hakkında çok sınırlı bilgiye sahiptim. İnternet sitelerinin İngilizce versiyonları, Türkçe versiyonlarına kıyasla aday öğrencilere sunulan kaynaklar hakkında genellikle aynı ayrıntılı bilgileri sunmuyor ve

başlangıçtaki dil engeli göz önüne alındığında, yeterli bilgiye ulaşmak çok zordu. Bu yüzden beklentilerim düşüktü. TÖMER ofisi, İstanbul'daki sosyal hayatımızı yönlendirmemize yardımcı olmak için oldukça istekliydi ancak akademisyenlerden yana özel bir destek hizmeti yoktu. Resmî İngilizce internet sitelerinin güncellenmesi ihtiyacının yanı sıra, uluslararası öğrencilerin maruz kaldığı asimilasyona ve akademik hayata daha rahat entegre olmalarına yardımcı olmak için bir oryantasyon programı veya danışmanlık hizmetleri oluşturulmasının uygun olacağını düşünüyorum.

Hossam, Fas

Kendinizi kısaca tanıtıp Türkiye'ye nereden ve ne zaman geldiğinizi, nerede okuduğunuzu veya nerede eğitim aldığınızdan bahsedermisiniz?

Adım Hossam, Faslıyım ve 26 yaşındayım. Türkiye'ye gelmeden önce Fas, Rabat'ta yaklaşık dört yıl fizik okudum. Daha sonra eğitimimi tamamlamak için İstanbul'a gelmenin yollarını aramaya başladım. Bir danışmanlık ajansı bana gelirim fizikte okuduğum tüm dersleri buradaki üniversitelerde saydırabileceğimi ve eğitimimi tamamlayabileceğimi söyledi. Bu fikir hoşuma gitti ve Haliç Üniversitesinde Makine Mühendisliği Bölümünü kazandıktan sonra İstanbul'a geldim, çünkü mühendis olmak lise yıllarımdan beri hedeflediğim bir şeydi. Ancak derslerimi saydırabileceğim ve başladığım dersleri tamamlayabileceğim vaatlerinin hepsinin yalan olduğu ortaya çıktı, ben de sıfırdan başladım.

Türkiye'de eğitim görmeye gelmeden önce beklentileriniz nelerdi, deneyimleriniz sonucunda beklentilerinizin karşılığını buldunuz mu?

Türkiye'ye gelmeden önce eğitim kalitesi konusunda yüksek beklentilerim vardı, ta ki okulda ilk ayıma

başlayana kadar. Çünkü beklentilerimin çok yüksek olduğunu fark ettim. Deneyimlediğim kadarıyla Türkiye'nin yüksek kaliteli bir eğitime sahip olmadığını düşünüyorum. Çok sayıda üniversiteye ve üreticiye sahip ancak sahip oldukları eğitim niteliğe değil, niceliğe dayanıyor. Öğretmenler derste birçok şeyi zayıf bir açıklamayla aktarıyor ve buna rağmen çok zor sınavlar yapıyorlar.

Türkiye'de yükseköğrenim görmeyi düşünen uluslararası öğrencilere ne tavsiye edersiniz?

Türkiye'ye okumaya gelmeden önce fırsatları iyi değerlendirilebilmek için araştırmanızı kendiniz yapmalı ve derslerinize önceden hazırlanmalısınız. Aynı anda hem çalışıp hem de okumayı planlıyorsanız bu çok zor olacaktır çünkü üniversite hocaları belirli bir devamsızlık saatini geçmeniz halinde sizi sınıfta bırakacaktır. Yine de eğer gelme imkânınız varsa Türkiye öğrenciler için harika bir ortama sahip; kampüsler genellikle güzel ve rahat. İstanbul'un her yerinde kütüphane bulabilirsiniz, bu da çalışmalarınıza daha iyi odaklanmanızı sağlar.

Said, Endonezya

Kendinizi kısaca tanıtıp Türkiye'ye nereden ve ne zaman geldiğinizi, hâlâ öğrenci olup olmadığınızı, nerede okuduğunuzu veya nerede eğitim aldığınızdan bahseder misiniz?

Adım Said. Endonezyalıyım ve İstanbul Üniversitesinde İlahiyat okuyorum. Türkiye'ye 2020'de İlahiyat okumak için geldim çünkü her zaman Türkiye'de okumanın hayalini kurardım. Ayrıca büyük bir İslam tarihine sahip olması ve Müslüman dostu bir ülke olması da seçimimi etkiledi.

Türkiye'de okuyan uluslararası bir öğrenci olarak sizin bakış açınızdan Türkiye'deki yükseköğretim sisteminin güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?

Başlıca güçlü yönleri öğrenci değişim programları fırsatları ve özellikle eğitiminize farklı Avrupa üniversitelerinde devam etmek istediğinizde eğitim sisteminin Avrupa çapında denkliğinin bulunması. Ayrıca, burada şartlı burslar için birçok fırsatınız var.

Fakat öte yandan, uluslararası öğrenciler bazen bilgi eksikliği nedeniyle bilgiye ulaşmakta zorluk çekiyor. Eğitim sistemi bağımsız ve kendi kendine öğrenmeyi destekleyen bir sistem ve birçok bölüm Türkçe kullandığı için dersi takip edebilmek ve dili anlayabilmek zor olabiliyor, bu da mezuniyetinizi geciktirebilir.

Üniversite tarafından sağlanan destek hizmetleri var mıydı? Bu hizmetler uluslararası öğrencilerin akademik ve sosyal hayata entegrasyonunda beklentilerinizi karşıladı mı?

Evet, yaşam becerilerini geliştirmek için katılabileceğiniz birçok ilginç kulüp var. Uluslararası öğrenciler için kabul edilmenin kolay olduğu öğrenci değişim programları ve birçok staj fırsatı mevcut. Ancak bazen, daha önce bilmediğimiz projeler ve programlar hakkında bilgi edinmek için diğer insanlarla bağlantı kurmamız da gerekiyor, çünkü bazı üniversite etkinlikleri yalnızca yerli öğrenciler için oluyor.

Tamari, Gürcistan

Kendinizi kısaca tanıtıp Türkiye'ye nereden ve ne zaman geldiğinizden, nerede okuduğunuz veya nerede eğitim aldığınızdan bahseder misiniz?

Adım Tamari, Gürcistanlıyım. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Arapça İslami İlimler Fakültesi son sınıf öğrencisiyim.

Türkiye'de üniversite okumaya nasıl karar verdiniz? Devlet bursları, okul harçları ve başvuru prosedürlerinden oluşan süreç sizin için nasıldı?

Türkiye'de okumak küçüklükten beri hayalimdi. Babam İlahiyat mezunu, o da Kayseri'de okumuştur. Bu yüzden Ramazan aylarında evimizde hep misafirler vardı, babam teravih namazdan sonra onlara vaaz verirdi. Ben de hep babama özenir, onun okuduğu kitapları okumak ister, dinimi öğrenmek ve sonrasında da başkalarına öğretmek isterdim. Lise bitince hayallerimi gerçekleştirme fırsatım oldu ve ailevi imkanlarla Türkiye'ye üniversite okumak için geldim.

Türkiye'de eğitim görmeye gelmeden önce beklentileriniz nelerdi, deneyimleriniz sonucunda beklentilerinizin karşılığını buldunuz mu?

Türkiye'de alacağım eğitimden beklentim, ilerdeki hayatımı şekillendirmemde bir başlangıç olmasıydı. Üniversite ortamı, hocalarım, arkadaşlarım bu beklentilerimi gerçekleştirilmeye yardımcı oldular.

Üniversitede okurken öğrenci örgütleriyle, özellikle de diaspora-merkezli öğrenci örgütleriyle ilişki kurma fırsatınız oldu mu? Olduysa, bir öğrenci olarak Türkiye'deki gelişiminiz için size nasıl bir katkıda bulundular?

Yıllar önce Sovyet Rusya'dan uzaklaşıp Türkiye'ye yerleşen Gürcülerle tanışma fırsatım oldu. Onların farklı alanlarda kurdukları dernekler ve vakıf çalışmalarına dahil oldum ve hem burada yaşayan Gürcüler hem de ülkem için faydalı işler yapmayı çalıştık. Bir öğrenci olarak kendimi ifade edebilmeme, birlik çalışmalarının ve kendimi geliştirmemin önemini anlamama yardımcı oldu.

Sumayya, Tanzanya

Kendinizi kısaca tanıtır Türkiye'ye nereden ve ne zaman geldiğinizden, nerede okuduğunuzdan veya nerede eğitim aldığınızdan bahsedebilir misiniz?

Adım Sumayya ve Tanzanyalıyım. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesinde okuyorum, ikinci sınıftayım. Burslu bir öğrenciyim. Yaklaşık iki buçuk yıldır İstanbul'dayım. Önce sekiz ay boyunca İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi TÖMER'de eğitimimi tamamladım ve ardından lisans eğitimime başladım.

Türkiye'de eğitim görmeye gelmeden önce beklentileriniz nelerdi, deneyimleriniz sonucunda beklentilerinizin karşılığını buldunuz mu?

Başından beri hiç kolay olmayacağını biliyordum çünkü İngilizce dışında başka bir dilde öğrenim görme düşüncesi her zaman aklımı kurcalıyordu. Okulda da derslerim Türkçe ve bununla baş etmek bir hayli zor ama yine de hedeflerime ulaşmak için elimden geleni yapıyorum. Şu ana kadar karşılaştığım ve hâlâ devam eden tek zorluk dil; ancak keşfetme deneyimi, yeni şeyler öğrenme, yeni kültürlerle tanışma ve dünyanın farklı yerlerinden insanlarla tanışma gibi diğer şeyler benim için eğlenceli. Hayatın nereye gidersem gideyim rekabet dolu olacağına inandığım için tüm bunlar gerçeklikle örtüşüyor ve onu anlamlı kılan da bu. Bu yüzden daha fazlasını öğrenmeye çalışmak için gayret ediyorum.

Üniversitede okurken öğrenci örgütleriyle, özellikle de diaspora-merkezli öğrenci örgütleriyle ilişki kurma fırsatınız oldu mu? Olduysa, bir öğrenci olarak Türkiye'deki gelişiminiz için size nasıl bir katkıda bulundular?

Aslında öğrenci kuruluşlarıyla hiç etkileşim kurma fırsatım olmadı. Bu konuda hâlâ yeniyim ama bir diaspora kuruluşu olan Türkiye'deki Tanzanya Topluluğu'nun (TCT) bir üyesiyim. Topluluğa katılalı çok uzun zaman olmadı ama yabancı bir ülkede yabancı ve öğrenci olarak nasıl hayatta kalınacağına dair pek çok şey öğrendim ve bu beni zorluklarla başa çıkabilecek kadar güçlü kıldı. Bunun dışında, Assalam olarak bilinen ve kendi memleketim Zanzibar'da da bir şubesi olan bir Türk kuruluşuna katıldım. Assalam'a ülkemdeki ve Türkiye'deki insanlara nasıl yardım edebileceğimi öğrenmek ve bu ortamı deneyimlemek amacıyla katıldım. Katıldığımdan bu yana geçen bir yıl içinde de Assalam hayatımda büyük bir etki yarattı. Sadece deneyimsel öğrenme konusunda değil; yönetim, gönüllülük ve daha birçok şey hakkında deneyim ve bilgi kazandım. Tüm bunlar akademik olarak da bana yardımcı oluyor.

Türkiye'ye gelmek ise benim için yanlış bir karar olmazdı. Her ne kadar geri dönmek istememe neden olan şeyler olsa da evden uzakta birçok şey öğrenerek kendimi değiştirmem gerekiyor.

İnga, Gürcistan

Kendinizi kısaca tanıtır Türkiye'ye nereden ve ne zaman geldiğinizden, nerede okuduğunuz veya nerede eğitim aldığınızdan bahsedebilir misiniz?

Ben İnga, Gürcüyüm. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Arapça İslami İlimleri Fakültesi son sınıf öğrencisiyim.

Türkiye'de üniversite okumaya nasıl karar verdiniz? Devlet bursları, okul harçları ve başvuru prosedürlerinden oluşan süreç sizin için nasıldı?

Gürcistan Hristiyan bir ülke olduğu için İslam'ı bilen ve İslami yaşayan çok az kişi vardır. İslam okullarımızda bize yanlış anlatıldığı için her zaman gerçek İslam'ı öğrenmek sonra da gençlerimize öğretmek istiyordum. Bu yüzden Türkiye'de önce iki senelik Kur'an kursu eğitimi aldım sonra da eğitimime üniversitede devam etme kararı aldım. Bu kararımı ailem de destekledi ve kendi imkanlarımla okumak için Türkiye'ye geldim.

Türkiye'ye gelmeden önce buradaki eğitimden beklentileriniz nelerdi ve bu beklentilerinizin ne kadar gerçekleşti?

Yakın çevremde Türkiye'de okuyan çok az kişiden dolayı buradaki eğitim hakkında fazla bilgim yoktu, ama bazı beklentilerim tabii ki vardı. Özellikle

de okuyacağım bölümden beklentilerim çok yüksekti. İslami ilimleri en iyi seviyede öğrenmek ve Arapçamı geliştirmek istiyordum. Okuduğum süreçte sadece okulda aldığım eğitimin yeterli olmadığını fark ettim ama İstanbul'da bu eksikliği tamamlayabileceğim çok fazla fırsatım oldu. Bu süreç benim için zor olsa da eğitime dair beklentilerim gerçekleşti diyebilirim.

Üniversitede okurken öğrenci örgütleriyle, özellikle de diaspora-merkezli öğrenci örgütleriyle ilişki kurma fırsatınız oldu mu? Olduysa, bir öğrenci olarak Türkiye'deki gelişiminiz için size nasıl bir katkıda bulundular?

Eğitimimle birlikte Türkiye'de bulunduğum süreçte burada farklı eğitim ve kültürel faaliyetler gerçekleştiren diaspora örgütleriyle karşılaşma fırsatım oldu. Onlarla memleketimde gerçekleştirebileceğimiz projeler planladık ve onların gözünden ülkemizi değerlendirme şansını yakaladım. Sadece Gürcistan'a yönelik değil, Kafkas bölgesindeki İslami çalışmalara yönelik ihtiyaçları ve dinî konudaki eksikleri gördüm. Hangi konuda daha çok çalışmam gerektiğine ve bölümümle birlikte orada vereceğim eğitimlere dair projeler yapmayı çalıştım, umuyorum ki kendimi geliştirebilmişimdir.

Abdullah, Doğu Türkistan

Kısaca kendinizi tanıtır nereden geldiğinizi, Türkiye'ye ne zaman geldiğinizi, halen öğrenciyseniz, nerede eğitim gördüğünüzü, nerede okuduğunuzun anlatabilir misiniz?

Adım Abdullah, Doğu Türkistan'ın Turfan şehrinde doğup büyüdüm. Ailemin desteğiyle erken yaşlarda hafızlık eğitimimi tamamladıktan sonra, Turfan'da öğrenim gördüm. Bu süreçte, resmî eğitimime devam ederken gizlice İslami ilimler alanında eğitim aldım ve bu alanda kendimi geliştirmeye yoğun bir şekilde odaklandım. İslami ilimler alanında daha ileri bir konuma ulaşmayı, İslam'ın Uygurlar arasında doğru bir şekilde anlatılmasını sağlamayı isteyerek

yükseköğrenim amacıyla 2016 yılında Mısır'a bir ilim seyahati gerçekleştirdim. Ancak 2017 yılında Mısır hükümetinin, Çin rejimi ile yaptığı anlaşma sonucunda Mısır'da bulunan Doğu Türkistanlı öğrencileri tutuklayıp Çin'e gönderme politikasını başlatmasıyla birlikte, Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldım. 2017'de İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde başladığım lisans eğitimimi, 2021'de tamamladım. Aynı yıl Marmara Üniversitesinde Temel İslam Bilimleri alanında yüksek lisans eğitimine başladım. Şu an itibarıyla tez aşamasındayım ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinde Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktayım.

Türkiye’de kararınızı etkileyen herhangi bir kültürel veya yaşam tarzı faktörü var mıydı ve bu faktörler buradaki öğrenciliğiniz boyunca eğitiminizi ve yaşamınızı nasıl etkiledi?

Uygur Türkleri ile Anadolu Oğuz Türklerinin aynı soydan geldiği gerçeği, dil, örf ve kültür benzerliğini doğal bir şekilde beraberinde getirmiştir. İstanbul Atatürk Havalimanı’na ilk ayak bastığımda, görevlilerin benimle aynı dili konuştuğunu fark etmek ve bu sıcak karşılama ile karşılaşmak tarif edilemeyecek bir sevinç yaşamama neden oldu. Türkiye’de geçirdiğim süre boyunca dil, din ve kültür bakımından benzerlik hissini sürekli olarak taşıdım. Bu topraklarda kendimi yabancı hissetmedim; Türkiye beni benimsedi ve ben de Türkiye’yi benimsedim.

Çin yönetimi, Doğu Türkistan’da İslami ilimler eğitime izin vermediği için, Uygur Türkleri olarak İslami ilimler eğitimi gizlice alıyorduk. Sıkı yönetim ve baskılar nedeniyle, eğitim metodolojileri oldukça eski ve modern eğitim sistemine entegre edilmediği. Ancak Türkiye’deki ilahiyat veya İslami ilimler eğitimi, uzun yıllara dayanan bir deneyimine sahipti. Bu fakültelerde, eski ilahiyat sistemini modern eğitim sistemine entegre etme ve geliştirme çabaları görülmüştür. Bu bağlamda, eğitim hayatım ve İslami ilimlere olan bakış açım üzerinde önemli bir etkisi oldu ve aynı zamanda tarih fakültesinde de eğitim aldım. Türkiye’de aldığım eğitim, beni sadece klasik dinî ilimlerle sınırlı kalmamam gerektiği düşüncesine yöneltti. Farklı yabancı dilleri öğrenmek ve İslami ilimler alanına destek sağlayabilecek diğer disiplinlerde derin bilgi sahibi olmak gerektiği kanaatine vardım ve bu doğrultuda kendimi geliştirmeye odaklandım.

Uluslararası bir öğrenci olarak sizin bakış açınızdan Türkiye’deki yükseköğretim sisteminin güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?

2017 yılından bu yana Türkiye’de yüksek öğrenim gören uluslararası bir öğrenci olarak, Türkiye’nin yüksek

öğretim sisteminin güçlü ve zayıf yönlerini kısmen deneyimlediğimi düşünmekteyim. Türkiye’nin birçok alanda yetişmiş bilim insanına ve donanımlı bir akademik kadroya sahip olması, eğitim sisteminin en kritik unsuru olan nitelikli insan kaynağının bulunduğu konusunda güçlü bir izlenim oluşturuyor. Türkiye’deki yüksek öğretim sisteminin güçlü bir yanı, eğitim dilinin çoğunlukla Türkçe olması. Tıptan mühendisliğe, İslami ilimlerden uluslararası ilişkilere kadar pek çok alanda eğitim Türkçe olarak veriliyor ve yeterli miktarda Türkçe kaynak bulunuyor. Ayrıca Türkiye, yükseköğretimdeki öğrencilere hem KYK bursları hem de sivil toplum kuruluşları aracılığıyla destek sağlıyor. Bu durum, Türk öğrencilerin farklı kültürlerle kaynaşmasını sağlayarak Türkiye’nin uluslararası alanda etkinliğine olumlu katkıda bulunuyor. Türkiye’deki yükseköğretimde bir diğer güçlü taraf, birçok alanda staj imkânı sunması. Tıptan İslami ilimlere, kütüphanecilikten mühendisliğe kadar geniş bir yelpazede öğrencilere staj yapma fırsatı tanınıyor.

Ancak Türk yükseköğretim sisteminin güçlü yönlerinin yanı sıra zayıf yönleri de bulunuyor. Genel olarak, yabancı dil öğretiminde özellikle ortaokul ve liselerde istenilen düzeyde başarı sağlanamamasının yükseköğretime olumsuz yansımaları gözlemleniyor. Dil eğitimi genellikle dil bilgisi ve okuma-anlama odaklı ilerlediğinden konuşma ve yazma becerilerinde ise ciddi eksiklikler bulunuyor. Ayrıca, sınavların belli kriterlere bağlı kalması, ilgisiz sınavların zorunlu olması veya bazı sınavların ezber bilgiye dayanması, Türk yükseköğretiminin zayıf yönlerinden bazıları. Son olarak, Türkiye’deki yükseköğrenimini tamamlayıp ülkesine dönen uluslararası öğrencilerin, Türkiye’ye girişte vize sorunları yaşadıklarını belirtmek isterim. Uzun yıllar Türkiye’de eğitim almış bir öğrencinin Türkiye’ye girişinin, diğer yabancılarla aynı şekilde değerlendirilmemesi gerektiğine inanıyorum.

İsrail'in Yargılanması ve Mevcut Uluslararası Hukuki Vaziyet

Hakkı Hakan Erkiner

Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Hukuk
Fakültesi

<http://dx.doi.org/10.26414/pmdg118>

Uluslararası Adalet Divanı'nda İsrail Aleyhine Soykırım Davasının Güney Afrika Tarafından Açılmasının Hukuki Dayanakları

Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin (1948 Sözleşmesi) görevli ve yetkili yargı yerine ilişkin dokuzuncu maddesine dayanarak Uluslararası Adalet Divanı'nda (UAD) İsrail'e karşı açtığı davada UAD, 26 Ocak 2024 tarihinde, 11-12 Ocak 2024 tarihlerinde gerçekleşen ilk duruşmalardan 14 gün sonra, acil ihtiyati tedbir taleplerine ilişkin ara kararını açıkladı. 1948 Sözleşmesi'nin anılan dokuzuncu maddesine göre, sözleşmeciler devletler arasında 1948 Sözleşmesi'nin yorumlanması, uygulanması veya yerine getirilmesi ve ayrıca soykırım fiillerinden veya 1948 Sözleşmesi'nin üçüncü maddesinde belirtilen fiillerin herhangi birinden bir devletin sorumluluğuyla ilgili olarak çıkan uyuşmazlıklar, uyuşmazlığın taraflarından birinin talebi üzerine UAD önüne götürülebilir.

1948 Sözleşmesi'nin ikinci maddesine göre ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir gruba mensup olanların öldürülmesi; grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi; grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracağı hesaplanarak yaşam şartlarını kasten değiştirmek; grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak; gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek gibi fiillerinden herhangi biri 1948 Sözleşmesi bakımından, ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenirse, soykırım suçunu oluşturur.

Anılan sözleşmenin üçüncü maddesine göre ise soykırım suçu işlemek; soykırımı iş birliği yapmak; soykırımı doğrudan ve aleni surette kışkırtmak; soykırımı teşebbüs etmek; soykırımı iştirak etmek; eylemleri cezalandırılacak eylemlerdir ve bunları işleyen gerçek kişiler 1948 Sözleşmesi'nin dördüncü maddesi uyarınca cezalandırılır. UAD'da açılan davada ise, davalı devlet, kendisine isnat edilen ve soykırım teşkil eden uluslararası haksız fiil nedeniyle uluslararası sorumluluğu bakımından yargılanır. Gerçek kişileri (diğer bir ifadeyle insanları), belirtilen suçlardan ötürü yargılamakla yetkili ve görevli mahkeme ise Uluslararası Ceza Mahkemesidir (UCM). UAD'da uluslararası haksız fiil nedeniyle devletin uluslararası sorumluluğu bakımından devlet yargılanır. UCM'de insanlar uluslararası ceza sorumluluğu bakımından yargılanır.

Devletlerin uluslararası haksız fiilden kaynaklanan uluslararası yükümlülüklerin bir kısmı uluslararası hukukun emredici kurallarındandır. Bu gibi kurallara uluslararası hukukta *jus cogens* normlar da denir. Bu kuralların mevcudiyeti Viyana Antlaşmalar Hukuku Konvansiyonunda da teyit edilmiştir. *Jus cogens* normlar, devletlerin uluslararası topluluğunun, kendisinden hiçbir surette sapmaya müsaade edilmeyen ve ancak aynı nitelikte olan daha sonraki bir uluslararası genel hukuk normu ile değiştirilebilecek uluslararası hukukun emredici kurallarıdır. Soykırım yasağı getiren kural böyle bir *jus cogens* kuraldır.

Uluslararası hukukun emredici kurallarından kaynaklanan uluslararası yükümlülükler, her devletin her devlete karşı ileri sürebileceği, *erga omnes* de denilen yükümlülüklerdir. *Erga omnes* yükümlülükleri her devlet, her devlete karşı dermeyan edebilir. *Erga omnes* bir yükümlülüğün ihlalinden kaynaklanan uluslararası sorumluluk, BM A/RES/56/83 Belgesi'ne göre, her devlet tarafından, ihlalde bulunan devletin uluslararası sorumluluğu doğrultusunda ileri sürebilir bir sorumluluktur.¹

Güney Afrika'nın, İsrail aleyhine UAD'da yaptığı başvuru bir *jus cogens* kuraldan kaynaklanan *erga omnes* bir yükümlülüğün ağır ve ciddi ihlalinden kaynaklanan ve 1948 Sözleşmesi'nin 9'uncu maddesinin UAD'ı otomatik olarak görevli ve yetkili kılmasından kaynaklanan bir başvurudur. Buradaki otomatik yetki uyarınca İsrail'in UAD'ın yargı yetkisini kabul etmesini gerektiren olağan

bir durum yoktur. 1948 Sözleşmesi'nin olağanüstü otomatik yetkiye ilişkin 9'uncu maddesi Güney Afrika'ya başvuruda bulunma olanağını vermiştir.

Uluslararası Adalet Divanı'nda İsrail Aleyhine Açılan Soykırım Davasındaki Acil İhtiyati Tedbirler

UAD, 26 Ocak ara kararında İsrail Devleti'ne yönelik şu kararları almıştır:

1. 1948 Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülükleri uyarınca Gazze'deki Filistinlilere karşı 1948 Sözleşmesi'nin ikinci maddesinde soykırım olarak düzenlenen, bir toplumsal grubun üyelerinin öldürülmesi, grubun üyelerine ciddi bedensel ve zihinsel zarar verilmesi, grubun tamamının veya bir kısmının yok olmasına imkân verecek şekilde hayat şartlarının kötüleştirilmesi, grup içinde doğumların engellenmesi fiillerinin işlenmesini önlemek
2. Askerî birliklerinin ve kendisine bağlı askeri grupların bir önceki maddede yer alan fiilleri gerçekleştirmesini engellemek
3. Filistinlilere yönelik doğrudan ve aleni soykırım kışkırtıcılığı ve çağırısı yapanları engellemek ve cezalandırmak
4. Gazze'ye Filistinlilerin karşı karşıya kaldığı olumsuz yaşam koşullarının giderilmesi için

1 Hakkı Hakan Erkiner, Devletin Haksız Fiilden Kaynaklanan Uluslararası Sorumluluğu, Seçkin, Ankara, İkinci Baskı, 2023, s. 273; United Nations A/Res/56/83, Responsibility of States for internationally wrongful acts, article 4 için bkz. s. 287; Nations Unies A/Res/56/83, Responsabilité de l'État pour fait internationalement illicite, article 4 için bkz. s. 301.

acilen ihtiyaç duyulan temel hizmetlerin ve insani yardımın ulaştırılmasını sağlamak

5. Gazze Şeridi'ndeki Filistinli grup üyelerine karşı 1948 Sözleşmesi'nin ihlali niteliğinde olduğu iddia edilen fiillere ilişkin delillerin yok edilmesini önlemek ve korunmasını sağlamak için tüm gerekli tedbirleri derhal ve etkili bir şekilde almak
6. Hükmedilen tedbirlerin uygulamaya geçirildiğine dair bir raporu 1 ay içerisinde UAD'a sunmak zorunda olduğuna karar vermiştir.

Bu ara kararda Güney Afrika devletinin başvurusunun reddedilmemesi ve belirtilen önlemlere hükmedilmesi soykırım tehlikesinin mevcudiyetinin UAD tarafından reddedilmediği anlamına gelmektedir. Ara kararda UAD sadece acil ihtiyati tedbirlere ilişkin hükmünü açıklarken soykırımın varlığına ilişkin kararını davanın sonunda açıklayacaktır.

Uluslararası Ceza Sorumluluğu ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Görev ve Yetkisi

Uluslararası hukukta işlenen fiillerden ötürü iki tür sorumluluk vardır. Bunlardan ilki devletlerin uluslararası haksız fiilden ötürü uluslararası sorumluluğudur. Bunda, 1948 Sözleşmesi'ne aykırı uluslararası haksız fiillerden ötürü Güney Afrika Devleti'nin İsrail Devleti aleyhine yaptığı başvuruda olduğu gibi, görevli uluslararası mahkeme Uluslararası Adalet Divanı'dır. Burada yapılan yargılama bir ceza yargılaması değil fakat sorumluluğun ve eski hâle iade, tazminat ve tarziye gibi onarım türlerinin belirlendiği bir yargılamadır; esasen uluslararası hukukta devletlerin ceza sorumluluğu yoktur fakat uluslararası haksız fiilden ötürü, ceza sorumluluğu niteliğinde olmayan, uluslararası sorumlulukları vardır. Uluslararası hukukta işlenen fiillerden ötürü ikinci tür sorumluluk uluslararası suçlardan ötürü gerçek kişilerin, başka ifadeyle insanların uluslararası ceza sorumluluklarıdır. Bu noktada görevli uluslararası mahkeme Uluslararası Ceza Mahkemesi'dir. Burada uluslararası suçlardan ötürü insanlar yargılanır. İsrail devleti uluslararası sorumluluğundan ötürü Uluslararası Adalet Divanı'nda yargılanırken, İsrail devlet yetkilisi cumhurbaşkanı, başbakan, dışişleri bakanı, bakanlar, siyasetçiler, askerler gibi insanları işledikleri

uluslararası suçlardan ötürü yargılamakla görevli ve yetkili mahkeme UCM'dir. Nitekim UCM kendisinin, işgal altındaki Filistin topraklarında işlenen uluslararası suçlardan ötürü yargılama yapmaya görevli ve yetkili olduğuna 2021 yılında karar vermiştir.

22 Mayıs 2018 tarihinde Filistin Devleti hükümeti, UCM'ye başvuruda bulunmuştur. Bu başvuru Filistin'in İsrail uyruklu sivil ve askerlerin işlediği insanlığa karşı suçlar ve savaş suçlarıyla ilgili Mahkeme'ye yaptığı dördüncü başvurudur. Ancak üç yıl sonra, UCM savcısının sevkiyle UCM Ön Yargılama Dairesi tarafından 5 Şubat 2021'de verilen kararda, Filistin tarafının başvurusunda sözü geçen topraklarda UCM'nin yargılama yapmaya yetkili olduğuna hükmedilmiştir. Belirtilen kararda, UCM Roma Statüsü'ne taraf devlet olması nedeniyle, RS madde 12/2-a kapsamında devlet olarak kabul edilen ve kendi kaderini tayin hakkına sahip olan Filistin'de UCM'nin yargılama yetkisinin olduğuna karar verilmiştir. İsrail devlet yetkilileri aleyhine UCM savcılığına 7 Ekim 2023 tarihinden beri Gazze'de işlenen çok ağır ve ciddi uluslararası suçlar hakkında delilleriyle birlikte sunulan birçok suç duyurusunda ve başvuruda bulunulmuştur. Anılan suçlar Roma Statüsü'nde suç olarak düzenlenen soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçudur. UCM'de belirtilen suçlardan ötürü İsrail devlet yetkilileri aleyhine UCM savcılığı tarafından açılmış bir dava henüz bulunmamaktadır fakat devam eden soruşturma mevcuttur.

Devletlerin uluslararası sorumluluğundaki yerleşik isnat kuralına göre; 1. Uluslararası hukuka göre, bir organ ister yasamaya, yürütmeye, yargıya ilişkin ya da ister başkaca işlevleri yerine getiriyor olsun, bunun devlet örgütlenmesi içindeki durumu ne olursa olsun, ister merkezî idare içinde, ister bir yerel idare niteliğinde olsun, bütün devlet organlarının davranışları devletin bir fiili olarak kabul edilir; 2. Organ, iç hukuka göre bu statüye sahip her kişi ya da birimi kapsar.² Demek ki UAD ara kararında mevcudiyeti reddedilmeyen soykırım tehlikesini fiilleriyle yaratan insanlar vardır. Çünkü anılan isnat kuralında, devlet sorumluluğunda devlete isnat edilen fiilleri işleyenlerin kişiler yani insanlar olduğu belirtilmektedir. Öyleyse bu kişileri teşkil eden İsrail devlet yetkilisi insanların da UCM'de yargılanmaları gerekmektedir.

2 Hakkı Hakan Erkiner, Devletin Haksız Fiilden Kaynaklanan Uluslararası Sorumluluğu, s. 264; United Nations A/Res/56/83, Responsibility of States for internationally wrongful acts, article 4 için bkz. s. 277; Nations Unies A/Res/56/83, Responsabilité de l'État pour fait internationalement illicite, article 4 için bkz. s. 291.

İsrail'in Uluslararası Adalet Divanında Yargılanmasının Hukuki ve Siyasi Çerçevesi

Editörün notu: 15 Şubat 2024 tarihinde İLKE Agenda kapsamında gerçekleştirilen seminerden derlenmiştir.

Mutaz Qafisheh

Konuşmam iki bölüme ayrılacak, ilk olarak Güney Afrika'nın İsrail'e karşı Uluslararası Adalet Divanında açtığı soykırım davasından bahsedeceğim. İkinci bölümde ise Gazze savaşının ve Uluslararası Adalet Divanının kararının uluslararası söylem ve genel olarak uluslararası hukuk üzerindeki etkisinden bahsedeceğim. Uluslararası Adalet Divanının 26 Ocak'ta Gazze'de şu anda yaşanmakta olan soykırımla ilgili olarak aldığı karar tarihî bir karardır. Çünkü tarihte benzeri görülmemiş türden bir soykırım gerçekleşiyor. Şu ana kadar yaklaşık 130.000 Filistinli şehit oldu ve 70.000'den fazla Filistinli de İsrail güçleri tarafından yaralandı. Bu sayı Gazze Şeridi'nin tüm nüfusunun yaklaşık %5'ine tekabül etmektedir.

Tabii ki Gazze'deki binaların %80'inden fazlasının yıkılmasının yanı sıra hastanelerin kasıtlı olarak hedef alınması da cabası. Ve ben şu anda konuşurken İsrail güçleri Han Yunus'taki Nassar hastanesini işgal ediyor. Muhtemelen İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ilk kez hastaneler doğrudan askeri güçler tarafından hedef alınıyor ve bunun yanında okullar, üniversiteler, belediyeler, mahkemeler ve hayatın her alanı tahrip ediliyor. Dolayısıyla, örneğin Uluslararası Adalet Divanında görülen Bosna, Hırvatistan, Myanmar soykırım davaları ile Gazze soykırım davası karşılaştırıldığında, Gazze davası muhtemelen en yüksek sayıda can kaybı ve kitlesel yıkıma sahiptir. Bu karar gerçekten tarihî bir karardır çünkü İsrail ilk kez Uluslararası Adalet Divanına çıkarılmakta ve soykırımla suçlanmaktadır. Soykırım Sözleşmesi, Holokost'tan sonra 1948'de Yahudiler için hazırlanırken İsrail'in, başka bir halka karşı Holokost işlemekle suçlanacağını kimse hayal edemezdi.

Mahkemeye gelecek olursak da kimse mahkemenin bu kadar büyük bir çoğunlukla İsrail aleyhinde karar vereceğini beklemiyordu. 16 yargıç, Gazze'de bir soykırım işlendiğini kabul ettiğini beyan etti. Gazze'de soykırım yapıldığına dair açık göstergelere rağmen mahkemenin zorlamasıyla bu kadar yüksek sayıda hâkimin soykırım işlendiğine karar vermesini beklemiyorduk. Aslında mahkemenin yapısı da pek umut verici değildi. Çünkü biliyorsunuz ABD, Almanya, Slovakya, Hindistan, Avustralya, Uganda'dan yargıçlar var ve bu ülkelerin çoğunun politikaları İsrail yanlısı. Dolayısıyla bu kararın geniş kapsamlı bir etkisi olacağını ve uluslararası ceza hukuku da dahil olmak üzere uluslararası hukukun diğer yönlerinde de sonuç

doğuracağını düşünüyorum. Uluslararası Ceza Mahkemesi savcısı Karim Khan'ın yakın gelecekte bu tür bir suç, bir soykırım suçunu işleyen yetkililere karşı dava açmak üzere harekete geçeceğini umuyorum. Bu soykırım, İsrail Savunma Bakanı, İsrail Başbakanı ve diğer bazı kabine bakanları tarafından kamuoyuna açıklanan niyete ek olarak, Gazze'yi sileceklerini ve soykırım niteliğinde eylemlerde bulunacaklarını açıkça ilan eden İsraili yetkililer tarafından işlenmektedir. Ancak bazı insanların mahkeme kararından dolayı biraz hayal kırıklığına uğradığını biliyorum çünkü mahkeme ateşkes ilan etmedi. Bu konuda farklı görüşler mevcut ama bence mahkeme kararının özü Gazze'de ateşkesin uygulanması ya da yürürlüğe konmasıdır; çünkü mahkeme soykırım eylemlerinin

durdurulmasını, Gazze'ye geçişlerin insani yardım için açılmasını ve soykırımı yönelik tüm kışkırtmaların durdurulmasını emretmiştir. Dolayısıyla tüm bu tedbirlerin gerçek bir ateşkes olmadan uygulanması mümkün olmayacaktır.

Mahkemenin doğrudan ateşkes emri vermesi umulsa da bu mahkemenin yapısı itibarıyla mümkün değildi. Alman yargıcın belirttiği gibi mahkemenin meşru müdafaa, ateşkes, self-determinasyon ve uluslararası insancıl hukukun uygulanması da dahil olmak üzere diğer genel uluslararası hukuk konularında karar verme yetkisi yok. Yine de karar çok açık ve İsrail'e yükümlülükler getiriyor. Ayrıca uluslararası hukukta "erga omnes" (herkese karşı) yükümlülükleri olarak adlandırdığımız ve tüm devletlerin soykırım sözleşmesine dayanarak Gazze'deki soykırımı durdurmak için harekete geçmesi gerektiğini düşünüyorum. Soykırım Sözleşmesi'ne üye 153 devlet var ve bence hepsinin soykırımı durdurmak, İsrail'e meydan okumak ve İsrail'in Gazze'deki soykırım eylemlerine karşı harekete geçmek için sözde erga omnes taraf yükümlülükleri var. Son olarak, bu kararın Uluslararası Adalet Divanından beklediğimiz diğer karar üzerinde de etkisi olacağını düşünüyorum. Mahkeme 19-26 Şubat tarihleri arasında İsrail işgalinin hukuki boyutuyla ilgili bir duruşma gerçekleştirecek. 52 devlet ve

Ukrayna ve Filistin örneğinde uluslararası insan hakları hukukunu ve insancıl hukuku kaleme alanların aslında uluslararası hukuku ihlal edenlerin ta kendileri olduğunu çok açık bir şekilde gösterdi.

üç uluslararası örgüt mahkemede konuşma yapacak.

Konunun bir diğer boyutu ise bu kararın genel olarak uluslararası hukuk üzerindeki etkisidir. Uluslararası hukukun biz Filistinliler için ve aslında baskı altında yaşayan herkes için çok önemli ve anlamlı olduğunu düşünüyorum. Çünkü uluslararası hukuk, haklarımızı talep etmemiz ve haklarımızı talep etmeye devam etmemiz için bir araçtır ve bence uluslararası hukuktan vazgeçmek veya uluslararası hukukun uygulanması ve yürütülmesi çağrısında bulunmamak, uluslararası hukuku kötüye kullananlar için zaten bir hediye olacaktır. Uluslararası hukuk, Filistinlilerin İsrail işgalinin, İsrail yerleşimlerinin, İsrail'in Doğu Kudüs'ü ilhakının, İsrail'in Filistin topraklarına ve su kaynaklarına el koymasının

yasadışı olduğunu söylemeleri için bir araçtır. Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkı uluslararası hukuka dayanmaktadır ve özellikle Uluslararası Ceza Mahkemesi, Filistinlilerin mahkemenin Filistin'de suç işleyenleri soruşturma ve cezalandırma görevi olduğunu iddia edebilecekleri bir araçtır.

7 Ekim Öncesi ve Sonrasında Uluslararası Hukuk

7 Ekim öncesindeki uluslararası hukukun, 7 Ekim sonrasındaki uluslararası hukuktan farklı olduğunu düşünüyorum. Çünkü 7 Ekim'den sonra yaşananlar uluslararası ikiye bölünmüşlüğü ya da Batı'nın uluslararası hukuka yaklaşımındaki ikiye bölünmüşlüğü ortaya çıkardı. Ukrayna ve Filistin örneğinde uluslararası hukuku, özellikle de uluslararası insan hakları hukukunu ve insancıl hukuku kaleme alanların aslında uluslararası hukuku ihlal edenlerin ta kendileri olduğunu çok açık bir şekilde gösterdi. Çünkü suç ortağı olup İsrail'in uluslararası hukuku ihlal etmesine destek veriyorlar. Almanya'nın Ekim ve Kasım aylarından sonra ateşkes çağrısı yapan herkesi cezalandırması gibi. Yani barış ve ateşkes çağrısı yaparsanız Alman polisi tarafından suçlanıyorsunuz. Bundan daha

“

Güney Afrika, baskıcı emperyalist zihniyete karşı direnişin sembolüdür, dolayısıyla da Güney Afrika'nın Filistin'i dünyanın dikkatine sunması çok manidar.

”

büyük bir ikiyüzlülük olabilir mi? Uluslararası hukuk 7 Ekim'den önce bile tarihi bir dönüşüm geçiriyordu, daha adil bir uluslararası düzen ve uygulanabilir bir uluslararası hukuk arayışı devam ediyor.

Bunu Ukrayna'da, Çin'de, BRIC ülkeleri olarak adlandırılan ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürgecilerin, Batılı sömürgecilerin tahakküm ettiği uluslararası düzen ve hukuka bir alternatif bulmaya çalışan ülkelerde görebiliriz. Önümüzdeki yıllarda uluslararası düzenin belli bir dönüşümüne tanık olacağız ve Batılı ülkeler Batı medeniyetinin, özellikle de Amerikan hegemonyasının gerilediğinin farkındalar. Bunun gerçekleşmemesi için direnmeye çalışıyorlar. Ancak 7 Ekim'de yaşananların, Batı hegemonyasının gerilemesinin ve sömürgeleştirilmiş uluslararası hukukun daha adil bir uluslararası hukuk düzenine doğru evrilmesinin hızlandıracağını düşünüyorum.

Elbette Filistinliler ve Gazze için zor bir süreç ancak bu durum, İsrail işgalinin sona erdirilmesi için Filistinlilerin haklarının tanınması amacıyla Birleşmiş Milletler de dahil olmak üzere uluslararası örgütler üzerinde daha fazla baskı oluşturulmasına katkıda bulunabilir ve muhtemelen Uluslararası Adalet Divanı'nın İsrail işgalinin yasallığı veya yasadışılığına ilişkin bir sonraki kararı, dünyadaki tüm devletlere İsrail işgalinin sona erdirilmesine katkıda bulunmaları için bazı yükümlülükler getirebilir, Örneğin, Filistinli mültecilerin hakları ve Filistin'in İsrail sömürgesinden kurtarılması da dahil olmak üzere Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin etme hakkının sadece sözde değil fiilen tanınması için Filistin'e, Birleşmiş Milletlerde tam üyelik verilmesi amacıyla diplomatik yaptırımlar ve ticari boykot da dahil olmak üzere bazı yaptırımların uygulanması bunlardan bazılarıdır.

7 Ekim'in ve UAD'nin kararı uluslararası hukuka etki edecek. Gazze, uluslararası hukukun test edileceği ve daha adil bir uluslararası düzene doğru netleşeceği

bir köşe taşı olacak. Bence uluslararası hukuk değişiyor ve uluslararası adalet ve dünyanın güneyindeki birçok ülke de dahil olmak üzere daha fazla aktör yeni uluslararası düzene katkıda bulunacak.

Varoluş Mücadelesinde Ortaklaşanlar: Güney Afrika ve Filistin

Sami al-Arian

“Neden başka bir ülke değil de Güney Afrika?” sorusuna gelecek olursak, Güney Afrika, Nelson Mandela'nın 1990'da özgürlüğüne kavuşup 1994'te başkan seçilmesine kadar onlarca yıl süren bir varoluş mücadelesi verdi. Bu anlamda Güney Afrika, baskıcı emperyalist zihniyete karşı direnişin sembolüdür, dolayısıyla da Güney Afrika'nın Filistin'i dünyanın dikkatine sunması çok manidar. Nitekim Müslüman ülkeler de dahil olmak üzere başka hiçbir ülke bunu yapmaya istekli değildi. 57 ülkenin 5 milyon askeri, 5500 uçağı ve binlerce ağır silahı var. Bu imkanlara sahip tüm bu ülkeler, İsrail kabul etmediği sürece Filistin'e bir şişe su bile götüremedi. Ancak bu meseleyi Uluslararası Adalet Divanına getiren bir ülke var. Şimdi pek çok insan bunun ne anlama geldiğini idrak edemese de bu çok önemli çünkü tarihte ilk kez İsrail mahkeme karşısına çıkartılıyor. Güney Afrika kusursuz bir dava dosyası sundu, 84 sayfalık raporda yazılanları inkâr etmek mümkün değil. Pek çok insan da bunun hukuki olduğu kadar siyasi bir dava olduğunu ve bu nedenle de mahkemedeki pek çok ülkenin İsrail'in soykırımını desteklediğini, bu ülkeleri temsil eden kişilerin muhtemelen bu davada Filistinlilerin lehine olacak şekilde rol almamaya ya da açık sözlü olmamaya çalışacaklarını söylüyor.

Uluslararası Adalet Divanındaki Davanın Detayları

Mahkemede görev yapan 15 yargıçtan 14'ü Güney Afrika'nın açtığı davayı haklı buldu. Güney Afrika dokuz talepte bulundu, İsrail ise davanın düşürülmesini istedi. Çünkü Güney Afrika ile İsrail arasında doğrudan bir ihtilaf söz konusu değildi. Mahkeme İsrail'in tüm taleplerini reddetti ve Güney Afrika'nın taleplerini kabul etti. Ancak Güney Afrika'nın ateşkes istemediğini unutmamalıyız. Ateşkes devletler arasında kullanılan bir yöntemdir ve Gazze'de olanlar devletler arasında değildir çünkü Hamas bir devlet değil. İsrail 1948'de başaramadığını, yani Filistinlilerin Filistin'den tamamen sürülmesini, günümüzde başarmaya çalışıyor. Mahkemede Gazze'de olup biten her şeyin kaydının tutulmak zorunda olduğu, Filistinlilere karşı kışkırtıcılık yapılamayacağı, Filistinlilere yardım etmek için tüm kapıları açılması ve Filistinlilere ihtiyaç duydukları tüm yardımın sağlanması ve son olarak da neler olup bittiğine dair bir rapor hazırlanması için İsrail'e yönelik kararlar alındı. Peki, bu kararlara İsrail'in tepkisi ne oldu? Tamamen görmezden geldi. Dolayısıyla, bu davanın siyasi sonuçları çok önemlidir. Soykırım Sözleşmesi'ne göre İsrail'in soykırım yapmasına yardım edenler de soykırım yapanlar kadar suçludur. Bu da Amerika Birleşik Devletleri'nin de suçlu olduğu anlamına geliyor.

Güney Afrika'nın açtığı davanın önemini toparlayacak olursak şunlardan bahsetmeliyiz: Birincisi, İsrail ilk

kez bir mahkemeye çıkıyor ve dahası ilk kez kendisinin bir soykırım suçlusunu söyleyecek bir uluslararası kurumla karşı karşıya geliyor. Ne yazık ki adalet çarkı çok yavaş işliyor, bu yüzden bir kararın verilmesi muhtemelen iki yıl sürecek. Ancak bu davada soykırıma dair ikna edici, soykırım yapıldığını ortaya koyacak önemli veriler ortaya koyuluyor. İkincisi, İsrail'in suç işlemesine yardım edenler, kendileri de bu işe bulaşmış oluyorlar. Üçüncüsü, soykırımı önlemek isteyen herkesin atacağı adım meşrudur. ABD'nin veya İngiltere'nin dediği gibi "İsrail'e ait ticareti durduramazsınız çünkü bu uluslararası ticaretin engellenmesine yol açar." denilemez çünkü uluslararası hukuka göre atılacak bu adımlar meşrudur. Dördüncüsü, örneğin, bölgede güçlü bir ülke olarak Türkiye, diğer ülkelerin yardım etmesini bekliyor ve tek başımıza hareket etmek istemiyoruz diyordu ise uluslararası hukuka göre, şimdi gerçekten gidip Gazzelilere yardım edebilir. İlla ki soykırımı durdurmak zorunda değil ama en azından Gazzelilere hak ettikleri yardımı, ilacı, yiyeceği, suyu, elektriği verebilir. Çünkü uluslararası hukuka göre, tüm yardımların Filistinlilere ulaşması gerekiyor ve bu yardım hiç kimse tarafından, yani İsrail tarafından, engellenemez. Dolayısıyla Filistinlilere yardım etmek isteyenler uluslararası hukuk tarafından bir meşruiyete sahip fakat burada eksik olan şey, siyasi irade. Çünkü her ülke, kendi yarattığı uluslararası düzeni kontrol eden bir hükümet olan ABD'den korkuyor. Ben de diyorum ki eğer ülkeler korkuyorsa, o zaman harekete geçmesi ve hükümetlerini doğru olanı yapmaya zorlaması gereken, halktır.

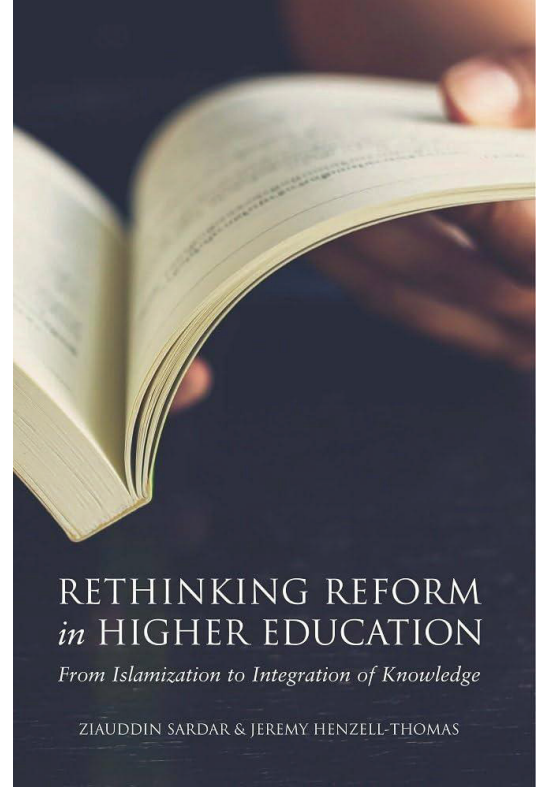
Kitap Değerlendirmesi: Yükseköğretimde Reformu Yeniden Düşünmek

Ayşenur Höcük

Sosyoloji Lisans Öğrencisi, Boğaziçi
Üniversitesi

<http://dx.doi.org/10.26414/pmdg119>

Ziauddin Sardar & Jeremy Henzell-Thomas, *Rethinking Reform in Higher Education*, London, 2017.

Hemen her şeyin hızlı bir değişime uğradığı 21. yüzyılda eğitim ve bilgi üretiminin en az geçmiş dönemler kadar önem arz ettiği şüphe götürmez bir gerçektir. Gerek bireylerin kişisel gelişimleri gerekse toplumların aldıkları istikamet büyük oranda eğitim sistemlerinin kalitesine ve işleyişine bağlı olmaktadır. Ayrıca küreselleşmeyle birlikte bilgi üretimi aşamasında da bir modernleşme, batılılaşma ve standartlaşmaya yönelik bir eğilim vardır. Bu durum Müslüman toplumlarda Batılı ülkelerdeki gibi tamamen ahenk içinde olmamış ve toplumların kendi özgünlüğü içinde karmaşık bir reaksiyon uyandırmıştır.

Ziyaüddin Sardar ve Jeremy Henzell-Thomas'ın yazılarından derlenen *Rethinking Reform in Higher Education - From Islamization to Integration of Knowledge* (Yüksek Öğretimde Reformu Yeniden Düşünmek - İslamileşmeden Bilginin Üretilmesine) başlıklı eserde; bu tepkinin oluşumuna, güncel bilgi üretimi sisteminde İslamileşememe problemlerine ve reform hareketi için hangi yolların izlenmesi gerektiğine değinilmiştir. Eser temelde "Müslüman toplumların yükseköğretim kurumlarında (üniversite,

çeşitli enstitüler vb. kurumlar) özgün, orijinal bilgi üretimi mümkün müdür?” sorusuna açıklayıcı cevaplar vermeye çalışmaktadır.

Sardar tarafından yazılmış bir giriş mahiyetindeki “Mapping The Terrain” (Araziyi Haritalandırmak, Konunun Sınırlarını Çizmek) başlıklı ilk bölümde yükseköğretim kurumlarındaki yetersizlikten, bozulmadan ve gerekli olan sistem değişikliğinden bahsedilmiştir. Michel Godet, eğitim sistemindeki güncel ve en büyük sorunları epistemolojik kriz, amaç belirsizliği, sistemin içeriğine ve organizasyonuna dair sorunlar, seçme sınavları, otorite ve kontrolde zorluklar olarak belirlemiştir. Bunlara ek olarak eğitim kalitesi ve öğretmenlerin yeterliği, işlevselliği, eğitim koşullarını etkileyen ekonomik ve sosyal etkilere de vurgu yapmıştır. Ayrıca, kapitalist sistem çarklarını bilgi üretim mekanizmalarından da uzak tutmamıştır. Özel üniversiteler ve özel okullar, bir nevi eğitimin pazarlandığı iş yerlerine dönmüştür.

Diğer yandan, “Skulason, yükseköğretim ve reformu çevreleyen kafa karışıklığının temel sorununun, üniversitelerin ne işe yaradığını bilmemiz olduğunu söylemiştir” (Sardar & Thomas, 2017, s. 15). Tarih boyunca varlığını sürdüren eğitim kurumları, 19. yüzyıla gelindiğinde Avrupalı bilginlerce bir anlamsızlık, amaçsızlık boşluğuna sürüklenmiştir. Alman, İngiliz ve Fransız ekollerinde farklı amaçlarla tanımlansa da evrensel ve kapsayıcı bir sonuca ulaşamamıştır.

Sardar, ortaya çıkan bilim ve onları kuran toplumsal yapı ve fikirlere değinerek disiplinlerin “socially constructed” yani toplumsal üretim yoluyla oluştuğunu vurgular. Akılda tutmamız gereken önemli hususlardan biri bilginin hiçbir zaman bir boşlukta, insanlardan ayrılmış zamansız, mekânsız, tarihsiz bir bağlamda üretilmediğidir. Bilim her zaman içinde üretildiği kültürün ve dünya görüşünün değer yargıları, hareket sahaları ve varsayımları içine gömülüdür. Ancak uzun zamandır Batı’nın tekelinde üretildiği için doğal olarak Batı’nın dünya görüşünü yansıtır. Buna göre; Batı ve bunun dışında kalan diğer gelişmekte olan ve sömürgeleştirilmiş devletlerdeki en kesif ayrımlar, bilgi üretimi ve eğitim sistemleri yoluyla ortaya çıkmaktadır.

“From Islamization to Integration of Knowledge” (İslamlaşmadan Bilginin Bütünleşmesine) başlıklı ikinci kısımda Sardar “Yüksek öğretimde İslami reform nasıl gerçekleştirilir? Müslüman toplumlar ve Batılı modern yapı, bilimlerin oluşturulmasında nasıl karşı

karşıya gelmiştir?” sorularına cevaplar arar. İlerleyen sayfalarda bu soruları ana hatlarıyla şu şekilde yanıtlar (Sardar & Thomas, 2017, s.126):

Daha evrensel anlamda bütüncül eğitimden bahsediyoruz. Amacımız çalışma planında ana hatlarıyla belirtilen bilginin yaratımın yaşamın ve insanlığın evrensel bir çerçevede bütünleşik olarak algıladığı ilk ilkelere dayalı yeni bir paradigma oluşturmaktır. Bu nedenle ileriye giden yolun bütünleştirici, kapsayıcı ve ötekini kucaklamayı içeren yeni bir bilinç tarzı olduğunun farkına vararak mevcut paradigmalara ve modellere bağlılığın ötesine geçmeyi amaçlıyoruz.

Ayrıca bu bölümde alt metin olarak sık sık verilen bir “birlik” mesajı vardır. Bilimlerde bilgi-değer, nicel-nitel gibi; sosyal hayatta da modern-geleneksel, dinî-seküler gibi zıtlıklar ve ikiliklerden bahsedilebilir. Batı sistemi, işleyişini sürdürebilmek için ayrılaşmış toplumsal ve hatta bilimsel yapılara ihtiyaç duyduğu gibi ayrılık ve farklılıklara müsamaha göstermez. Fakat, İslami eğitim reformunda zıtlıklar, zenginlik addedilir. İnsanları, çalışmalarını ve ilimlerini “ben ve öteki” olarak ayırtırmadan bugün ve yarının aynı atmosfer altında paylaşıldığını vurgular. Yani teknolojik anlamda devam eden ve edecek olan gelişmeler sadece Batı’yı değil, tüm insanlığı ilgilendirecektir. Bu nedenle yükseköğretim kurumlarının, ötekiyi dışlamadan evrensel iyilik, güzellik ve iyileşmenin temele alındığı yenilikçi bir paradigma benimsemesi elzemdir. Diğer bir deyişle “İslam medeniyetini bir insan medeniyeti olarak görmemiz gerekiyor” (Sardar & Thomas, 2017, s. 132).

“The Integration We Seek” (Aradığımız Entegrasyon) başlıklı kitabın üçüncü bölümünde Jeremy Hertzell-Thomas anlam katmanlarının açılıp yeniden örülmesiyle ilgili bir öngörüyle giriş yapar. Batı’nın küreselleşen bir anlatıyla yüceltilmesi diğer yandan Batı karşıtlığını simgelemek için geleneksel değerleri ve metodolojileri aşırı savunma ve körü körüne bağlanma yanılgısını da doğurmaktadır. Modernitenin gösterişli araçları olmasa bile asli değerlerini kaybeden toplumlar yozlaşmaya yine de engel olamayacaklardır. Thomas, kültürel değerlerin hiçbir çaba gösterilmeden pasif bir şekilde alınmasına karşı çıkar ve ekler: “Modern Batı’yı geri kalmış ötekiyle karşı karşıya getiren yorgun tartışmayı geride bırakmalı ve Aydınlanmanın katı özeleştirici idealini yeniden kazanmalıyız” (Sardar & ve Thomas, 2017, s. 148).

“

İslami reform, sahte kesinliğin sabitliğinden ve kuruluşundan çıkış için diyalektiğin sınırlarını yeryüzüyle sınırlandırmayan paradigmlar vadeder.

”

“Fuad” terimi bu bölümde sıkça zikredilerek genişletilmiş disiplinler yaklaşımında sadece insanın rasyonel kısmına değil aynı zamanda kalp ve akıl birliğinin de ehemmiyeti ortaya konulmuştur. Herkesçe bilinir ki bir üniversite özgünlük, yaratıcılık, hayal gücü, sosyal sorumluluk, risk alma meziyetlerini öğretmelidir. Fakat bunların yanı sıra bağımsız düşünebilmek, ötekine yalnızca diyalog ve iletişim yoluyla değil, gerçek bir ilgi ve derin bir nezaketle ulaşabilen açık kalp ve zihin genişliğine ve anlayışına erişebilmek de müfredat tarafından sağlanmalıdır. Bu hususta öğreticiler, bilgi aktarımının ötesinde ruh yetiştiriciliği ve öğrencilerin karakter gelişiminde de etkin rol almalıdırlar.

Henzell-Thomas, kaleme aldığı “Towards a Language of Integration” (Entegrasyon Diline Doğru) başlıklı metinle kitaba son verir. Başlıktan da anlaşılacağı üzere, bu kısmın ana temasını dil ve hemen ardından bununla ilgili olarak milletlerarası farklı dillerin oluşturduğu anlamsal-kavramsal zenginlik ve insani değerleri önceleyen yeni paradigmalara duyulan ihtiyaç oluşturmaktadır.

İslami reform, sahte kesinliğin sabitliğinden ve kuruluşundan çıkış için diyalektiğin sınırlarını yeryüzüyle sınırlandırmayan paradigmlar vadeder. “Müslüman toplumlarda eğitim canlandırılması için bilginin entegrasyonu konusunda yeni ve dinamik bir söylemi

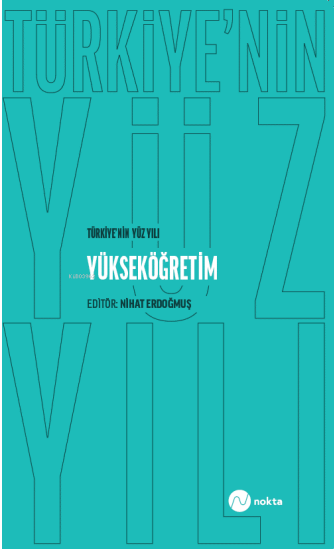
harekete geçirmek için ufuk açıcı bir dil olarak en iyi tanımlanabilecek dili bulmak, niyetimizin ayrılmaz bir parçasıdır” (Saddar & Thomas, 2017, s. 178.). Ayrıca, Batı anlam tekelciliğine karşı reformasyona duyulan ihtiyaç sadece Doğu ve Müslüman toplumlarında hissedilmez. Batılı bilim insanları dahi artan teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı sorunlarla doğa ve insanın tahribatlarının görünürlüğünün artması neticesinde sürdürülebilir, insanlığın ontolojik ve fiziksel varlığına saygılı yeni anlam alanlarına gereksinim duymaktadır.

Özetle denilebilir ki Sardar ve Thomas yazılarıyla eğitim sisteminin üst basamaklarındaki sorunların İslami anlamda yeniden düşünülmesinin gerekliliklerini sunar. Problemleri bir mantık dizgesi içerisinde sosyal ve teknik elemanlarıyla teşhis ederler ve bütüncül bir açıdan reform adımları açıklarlar. Bir noktada bu yazılar modern dünyada sıkışıp kalmış ilim insanlarının ve adaylarının aksiyon planını aydınlatması açısından ayrıca kıymetlidir. Diğer yandan Batılılaşmış ve küreselleşmiş bir çarkta herkes için bir varlık alanı açmaktadır. Yaşamın temeli ve devamlılığı eğitimden geçmekte; eğitim ise hayatın değer yargılarını beslemektedir. Bu açıdan, birbirine içkin döngüsel bir yapı vardır.

KİTAPLIK

Müslüman Dünyada
Yükseköğretim

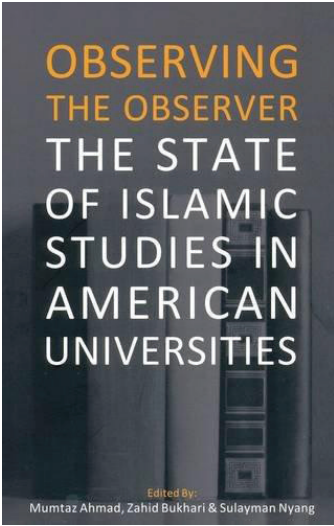

Türkiye'nin Yüz Yılı-Yükseköğretim

Nihat Erdoğan (Ed.)

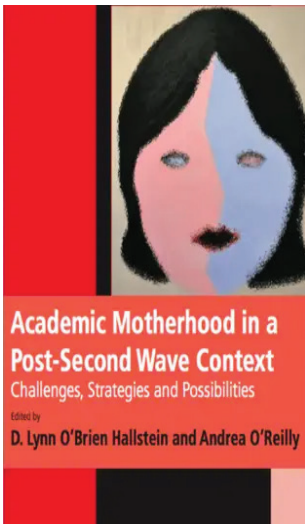
“Türkiye'nin Yüzyılı” dizisinin bir parçası olan ve Nihat Erdoğan'ın editörlüğünü üstlendiği bu kitapta Türkiye'deki yükseköğretimin gelişim süreci ele alınıyor. Türkiye'nin yükseköğretim sistemi, değişim ve gelişmeleri, eğitime erişim, yükseköğretimin yetiştirdiği kişiler ve çıktılar kitabın ana hatlarını oluşturuyor. Yüzyıllık süreçte Türkiye'de yükseköğretimin serencamı sunuluyor. Tarihsel süreçte yükseköğretim sistemindeki değişim ve gelişmelerin yanı sıra; sistemdeki boşluklar ve yapısal sorunlar ve yükseköğretimin istihdamla ilişkisi de derinlemesine inceleniyor. Türkiye'nin siyasi geleneğinden kopuk olmayan yükseköğretimde yüz yıllık süreçte değişimler ve gelişmeler belirli engellere takılıyor. Kitabın sonunda ayrıca Türk yükseköğretim sisteminin kilometre taşlarını gösteren kapsamlı bir kronoloji bulunuyor.

Observing the Observer: The State of Islamic Studies in American Universities

Mumtaz Ahmad, Zahid Bukhari & Sulayman Nyang (Ed.)

Geçtiğimiz birkaç yılda, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yükseköğretimde İslam'ı ve Müslüman toplumların öğretimini merkeze alan üniversite ve programların sayısında önemli bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Kitapta incelendiği üzere, bunun pek çok nedeni var; çok sayıda Müslüman'ın ABD'ye göç etmesi, ABD'nin İslam ülkeleriyle olan güçlü ilişkisi, petrol ticareti ve Amerikalıların İslam'a olan ilgisi bu nedenlerin başında geliyor. Ayrıca kitap, İslam çalışmalarındaki bu gözle görülür artışın ardındaki nedenleri ABD'nin küresel bir entegrasyon ve kültürel çoğulculuk atmosferi yaratma arzusuyla ilişkilendiriyor. Ancak, “gözlemci” bir bakış açısıyla konuya yaklaşarak, yükseköğretimdeki İslam'a olan bu büyük ilginin asıl nedeninin ABD'nin özellikle 11 Eylül olayları sonrasında, İslam ülkeleriyle Amerika arasındaki çatışmaları ve huzursuzlukları anlamak istemesi olduğunu belirtiyor. Yazar ayrıca, ABD'deki yükseköğretimde İslam'ın incelenmesinin yeterli ve doğru düzeyde olmayıp bunun yenilenmesi gerektiğini savunuyor.

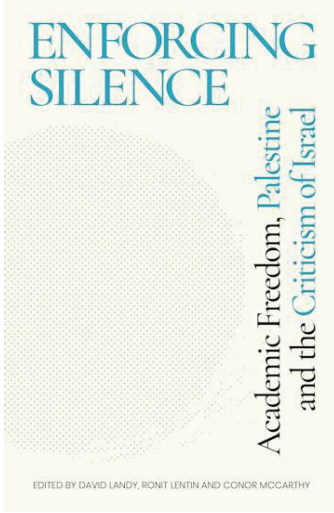

Academic Motherhood in a Post-second Wave Context: Challenges, Strategies, and Possibilities

Hallstein Lynn O'Brien & Andrea O'Reilly (Ed.)

Annelik ve akademik yaşam arasında özel bir ilişki var mıdır? Eğer varsa bu ilişkinin yarattığı zorluklar ve bu ilişkiyi şekillendiren faktörler nelerdir? Bu kitapta yazar, bu önemli soruları ikinci dalga feminizm ve onun kadın, anne, doktor ve akademisyen kavramlarını şekillendiren fikirleri ışığında ele alıyor. Zira “yeni annelik” söylemleri, akademisyen annenin pratik ve günlük hayatında baskı yaratan, yoğun bir iş gücü üretiyor. Ayrıca bu kitap, mevcut düzen içindeki akademik ve sosyal yapıların nedenlerini sorgularken

annelerin akademik hayatta karşılaştıkları zorluk ve baskılarla başa çıkmak için farklı çözüm önerileri de sunuyor. Kadın istihdamı, görünmeyen emek ve feminist ebeveynlik gibi konularda çalışan araştırmacıların ilgisini çekecek olan kitap, feminist metodolojilerin bilimsel uygulaması için bir model olarak da kabul edilmektedir.

Enforcing Silence, Academic Freedom, Palestine and the Criticism of Israel

David Landy, Ronit Lentin & Conor McCarthy (Ed.)

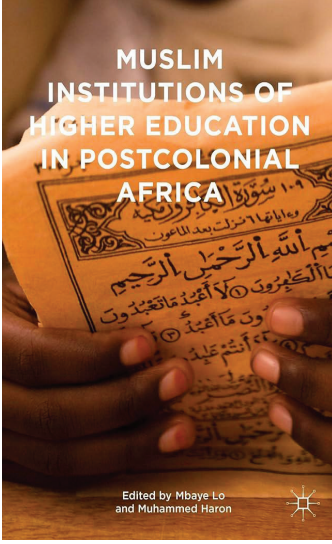
Üniversitelerin ifade özgürlüğünü destekleyen ve bunun için bir alan oluşturması gereken bir çağda, akademiye ve akademik üretime getirilen sansür ve kısıtlamalara tanık olmaya devam ediyoruz. Üç araştırmacının makalelerinden derlenen bu kitap, İsrail'in Filistin meselesiyle ilgili olarak ifade özgürlüğü kısıtlamaların doğruluğunu araştırıyor ve küresel Boykot, Tecrit ve Yaptırımlar (BDS) hareketinin gerçekten İsraili araştırmacıların akademik özgürlüğünün ihlali anlamına gelip gelmediği gibi bazı önemli konuları ayrıntılı olarak tartışıyor. Bu kitaptaki araştırmacılar, İsraili akademisyenler üzerindeki boykotun etkisiyle Filistin'i destekleyen akademisyenlere getirilen kısıtlamaların etkisi arasındaki farkı anlamak için Filistin ve Orta Doğu'nun yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'dan yeni ve eski akademisyenler ve araştırmacılarla görüşmeler yapmışlardır.

Higher Education in the Digital Age

William G. Bowen

Princeton Üniversitesi eski başkanı ve ekonomi - eğitim ilişkisi konusunda uzman olan William G. Bowen, teknolojinin eğitime zarar vermeden ona ne ölçüde hizmet edebileceğine dair daha önceki şüpheciliğine rağmen, teknolojinin bize daha ucuz ve daha uygun bir eğitim deneyimi sunmayı başarma olasılığı hakkındaki görüşlerini sunduğu bu kitapla karşımıza çıkıyor. Yazar, çevrimiçi eğitimin şu anda eğitim projeleri ve çeşitli araçlar açısından bizlere sunduklarının üniversitelerdeki yüksek eğitimi taklit edebilecek nitelikte olduğunu düşünmektedir. Çünkü uzaktan eğitim, yüz yüze eğitimin temel sorunu olan yüksek maliyet sorununu çözmektedir. Ancak temel soru, uzaktan eğitimin gerçekten daha ucuz olup olmadığıdır. Buna ek olarak, mevcut yükseköğretim kuruluşları gibi karar verme yeteneğine sahip, organize ve sağlam bir yapı inşa etme becerisini de sorgulayan yazar, uzaktan eğitimin başarısı ve verimliliği konusunda olumlu bir bakış açısı sunar.

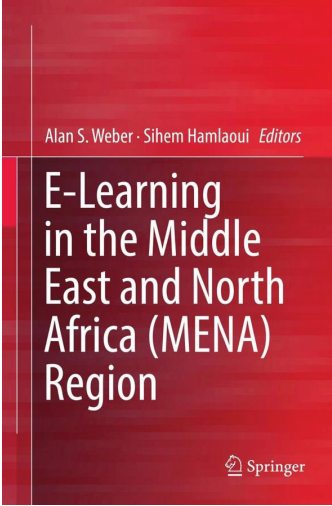
Higher
Education
in the
Digital Age
William G.
Bowen

Muslim Institutions of Higher Education in Postcolonial Africa

Mbaye Lo & Muhammed Haron (Ed.)

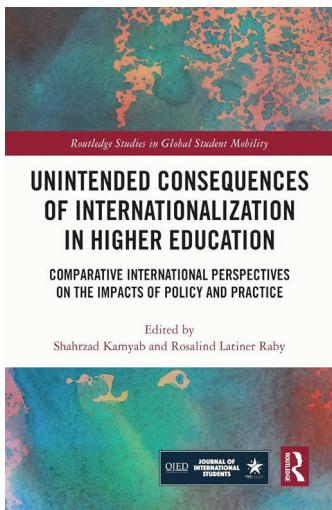
Bu kapsamlı araştırmada kitap, her biri farklı yönleri ele alan üç önemli bölümden oluşuyor. “İslami Öğrenimde Reform” başlıklı ilk bölüm Afrika’daki İslami eğitimin dönüşümü inceliyor. “Modern İslami Üniversite ve Kolejlerin Ortaya Çıkışı: Hatırlamak ve Yeniden İnşa Etmek” başlıklı ikinci bölümde, çağdaş eğitim kurumlarının evrimi ele alınıyor. Son olarak, “İslami Kolejler ve Üniversiteler: Metinler, Bağlamlar ve Mezunlar” başlıklı üçüncü bölüm, sömürgecilik sonrası dönemde Afrika’daki İslami yükseköğretimin dinamiklerini incelemektedir. Ayrıca kitap, sadece Afrika ülkelerini incelemenin ötesine geçerek, çeşitli Müslüman toplumların deneyimlerinin istatistiksel karşılaştırmalarını sunarak kapsamını genişletiyor.

E-Learning in the Middle East and North Africa (MENA) Region

Alan S. Weber & Sihem Hamlaoui (Ed.)

Son on yılda bilgi ve iletişim teknolojisinin gelişimi, dünyanın geniş ölçekte e-öğrenmeye geçmesine yol açtı. Bu değişim, Kuzey Afrika ülkeleri de dahil olmak üzere birçok ülkenin deneyimlediği bir süreç oldu. Ancak yüksek eğitim seviyeleri ve elektronik okuryazarlık oranlarının artmasına rağmen, bölgedeki e-öğrenme gelişiminin önünde Arapça içerik ve kaynakların sınırlılığı, internet erişiminin maliyeti, kültürel ve sansür yasaları ve eğitimli öğretmen eksikliği gibi bazı engeller bulunmaktadır. Kitap, bu engelleri ele alırken Orta Doğu ve Kuzey Afrika’daki 20 ülkenin e-öğrenme tarihini, gelişimini ve mevcut durumunu tanımlayan ilk kapsamlı çalışma olarak kabul edilir.

Unintended Consequences of Internationalization in Higher Education: Comparative International Perspectives on the Impacts of Policy and Practice

Shahrzad Kamyab & Rosalind Latiner Raby (Ed.)

Bu kitap, yükseköğretimde uluslararasılaşmanın politika ve uygulamaların etkilerini karşılaştırmalı uluslararası perspektifler sunarak inceliyor. Uzmanlar tarafından kaleme alınan kitap, küreselleşme politikalarının sıkça beraberinde getirdiği istenmeyen sonuçları detaylı bir şekilde analiz ediyor. Geleneksel eleştirilerin ötesine geçerek uluslararasılaşmanın karmaşıklıklarına ve nüanslarına ışık tutarak okuyucuların küresel etkiyi anlamalarını derinleştiriyor ve hassas bir yaklaşımın gerekliliğini vurguluyor. Kitabın karşılaştırmalı üslubu ve konuya ilişkin sunduğu farklı bakış açıları, aynı zamanda konunun daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına da yardımcı olmaktadır.

Platform Dergisi, Müslüman toplumların fikrî, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel gündemine dair güncel ve özgün perspektifler sunmak amacıyla İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı TODAM bünyesinde yayımlanmaktadır.

Platform, Müslüman toplumlarda bulunan aktif ve etkili düşünce kuruluşları, düşünce kuruluşlarını, araştırma merkezlerini ve enstitüleri, üniversiteleri, siyasi, dinî ve toplumsal hareketleri hareketleri odağına alarak Müslüman dünyanın gündeminin takip ve tahlil edildiği bir platform olmayı hedefliyor. Müslüman dünyanın küresel meselelere sunduğu katkılar ve süregelen fikrî birikim Platform üzerinden Türkiye'ye ve dünyaya sunuluyor.

platform.ilke.org.tr

[@ platform@ilke.org.tr](mailto:platform@ilke.org.tr)

[@platform_ilke](https://twitter.com/platform_ilke)

İLKE
ilim kültür eğitim vakfı

todam
TOPLUMSAL DÜŞÜNCE VE ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul
Telefon: +90 216 532 63 70 E-posta: todam@ilke.org.tr Web: ilke.org.tr/todam